

Kristine Olsen Myren

Skeivt arkiv og bevaringen av norsk skeiv historie

En kvalitativ undersøkelse i etableringen av Skeivt arkiv og hva som kan påvirke skeive arkiver, innsamlingen av skeive materialer og arbeidet skeive arkiver gjør.

Masteroppgave i Master i arkiv og dokumentasjonsforvaltning

Veileder: Mervi Vasaru

Mai 2023

Kristine Olsen Myren

Skeivt arkiv og bevaringen av norsk skeiv historie

En kvalitativ undersøkelse i etableringen av Skeivt arkiv og hva som kan påvirke skeive arkiver, innsamlingen av skeive materialer og arbeidet skeive arkiver gjør.

Masteroppgave i Master i arkiv og dokumentasjonsforvaltning
Veileder: Mervi Vasaru
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Jeg ønsker å takke veilederen min Mervi Vasaru for meget kompetent og inspirerende veiledning. Du fikk meg inn på en oppgave som ble utrolig interessant og spennende å arbeide med og ikke minst lese om. Jeg vil også takke mine medstudenter som har gitt meg gode tips for mulig litteratur og som har skapt en god stemning både på lesesalen og i løpet av de 2 årene vi har studert i lag. Det har vært mange gode lunsjpauser og gode prater som har bidratt til at man ikke blir helt tullete der man sitter og arbeider. Dere var med å holde humøret oppe i et hardt og tungt arbeid.

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar for seg fremveksten av skeive arkiver i USA, Canada, Nederland og Norge. Jeg bruker Skeivt arkiv i Bergen som det norske eksempelet, arkivet ble åpnet i 2015 og er det yngste arkivet brukt i denne masteroppgaven. Oppgaven tar også for seg hva et skeivt arkiv er, hva et *community archive* er og hvordan slike arkiver er viktige kilder på skeive materialer og skeiv historie. Oppgaven beveger seg også innenfor områder som stillhet, paradigmer, *queering* og diagnosen homofil.

Oppgaven er delt inn i tre deler. Den første delen gir et innblikk i fremveksten av skeive arkiver i Nord-Amerika og i Norge, med Nederland som et eksempel på hvordan skeive arkiver kan vokse frem som *community archives* i Europa. Som en del av oppgaven gir jeg en oversikt over når og hvordan homofilt ekteskap ble lovlig i Norge og ellers i verden, og det arbeidet som ble gjort for å endre den norske loven som gjorde det ulovlig å være homofil og ha seksuell omgang mellom menn, kjent som straffelovens paragraf 213. Oppgaven beveger seg også innom det norske arkivlovverket, stillhet, politikk og hvordan dette kan påvirke arbeidet til Skeivt arkiv. Jeg gjør også en undersøkelse på om det eksisterer en skjevfordeling i innholdet til Skeivt arkiv: er arkivet dominert av hvite menn eller har kvinner donert like mye som menn?

Oppgavens siste del for seg hvorfor *community archives* er viktige i bevaringen av skeive materialer samt hvordan Skeivt arkiv driver på med en *queering* av andre norske arkiver gjennom deres formidlingsarbeid. En *queering* som enten skjer bevisst eller ubevisst. Jeg diskuterer også hvorvidt det er på tide med en norsk oversettelse på det engelske begrepet og arkivtypen, *community archive*. Jeg ser på mulighetene til begrepet samfunn eller fellesskap som en norsk oversettelse på *community archives* og kommer med et forslag på hvilket som kan være et norsk ord på *community archive*.

Abstrakt

This master thesis deals with the emergence of queer archives in the US, Canada, Netherland and Norway. I'm using Skeivt arkiv in Bergen as a Norwegian example, the archives opened in 2015 and is the youngest archives used in this thesis. The thesis also considers what a queer archive is, what a community archive is and how these archives are important sources of queer materials and to queer history. The thesis also moves within areas as silence, paradigms, queering and the diagnosis of homosexuality.

The thesis is divided into three parts. The first part gives an insight into the rise of queer archives in North America and in Norway, with Netherland as an example of how queer archives can emerge as community archives in Europe. As part of the thesis, I give an overview of when and how gay marriage became legal in Norway and the world, and the work that went in to change the Norwegian law that made it illegal to be gay and to have sexual intercourse between men, known as the Penal Code paragraph 213. The thesis also moves through the Norwegian archive legislation, silence, politics and how this can affect the work of Skeivt arkiv. I'm also doing an investigation into whether there is a skewed distribution in the content of Skeivt arkiv: is the archives dominated by white men or have women donated as much as men?

In the last part the thesis considers why community archives are important in the preservation of queer materials as well as how Skeivt arkiv pursues a queering of other Norwegian archives through their dissemination work. A queering that either happens consciously or unconsciously. I also discuss whether it's time for a Norwegian translation of the English term an archive type, community archive. I look at the possibilities of the term samfunn and fellesskap and come up with a proposal for what might be a Norwegian word for community archive.

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
SAMMENDRAG.....	II
ABSTRAKT.....	III
1 INTRODUKSJON.....	1
1.1 HVA ER ET ARKIV?	1
1.1.1 Hva er <i>Queer archives</i> ?.....	3
1.2 ULOVLIG Å VÆRE HOMOFIL	4
1.2.1 Arbeidet med avkriminaliseringen og opphevingen av § 213	5
1.2.2 Det norske Forbundet av 1948.....	5
1.2.3 Når ble homofile og likekjønnet ekteskap lovlig i Nord-Amerika?.....	7
1.3 SKEIVT ARKIV I BERGEN.....	9
1.3.1 Skeivt arkivs innhold.....	9
1.3.2 Skeivt arkivs samlingsstrategi	10
1.4 PROBLEMSTILLING	13
1.5 FORSKNINGSSTATUS	13
2 METODE	16
2.1 KVALITATIV METODE	16
2.1.1 Dokumentstudier.....	16
2.2 HVORFOR DETTE VALGET?	17
3 TEORI.....	17
3.1 HVA BETYR SKEIV OG <i>QUEER</i> ?	17
3.2 <i>QUEER ARCHIVES</i> /SKEIVE ARKIVER.....	19
3.3 <i>QUEERING THE ARCHIVES</i>	22
3.4 <i>COMMUNITY ARCHIVES</i>	24
3.5 <i>SILENCE IN THE ARCHIVES</i>	32
3.6 TERRY COOK´S FIRE PARADIGMER.....	35
4 NORGE VS. NORD-AMERIKA	41
4.1 FREMVEKSTEN AV <i>QUEER ARCHIVES</i> I NORD-AMERIKA	41
4.1.1 Fremveksten av skeive arkiver i USA	42
4.1.2 Fremveksten av skeive arkiver i Canada	44
4.1.3 Etableringen av <i>IHLIA</i> i Nederland	46
4.2 ETABLERINGEN AV SKEIVT ARKIV I BERGEN.....	47
4.3 FORSKJELLER I ETABLERINGEN AV SKEIVE ARKIVER.....	50
4.4 DIY OG PARADIGMER	53
5 STILLHETENS ØDELEGGELSE	56

5.1 STILLHETEN I ARKIVER.....	56
5.2 DET NORSKE LOVVERKET	61
5.2.1 <i>Den norske arkivloven</i>	61
5.2.2 <i>Personvern og taushetsbelagt materiale</i>	68
5.3 POLITIKKEN I NORGE	72
5.4 IKKE ALLE BLIR MED	74
5.4.1 <i>Blir alle med i Skeivt arkiv?</i>	75
5.5 DIAGNOSEN HOMOFIL.....	77
6 COMMUNITY ARCHIVES OG QUEERING AV ARKIVER.....	80
6.1 HVORFOR ER <i>COMMUNITY ARCHIVES</i> VIKTIGE I BEVARINGEN AV SKEIV HISTORIE?	80
6.2 <i>QUEERING AV ARKIVER</i>	84
6.3 FELLESSKAPSARKIV?	86
7 KONKLUSJON.....	89
REFERANSER.....	1

Skeivt arkiv og bevaringen av norsk skeiv historie

1 Introduksjon

1.1 Hva er et arkiv?

Arkiver gir mennesker muligheten til å kunne finne spor av seg selv, sin slekt, sin by eller et lands historie. Arkiver gir oss mennesker muligheten til å kjenne oss selv og kjenne vår historie bedre. Dette gjelder spesielt skeive personer som leter etter spor av sine egne i historien og spor etter at de ikke er alene. Økningen av arkiver som bevarer skeive historier og skeivt arkivmateriale har gjort det enklere å finne informasjon og historier fra det skeive miljøet. Samtidig har slike arkiver vært med på å redde viktige materialer fra å gå tapt eller glemt.

Encyclopedia of Archival Science definerer arkiv som noe som er skapt av formelle organisasjoner eller i personlige liv, slik som muntlige kommunikasjoner, objekter, publikasjoner og upubliserte dokumenter i ulike former av media. Det blir spesifisert at enhver kommunikasjon er kvalifisert til å bli arkivmaterialer og at de enhetene som er engasjert i å identifisere, bevare og gjøre dem tilgjengelig for alltid, gjør det som en type arkivinstitusjon. En arkivinstitusjon blir definert som mennesker som er engasjert i å identifisere, bevaring og tilgjengeliggjøring av representasjoner av menneskelige handlinger og oppfatninger for alltid (Duranti & Franks, 2015, s. 92). *Encyclopedia of Archival Science* definerer også et arkiv som helheten av dokumentene som er laget eller mottatt av en fysisk eller juridisk person i løpet av aktiviteter, som er bevart for videre handlinger eller som referanse av den personen eller av legitime etterfølgere (Duranti & Franks, 2015, s. 95). Begrepet arkiv har ofte vært begrenset til offisielle depoer eller til de som har arkiver for å støtte juridiske rettigheter og rettigheter av en mer generell grunn (Yeo, 2018, s. 11). En annen definisjon på arkiv ser på arkiv som ikke-aktuelle dokumenter fra personer, grupper, institusjoner og myndigheter som inneholder informasjon av en varig verdi (Morris & Rawson, 2013, s. 77).

I *Currents of Archival Thinking* beskriver både Terry Eastwood og Adrian Cunningham hva et arkiv er eller kan være. Terry Eastwood (2017) forklarer arkiv som sosiale skapninger i den forstand at de er produkter av det menneskelige samfunnet (Eastwood, 2017, s. 4). Han forklarer også at arkiver er ikke av den naturlige verden, men er heller sosiale kreasjoner. Gjennom å beskrive dem som å være produsert naturlig og som et resultat av

aktiviteten til deres skaper, prøver arkivarer å beskrive de avgjørende kjennetegnene som alle arkiver deler. Nemlig at arkiver er et resultat av menneskers handlinger, gjennomførelsen av saker, eller fullføringen av oppgaver i verden, og snakker derfor i en viss grad til de handlingene, saker, oppgaver og større hendelser eller opplevelser som de er en del av (Eastwood, 2017, s. 6).

Adrian Cunningham (2017) karakteriserer arkiver som å være passive og introspektive, og nesten bare opptatt av forvaltningen av arkivbeholdningen. Han argumenterer for at arkiver og arkivarer ikke har råd til å fortsette med en snever forvaringstankegang, spesielt hvis de begge skal overleve utfordringene med og utnytte mulighetene av det som ligger i automatisering og i veksten av digital født informasjon og i online nettverker (Cunningham, 2017, s. 68). Cunningham (2017) beskriver hvordan arkiver blir institusjonalisert på flere måter, to av dem er relatert til samfunnet. Den ene måten er at samfunn, inkludert hele nasjoner, beholder arkiver som et middel til å huske og koble til fortiden deres (Cunningham, 2017, s. 56). I denne rollen vil arkivinstitusjoner ha stor likhet og fellestrekk med andre kulturelle institusjoner slik som for eksempel museer (Cunningham, 2017, s. 57). Den andre måten handler om at samfunn og nasjoner ofte etablerer arkiver for å informere, opplyse, utdanne og noen ganger underholde. Relatert til dette er det kollektive behovet for å støtte og kontrollere historiefortelling om fortid og opprinnelsen til samfunnet. Ofte beholdes arkiver som et middel for å uttrykke, hevde og bevare en samlet konsensus av naturen til ens identitet, som er skapt gjennom en felles historie; eller alternativt for å støtte konkurrerende artikuleringer av identitet og pluralitet (Cunningham, 2017, s. 57). Han argumenterer for at arkiver nå for tiden er langt mer proaktive og engasjert utad med arkivskapere, andre arkiver og dokumentasjonsprogrammer, samt med en voksende base av brukere i cyberspace og i online miljøer (Cunningham, 2017, s. 71). Han argumenterer også videre for at arkiver er svært forskjellige institusjoner nå og at arkivarer i det store og hele tenker og opererer på forskjellige måter. Arkivene har forskjellige prioriteringer, forskjellige samarbeid og bruker svært forskjellige verktøy og prosesser. Arkivene er mindre tilbøyelige til å se seg selv og deres rolle som passive og objektive forsvarere av arkiver skapt av andre personer, og i stedet gjenkjenner de signifikansen av deres egen rolle i utformingen av arkiver (Cunningham, 2017, s. 72). Cunningham ser at arkiver er en konstant kilde til spenning mellom de konkurrerende impulsene av hukommelse og glemsel, samtidig som stillhet i arkivene er bestemt av reglene for hva som kan og ikke kan sies (Cunningham, 2017, s. 74–75).

I artikkelen *Archive* beskriver Mike Featherstone (2006) arkiver som stedet hvor myndighetenes dokumenter er bevart og var originalt tenkt som et sted hvor offisielle dokumenter skulle bli bevoktet og holdt hemmelig. Arkiver var en del av det apparatet for sosiale regler og reguleringer som fasiliterte styringen av territorier og befolkningen gjennom akkumuleringen av informasjon. Han beskriver også arkiver, sammen med museer, biblioteker, offentlige monumenter og minnesmerker som instrumenter for å smi en nasjon inn i folket og til et tenkt fellesskap. Han forklarer også at arkiver kan betraktes som en pragmatisk enhet så vel som en konkret institusjon. Han presenterer også et annet syn på arkiv, nemlig som et sted for drømmer. Et sted hvor det tilbys gleden å oppdage dokumenter og sannheter som har vært skult eller tapt, og som en plass for å gjenoppleve fortiden. Et arkiv er et sted for forskeren å være hjemme og alene, et sted hvor man kan søke for å finne sin identitet gjennom historisk identifikasjon, og et sted å søke etter bilder fra fortiden som kan være med å fremkalle eller bekrefte en følelse av et tapt jeg. Han mener også at arkiver er det stedet hvor det fremmede og uhyggelige kan fungere som en erstatning for å lede oss tilbake til det hjemmekoselige og familiære. At arkivet er et sted for drømmer og åpenbaring, et sted for lengsel hvor verden kan på en måte slå på oppdagelsen av et lite ubetydelig fragment; altså et sted for å skape og omarbeide minner. Han presenterer også noe som han kaller for "*the diasporic archives*", som handler om personer som skaper noe, men som er fra et annet land enn det landet arkivet ligger i. *The Diasporic archives* er også en form for migrant arkiv og ser på det som et forsøk fra migrantgrupper på å engasjere seg i fantasifullt og kreativt arbeid for å danne nye kollektive minner. Minnene er forskjellige fra de offisielle minnene til verts nasjonen eller fra det tidligere hjem samfunnet. Featherstone ser på et slikt arkiv som en aktiv ambisjon og et verktøy for å bearbeide ønsker og minner, og som en del av et prosjekt for å opprettholde kulturelle identiteter (Featherstone, 2006).

1.1.1 Hva er *Queer archives*?

I forhold til tradisjonelle arkiver så er *Queer Archives* arkiver som samler inn, bevarer og tilgjengeliggjør arkivmaterialer og dokumenter som omhandler eller som er relatert til skeive personers liv og til skeive miljøer og samfunn. Arkiver som har som mål å sikre materialer som ellers ville ha blitt borte, utelukket eller ikke ansett som noe av verdi av mer tradisjonelle og etablerte arkiver.

Morris og Rawson (2013) refererer til *Queer archives* som noe synonymt med LHBTIQ materialer som kan bli samlet inn i et gitt arkiv. *Queer archives* i deres eksistens kritiserer og utfordrer den normative samlingen og sirkulering av praksiser mellom andre

arkiv institusjoner (Morris & Rawson, 2013, s. 76). De viser til at for *queer archival* prosjekter så har et dokument, objekt eller informasjon en varig verdi nært knyttet til beviser for en skeiv fortid, som også betyr at *queer archives* ofte har en funksjon som et sted for bevismaterialer av skeive liv. Morris og Rawson viser også til at *queer archives* fungerer som en form for påstand av at skeive personer alltid har vært der (Morris & Rawson, 2013, s. 77). Brooks Hosfeld (2018) viser til at *queer archives* motvirker systemisk cishetero patriarkalsk kunnskap ved å skape rom for en skeiv sannhet, en sannhet bygd på erfaringer, følelser og fellesskap på utsiden av sosiale definisjoner og aksepter (Hosfeld, 2018, s. 11).

1.2 Ulovlig å være homofil

I denne delen skal jeg gi en oversikt over den norske loven som gjorde det ulovlig å være homofil i Norge. Loven er Straffelovens paragraf 213 og blir løpende i teksten referert til § 213.

Fram til 1972 var det ulovlig å ha seksuell omgang mellom menn og en slik omgang var straffbart ifølge straffeloven § 213. I 1902 vedtok stortinget en paragraf (§ 231) i straffeloven som regulerte seksuell omgang mellom menn med en fengselsstraff på inntil 1 år. I samme paragraf var det samme straff for seksuell omgang med dyr. § 213 ble foreslått endret tre ganger, de to første forslagene kom i forbindelse med revisjoner til straffeloven i 1925 og 1955. Det siste forslaget kom i forbindelse med debatten om avkriminalisering i 1971 (Stortinget, 2022). Her bør det presiseres at denne loven bare gjaldt homofile menn og ikke lesbiske kvinner. Hvorfor det ikke gjaldt lesbiske kvinner handler litt om hvordan de så på seksuelle omganger mellom menn versus kvinner, hvor seksuell omgang mellom menn var noe som var unaturlig og gikk mot naturen. Det ble fremmet et forslag for at straffeloven også skulle inkludere kvinner. Flertallet stemte imot forslaget og mente at seksuell omgang mellom kvinner ikke var samme sak som seksuell omgang mellom menn (Stortinget, 2022).

Selv om det etter 1972 ikke var ulovlig å være homofil, var det fortsatt ikke lov med homofilt ekteskap eller partnerskap. Dette kom ikke før i 1993 da Stortinget vedtok en ny partnerskapslov. Denne loven gjorde det nå mulig for likekjønnede par å inngå partnerskap, samtidig som de fikk de samme rettighetene og plikter som heterofile par har gjennom ekteskap. Det var dessverre et unntak til denne loven. Loven gav par av samme kjønn ikke rett til adopsjon av barn, eller mulighet til å inngå et partnerskap i den norske kirken. Dette ble heldigvis endret i 2008 med at Stortinget vedtok en kjønnsnøytral ekteskapslov. Partnerskapsloven ble opphevet og homofile par fikk nå de samme rettighetene og pliktene

som heterofile par. Homofile par kunne nå adoptere og lesbiske par kunne nå få rett til assistert befruktning (Stortinget, 2022).

1.2.1 Arbeidet med avkriminaliseringen og opphevingen av § 213

Arbeidet med å avkriminalisere homofile var en samlet kamp fra Det norske forbundet av 1948 og flere andre som fremmet forslag om å endre eller oppheve § 213. Ifølge Martin Skaug Halsos (1999) begynte tankene rundt å oppheve § 213 fra et brev av Johannes Andenæs til Justisdepartementet i 1969. Andenæs foreslo å oppheve paragrafen og erstatte den med en bestemmelse om vern av barn og ungdom. Forslaget ble tatt opp i et notat til regjeringen og som et forslag i en proposisjon om endringer til § 213. Forslaget ble ikke fremmet for stortinget i 1971, fordi regjeringen gikk av i 1971 (Halsos, 1999, s. 50). Ifølge Halsos var stortingsrepresentant Arne Kielland en av de som interpellerte i Stortinget om å oppheve § 213 og arbeidet sammen med generalsekretæren i Det norske forbundet av 1948, Karen-Christine Friele for å avkriminalisere homofili (Halsos, 1999, s. 51).

Halsos (1999) viser til at selv om det norske samfunnet hadde en negativ innstilling eller forhold til homofili, så er det tydelig at flere i Norge mente at bestemmelsen om at homofili som noe ulovlig var urettferdig. Det hadde skjedd en endring i synet på at homofili, før mente man at det var noe som man måtte beskyttes mot, til å mene at det ville være naturlig å gjøre homofili lovlig (Halsos, 1999, s. 53). En måte som synet hadde endret seg på var at homofili var for mange blitt likeberettiget med heterofile. En av grunnene til endringen var at homofile menn som hadde seksuell omgang med andre menn ble sett på som en minoritet og en naturlig del av samfunnet selv om mange i samfunnet fortsatt så på selve den seksuelle handlingen som uetisk (Halsos, 1999, s. 78). Halsos (1999) viser til at proposisjonen for opphevingen av § 213 var preget av juridiske begrunnelser og ikke på bakgrunn av synet på homofili. Det var en større konsentrasjon rundt hva en straffelov skulle inneholde og straffe, enn hvorvidt loven var diskriminerende (Halsos, 1999, s. 79).

1.2.2 Det norske Forbundet av 1948

DNF-48 (Det norske Forbundet av 1948) var en avdeling av det danske Forbundet af 1948. I 1952 ble det vedtatt at organisasjonen skulle bli norsk og i 1953 tok forbundet navnet Det norske Forbundet av 1948. DNF-48 arbeidet for å fremme og forsvare homofiles rettigheter i det norske samfunnet. DNF-48 engasjerte seg i kampen om å oppheve § 213 og avkriminaliseringen av homofili (Halsos, 1999, s. 151). DNF-48's arbeid med å fjerne § 213

led av mangel på kommunikasjon fra regjeringen og Stortinget, og var fram til 1966 en kamp som ikke så noen fremgang. I 1966 ble Karen-Christine Friele leder for DNF-48 og arbeidet med å oppheve § 213 fikk en ny giv. Under hennes ledelse begynte DNF-48 på nytt å arbeide mot avkriminalisering av homofili. Friele utga artikler, stilte spørsmål til justisministeren og skrev til Norsk Rikskringkasting om å fremme DNF-48 saker på fjernsyn (Halsos, 1999, s. 158). En av taktikkene til Friele viste seg å lykkes. Friele gav ut boken *§213 -onde eller nødvendighet* i 1970 og la den i hyllene til stortingsrepresentantene i overgangen november/desember 1970. Dette gjorde at Arne Kielland leste boken og på egen hånd leverte interpellasjonen til justisministeren og deretter tok kontakt med DNF-48 for å samarbeide for å oppheve § 213 (Halsos, 1999, s. 159).

DNF-48 og Friele gikk ut i pressen og sendte brev til samtlige representanter på Stortinget for å hindre at § 213 ble erstattet med en lov om høyere seksuell lavalder (Halsos, 1999, s. 160–161). Arne Kielland arbeidet samtidig med å forhindre dette og uttrykte sitt syn på en slik endring i et intervju med Dagbladet. I interpellasjonsdebatten i 1971 viste det seg at arbeidet som DNF-48, Friele og Kielland hadde gjort for å forhindre endringen til § 213 var vellykket. Stortinget gav sin støtte til DNF-48s arbeid, hvor blant annet justisministeren gikk inn for avkriminalisering og gikk imot at § 213 skulle erstattes med en høyere seksuell lavalder. I 1972 hadde DNF-48 lyktes med sitt arbeid, de hadde forhindre at loven ble endret med en høyere seksuell lavalder og fikk etablert en likhet ovenfor loven mellom homofile og heterofile i Norge (Halsos, 1999, s. 161).

1.2.2.1 Arbeidet til Det norske Forbundet av 1948

Arbeidet til DNF-48 var i starten et arbeid som var åpenlyst ovenfor de norske myndighetene, de sendte brev direkte til stortingsrepresentanter og justisministeren. DNF-48 sitt samarbeid med politilege og det psykiatriske miljøet i Oslo brakte med seg reaksjoner fra andre innenfor disse områdene. Dette resulterte med at DNF-48 måtte endre sine arbeidsmetoder og fremgangsmåter. Halsos viser til at en av grunnene for dette var at forbundet begynte å bli sett på som en trussel, både fra det rettslige holdet og det psykiatriske holdet (Halsos, 1999, s. 163).

En av endringene som DNF-48 gjorde til sin arbeidsmåte, var at de begynte å arbeide gjennom andre personer. DNF-48 trengte talsmenn som var offentlig heterofil og mennesker som ville bli sett på som objektive. Dette endret seg imidlertid når Karen-Christine Friele ble leder i DNF-48. Hun opptrådte mer åpenlyst og offentlig på Stortinget og i media (Halsos, 1999, s. 164). DNF-48, gjennom Friele, inngikk et tett samarbeid med stortingsrepresentant

Arne Kielland som var forbundets talsperson innad i den norske politikken og var forbundets "objektive heterofile talsmann".

DNF-48 drev også med innsamling og formidling av informasjon om homofili som et verktøy og støtte i kampen for homofiles rettigheter. DNF-48 lagde for eksempel brosjyrer som de sendte til politiet og Straffelovrådet. DNF-48 arbeidet dermed på to måter. Den ene måten var at de samlet inn informasjon, både vitenskapelig og ikke-vitenskapelig, rundt homofili for å støtte kampen om avkriminalisering og opphevelsen av § 213. Den andre måten var at på bakgrunn av homofiliens ulovlighet og synet på homofile, så forbundet på bruken av heterofile talsmenn som måter å bli sett på som objektive og på den måten mer troverdig (Halsos, 1999, s. 167).

1.2.3 Når ble homofile og likekjønnet ekteskap lovlig i Nord-Amerika?

I Norge ble som sagt homofili lovlig i 1972, men hvor langt bak eller frem lå Norge i forhold til USA og Canada? Illinois i USA, var byen som så etableringen av den første *gay rights* organisasjonen i USA. Denne organisasjonen ble etablert i 1924 og var kalt *The Society for Human Rights*. Denne organisasjonen hadde en kort levetid. I 1925 ble grunnleggeren Henry Gerber og andre medlemmer i organisasjonen arrestert på grunn av anklager om "uanstendighet". Denne arrestasjonen ble senere droppet, men på grunn av sakskostnadene gikk Henry Gerber konkurs og mistet sin jobb. Som et resultat av sakskostnadene og arrestasjonene ble organisasjonen tvunget til å oppløses i 1925. Selv om organisasjonen hadde en kort levetid, er den anerkjent som den første homofile rettighetsorganisasjonen og forløperen til moderne homofile frigjøringsbevegelser i USA (Salvo, u.å.). Illinois ble i 1969 den første staten til å avkriminalisere sodomi; sodomi var USA's syn og ord for homofili og seksuell omgang mellom menn. California avkriminaliserte loven i 1976 og i 1980 vedtok høyesterett at sodomi lover var grunnlovsstridige. Ved 1987 var Chicago den eneste storbyen i USA som ikke hadde en lov om homofiles rettigheter og i 1988 vedtok byen endelig en slik lov (CBS Chicago, 2011).

I 2015 ble det i USA lovlig for likekjønnede par å gifte seg. Høyesterett vedtok at alle statene i USA er forpliktet til å gi homofile en vigselsattest og grunnlovfestet homofiles rett til å gifte seg med hverandre. Denne vedtakelsen ble vedtatt med fem mot fire stemmer. De som var uenige med høyesterettsbestemmelsen var religiøse miljøer og den politiske høyresiden. Flere av politikerne som var imot, mente at dette var noe som delstatene selv skulle få bestemt og ta en avgjørelse om (Rønneberg, 2015). Likekjønnet ekteskap ble først gjort lovlig i USA i staten Massachusetts i 1995. Deretter falt dominobrikkene hvor en og en stat begynte å vedta

at likekjønnet ekteskap var lovlig. Før høyesterettsbestemmelsen i 2015, hadde 36 stater legalisert likekjønnet ekteskap. Høyesterettsbestemmelsen baserte seg delvis på rettens tolkning av *the 14th Amendment*, hvor det å begrense ekteskap kun til heterofile par bryter med grunnlovstilleggets garanti om lik beskyttelse under loven (Masci et al., 2019).

I 2005 ble det vedtatt at homofilt ekteskap var blitt legalisert i Canada. Loven ble vedtatt med 47 stemmer for og 21 stemmer mot. Motstand mot loven kom fra konservative og religiøse grupper/miljøer som så på loven som et angrep på familie og religion. Canada var i 2005 det fjerde landet i verden som likestilte ekteskap (Aftenposten, 2011). I 1999 fikk likekjønnede par i Canada mange av de lovlige fordelene til ekteskap når den føderale og provinsielle myndigheten utvidet ekteskapsloven til å inkludere homofile og lesbiske par. Prosessen med å legalisere likekjønnet ekteskap i Canada foregikk gjennom en rekke rettsaker i starten av 2003. Likekjønnet ekteskap ble gradvis lovlig i 9 av 13 provinser og territorier og til slutt lovlig i hele landet. I 2006 prøvde det ledende konservative partiet i Canada å revurdere denne loven, men ble nedkjempet og loven forble uendret (Masci et al., 2019).

1.2.3.1 Ellers i verden

Nederland var det første landet i verden med å legalisere likekjønnet ekteskap i 2000, hvor homofile par fikk de samme rettighetene til å gifte seg, skilles og adoptere som heterofile par hadde. Det første landet utenfor Europa til å legalisere likekjønnet ekteskap var Sør-Afrika i 2006. Så kom Norge i 2008 som første landet i Skandinavia, med Sverige rett i hælene i 2009 og Danmark i 2012. Argentina var første landet i Sør-Amerika til å legalisere likekjønnet ekteskap i 2010. New Zealand var i 2013 det første landet i Asia-Stillehavet regionen til å legalisere likekjønnet ekteskap, med Australia på andreplass i 2017. Taiwan var det første landet i Asia til å legalisere likekjønnet ekteskap i 2019. Costa Rica ble i 2020 det første landet i Sentral-Amerika til å legalisere likekjønnet ekteskap (Masci et al., 2019). I 2022 ble det lov med likekjønnet ekteskap i Cuba, Andorra og Slovenia. Til sammen har 34 land legalisert likekjønnet ekteskap, enten gjennom lovgivning, gjennom rettsbestemmelser eller som følge av lovgivning etter at domstoler gav dem mandat til å gjøre det (Human Rights Campaign, u.å.).

1.3 Skeivt arkiv i Bergen

Med en definisjon på hva et *Queer Archives* er og når homofilt ekteskap ble lovlig, så skal jeg presentere Skeivt arkiv. Jeg skal også snakke om hva arkivet inneholder og litt om hva arkivet hadde som samlingsstrategi fram til 2022, og hva arkivet har drevet med i løpet av 2022.

Skeivt arkiv samler og formidler Norges skeive historie, innad i Norge og utad i verden. Skeivt arkiv er relativt nytt og gjør et viktig arbeid i å formidle en del av den norske historien som lenge har vært skjult eller tabubelagt. En del av den norske historien som fortjener å bli satt lys på og bli hørt, og ikke lengre glemt eller bli skambelagt. Skeivt arkiv er en del av Universitetsbiblioteket i Bergen, mer spesifikt en del av Seksjon for spesialsamlinger. Med en avdeling har en spisskompetanse på oppbevaring, konservering og formidling av arkivmateriale. Det som er selve hovedoppgaven til Skeivt arkiv er å ta vare på, dokumentere og formidle skeiv historie. Arkivet ble offisielt åpnet 15. april 2015 (Skeivt arkiv, 2015).

1.3.1 Skeivt arkivs innhold

Skeivt arkiv består av en rekke arkiver fra organisasjoner, klubber og flere privatarkiver som for eksempel privatarkivet til Kim Friele. Noen av privatarkivene som ligger i Skeivt arkivs samling dokumenterer den radikale lesbiske aktivismen som foregikk mellom 70- og 90-tallet, dragqueens og skeiv underholdning fra 80- og 90-tallet. Så vel som selvbiografier som er skrevet for arkivet og omhandler for eksempel den radikale homopolitikken på 70-tallet, samt transvestittmiljøet på 70- og 80-tallet (Hellesund, 2016, s. 122). Skeivt arkivs kolleksjon dokumenterer primært historien til LHBTIQ aktivisme i Norge og historien fra flere norske organisasjoner fra 1950 til i dag (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020, s. 232). Skeivt arkiv inneholder også fysiske objekter som for eksempel T-Shorter, videoer, kassetter og bannere (Hellesund, 2016, s. 123). Siden Skeivt arkiv ligger under Universitetsbiblioteket i Bergen, betyr det at arkivet har tilgang til bokkolleksjonen til Universitetsbiblioteket. Samtidig bygger Skeivt arkiv også sin egen kolleksjon av bøker og tidsskrifter, hvor arkivet ser på det som viktig å samle inn skeive tidsskrifter og magasiner som ellers ikke finnes i andre biblioteker eller arkiver (Hellesund, 2016, s. 123). I 2018 inneholdt Skeivt arkiv rundt 250 lineære meter med dokumenter, bøker, journaler og annet arkivmateriale fra rundt 80 individer og organisasjoner. Samlingen inkluderer nå en stor del av aktivistmaterialer, samt papirer og objekter fra individer som har levd et skeivt liv i det private (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020, s. 232). Ellers så består Skeivt arkiv av muntlige historier, med video intervjuer og noe som

arkivet kaller for Skeive historier. Skeive historier er anonyme fortellinger fra personer, hvor arkivet gir personer muligheten til å kunne fortelle sine historier og er med på å bestemme selv hva som er en del av skeivt liv og en del av en skeiv fortelling (Hellesund, 2016, s. 124). Ved 2020 har over 200 intervjuer blitt gjennomført av Skeivt arkiv (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020, s. 232). Skeivt arkiv bygger også opp et nettleksikon, kalt Skeivopedia, som blir kontinuerlig oppdatert med nye artikler om Norges skeive historier eller norske skeive personer (Skeivt arkiv, 2014). Skeivopedia oppstod etter en oppdagelse på hvor skjør mye av kunnskapen rundt skeive liv er og hvor mye kunnskap som ville ha forsvunnet hvis den ikke blir eller har blitt skrevet ned (Hellesund, 2016, s. 123).

1.3.2 Skeivt arkivs samlingsstrategi

Skeivt arkiv har som en del av sin nettside en oversikt over plandokumenter for arkivet. Noen av disse er årsrapporter for 2022, handlingsplan for 2019, strategi for perioden 2018-2022, osv. Ifølge Skeivt arkivs strategi for 2018-2022 har arkivet som hovedformål og oppgave i løpet av denne perioden å dokumentere og formidle den skeive historien til Norge. For å oppnå disse målene skal Skeivt arkiv dokumentere historien gjennom innsamlinger og bevaringen av arkiver, bøker, tidsskrifter og gjenstander. Skeivt arkiv skal formidle denne historien gjennom sin nettside, sosiale medier, foredrag, mediebidrag, tilrettelegging for forskning og gjennom utstillinger og undervisningsopplegg i sine lokaler. Skeivt arkiv skal også være en ressurs for andre institusjoner som arbeider med formidlingen av skeiv historie, slik som andre arkiver og museer rundt om i Norge. Skeivt arkiv er også en viktig forskningsstøtte for studenter og forskere ved Universitetet i Bergen, og ved andre norske universiteter og høyskoler. For å oppnå dette skal arkivet arbeide med systematisk innsamling og bevaring av skeiv historie gjennom en nasjonal bevaringsplan. Arkivet skal opprettholde og videreutvikle gode rutiner for innsamling, bevaring, ordning og tilgang, samt å opprettholde god kontakt med miljøene der relevante arkiver blir skapt, videreutvikle den faglige kompetansen internt og ha tett kontakt med andre fagmiljøer både i Norge og i utlandet. Arkivet skal også skape faglige rammer for Skeivt arkivs bibliotek som Nordens beste samling av faglitteratur innenfor dette feltet, samt lage gode rutiner for mottak og bevaring av gjenstandene i samlingen. Et annet mål for Skeivt arkiv er å gjennomføre prosjektet Skeive livsminner 2017-2019, hvor en stor mengde intervjuer skal gjennomføres for å dokumentere norsk skeiv historie. Skeivt arkiv skal også videreutvikle Skeivopedia som en viktig formidlingskanal og fagressurs. Til slutt skal Skeivt arkiv også opprettholde og sikre

god dialog med politikere og myndigheter, synliggjøre arkivet som en viktig ressurs i og utenfor Universitetet i Bergen (Skeivt arkiv, u-å).

1.3.2.1 Skeivt arkivs årsrapport 2022

Så hva har Skeivt arkiv gjort i løpet av 2022? I sin årsrapport for 2022 skriver Skeivt arkiv at året 2022 var preget av stor aktivitet rundt økningen av bevissthet rundt skeiv historie, men at året også var preget av sorg etter terrorangrepet i Oslo. Et angrep som rystet hele landet og spesielt det skeive miljøet, både i og utenfor Oslo. Skeivt arkiv, i samarbeid med Arkivverket, har etter terrorangrepet tatt vare på det minnematerialet som ble lagt ned ved åstedet for å minnes de som ble drept og skadet (Skeivt arkiv, 2023).

Skeivt arkiv initierte Skeivt kulturår 2022. I samarbeid med Nasjonalbiblioteket, Nasjonalmuseet og mange andre museer, arkiver, biblioteker og andre institusjoner rundt om i Norge, feiret Skeivt arkiv at det er 50 år siden § 213 ble opphevet og homofili endelig ble lovlig i Norge. I løpet av kulturåret har Skeivt arkiv både vært en sentral ressurs for aktører som har ønsket å delta med prosjekter og bidratt med store mengder fysiske og digitale arkivmaterialer. Skeivt arkiv har også vært en synlig samarbeidspartner, ressursleverandør og en kunnskapsinstitusjon for en rekke museer, arkiver og utdanningsinstitusjoner (Skeivt arkiv, 2023).

Ifølge årsrapporten så deltar Skeivt arkiv i prosjektet *Ordinary lives and marginal intimacies in rural regions. Contrasting cultural histories of queer domesticities in Norway, ca 1842-1972 (Queerdom)*. I dette prosjektet har Skeivt arkiv vært med på prosjektets samlinger og lesegrupper, samt bidratt med en artikkel i boken *Skeiv lokalhistorie*. Boken er et samarbeid mellom Norsk lokalhistorisk institutt og Skeivt arkiv, og er den første vitenskapelige antologien om skeiv historie i Norge (Skeivt arkiv, 2023).

Skeivt arkiv har med utgangspunkt i gaven fra Kim Friele og med midler fra Kulturdepartementet kunnet sette i gang et 3-årig forskningsprosjekt, et prosjekt om den skeive bevegelsens historie i perioden 1900-2000. Ifølge Skeivt arkiv vil prosjektet ta for seg skeiv organisering og aktivisme i Norge, og resultatet av prosjektet skal være et bokverk som skal være tilgjengelig for et bredt publikum (Skeivt arkiv, 2023).

I løpet av 2022 har Skeivt arkiv bidratt med populærvitenskapelige artikler og andre formidlende tekster. Samtidig innrømmer arkivet at antallet publiseringer på Skeivopedia har vært lavere i 2022 enn i andre år på grunn av alt arbeidet som ble lagt inn i Skeivt kulturår 2022. Skeivt arkiv har også holdt undervisninger, forelesninger og presentasjoner for blant annet studenter ved Universitetet i Bergen. Skeivt arkiv har også i løpet av 2022 levert

materialer til forskningsprosjekter og utstillinger ved Polarmuseet og Bergen sjøfartsmuseum samt bidratt til gjennomføringer av prosjekter hos andre museer rundt om i Norge (Skeivt arkiv, 2023).

Gjennom Nordisk LHBTI-fond er det bevilget penger til et nettverk av både skeive arkiver og virksomheter i Norden og de baltiske stater. En del av dette er Skeivt arkiv, *Queerrørelsens arkiv och bibliotek* i Sverige (som hovedsøker) og *Queerhistoriens vänner* i Finland (som partner med Skeivt arkiv). Gjennom dette blir flere aktører inkludert i samlinger og gjør det mulig for arkivene å lære fra hverandre og på den måten styrke arbeidet med å bevare og formidle den skeive historien til Norden og Baltikum. Skeivt arkiv er også med i den internasjonale komiteen for *LGBTQ+ History Months* som består av representanter fra 21 land, både fra akademiske felter og frivillige. Ifølge Skeivt arkiv er målet med denne komiteen å etablere kontakter på tvers av felt og grense, og kunne dra nytte av alle erfaringene og kompetansen til komiteens medlemmer (Skeivt arkiv, 2023).

Når det kommer til Skeivt arkiv sitt innhold har arkivet i løpet av 2022 mottatt 29 aksjesjoner/tilvekster, hvor 8 av dem er avleveringer av digitalt skapt materiale. Ifølge Skeivt arkiv er aksjesjonene på totalt 34,5 hyllemeter og med omkring 90 MB elektronisk skapt materiale. Skeivt arkiv har også i løpet av 2022 økt med 10 nye arkiver. Av det materialet som er mottatt er noen blitt innlemmet i Skeivt arkivs etablerte samlinger, mens andre materialer er registrert som egne arkiver eller som deler av et eksisterende arkiv. Ifølge Skeivt arkiv er 7 av disse avlevert av ulike organisasjoner eller instanser og 14 er avlevert av privatpersoner hvor flere av dem kommer fra samme person. Ikke minst har arkivet mottatt materialer fra terrorangrepet som skjedde i Oslo i 2022 (Skeivt arkiv, 2023).

Skeivt arkiv driver også med digitalisering av både fotografier, medlemsblad, tidsskrifter og andre audiovisuelle materialer. Det audiovisuelle materialet som Skeivt arkiv har, blir digitalisert av Nasjonalbiblioteket for videre forskning og formidlinger (Skeivt arkiv, 2023). Skeivt arkiv er også aktive på sosiale medier, hvor de har tatt sine første skritt inn på videodelings appen TikTok. Skeivt arkiv ser at fremveksten av TikTok har endret måten Facebook og Instagram sine algoritmer fungerer. De ser at det ikke er viktig med å samle følgere, men mer viktig å ha en god kvalitet på hva man publiserer for å nå et bredere publikum. På TikTok prøver Skeivt arkiv å fortelle korte historier rundt Norges skeive historie, men hvor de er begrenset til plattformens format med korte filmsnutter på opp til noen minutter. Skeivt arkiv har også en Youtube-kanal med videoer av for eksempel Kim Friele som forteller sin historie. Ellers så er Skeivt arkiv aktive på Facebook og Instagram,

hvor de har sett en økning av antall følgere i løpet av året 2022. På Facebook og Instagram gir Skeivt arkiv linker til hvor man kan lese mer og linker til arkivets egen nettside. Skeivt arkiv driver også en podkast, de har i løpet av 2022 produserte fire episoder. Skeivt arkiv forteller at dette er et tidskrevende arbeid siden alle podkastepisodene skal være tilgjengelige for hørselshemmede, for alle episodene må transkriberes før de publiseres (Skeivt arkiv, 2023).

1.4 Problemstilling

Bakgrunnen for valget av Skeivt arkiv og skeive arkiver kom etter jeg ble kjent med arkivet under Skeivt kulturår 2022. Jeg fattet en interesse for arkivet, det arbeidet de gjør og hvor viktig det er at Norge bevarer skeive materialer for fremtiden. I arbeidet med å finne litteratur så kom jeg over flere skeive arkiver i USA, Canada og i Nederland, og hvor forskjellig disse arkivene ble etablert på i forholdt til Skeivt arkiv i Bergen. Ut ifra dette kom problemstillingen min og en interesse for skeive arkiver og det arbeidet de gjør med å bevare en viktig del av historien vår. En historie og personers liv som lenge har blitt glemt eller ekskludert fra den offisielle historien.

Hovedproblemstillingen er dermed: *Hvordan har etableringen av Skeivt arkiv i Bergen vært i forhold til etableringen av skeive arkiver i Nord-Amerika? Hvilke ulike faktorer påvirker skeive arkiver og kan ha påvirket Skeivt arkiv sin innsamling og bevaring av arkivmaterialer?*

De skeive arkivene jeg skal se på i oppgaven er: *ONE Archive, GLBT Historical Society, Lavender Library, The ArQuives* og IHLIA, med Skeivt arkiv som hovedfokuset i oppgaven.

1.5 Forskningsstatus

Forskningen rundt *Queer archives* og *Queer Community archives* er et forholdsvis nytt forskningsfelt. Det er et område hvor det produseres mange forskningsartikler, artikler, bøker og tidsskrifter. Det er et arkivfagfelt som stadig kommer med nye perspektiver, begreper og teorier.

For å få en oversikt over hvordan Skeivt arkiv ble etablert bruker jeg artikkelen til Tone Hellesund *Skeivt Arkiv: The Establishment of a Queer Historical Archive in Norway 2012-2015* (2016) som tar for seg noen av de problemstillingene og utfordringene som oppstod i arbeidet med å etablere Skeivt arkiv. Hun gir også en oversikt over selve etableringen av Skeivt arkiv og noe av det arbeidet de gjorde for å etablere arkivet (Hellesund, 2016). For å fylle på med informasjon rundt etablering av Skeivt arkiv bruker jeg også

Hannah Gillow-Kloster og Runar Jordåen (2020), som tar for seg etableringen av Skeivt arkiv og hvordan arkiver kan bistå i forståelsen av endringer i konseptene rundt kjønn og seksualitet som ble utformet i Norge og i Europa på 1900-tallet. De utforsker også hvordan et arkiv kan dokumentere og gjenspeile skeiv historie i det norske arktiske nord (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020). Disse skal hjelpe med å gi en oversikt og innsikt i etableringen til Skeivt arkiv og til det arbeidet som Skeivt arkiv har gjort og fremdeles gjør.

Noe av forskningen rundt *queer archives* kommer fra Sara Edenheim (2013), Morris & Rawson (2012), Kate Eichhorn (2018) og Lizeth Zepeda (2018) som tar for seg skeive arkiver, aktivisme innen arkiv og hva som kjennetegner skeive arkiver. Edenheim (2013) tar for seg den pågående forskningen og aktivismen som befinner seg rundt "the queer archives of feelings", og gir et kritisk perspektiv på debatten, samt en analyse av historie, historisk metodikk og fantasi i tillegg til en innsikt i queer archives og hva som kjennetegner slike arkiver (Edenheim, 2013). Morris og Rawson (2012) tar for seg en teoretisk og kritisk utforskning av "*queer archives*" og "*archival queer*", og utforsker noe av det som inngår i et skeivt arkiv og dens utfordringer med andre former for arkiver, og hva det er å være "*archival queer*" (Morris & Rawson, 2012). I tillegg til å gi en innsikt inn i *queer archives* gir Eichhorn og Zepeda også en innsikt i hvordan arkiver kan gjennomgå en form for *queering*. Eichhorn (2018) undersøker hvordan arkivering og konseptet om arkiv har påvirket LHBTIQ-historier og *queer*-teori siden 70-tallet. Hun undersøker fremveksten av LHBTIQ-arkiver på 70-tallet og hvordan arkiver har blitt *queered* av profesjonelle arkivarer og samtidskunstnere som arbeider med arkivmaterialer (Eichhorn, 2018). Zepeda (2018) presenterer hvordan *queering* av arkiver er med på å transformere arkivinstitusjoner i en retning mot inkludering, sosial rettferdighet og en omskriving av historier. Hun vil gjennom dette arbeidet gjenkjenne mangelen på «*queer of color lens*» innen arkivfaget som bestemmer vurdering, bevaring og hindrer tilgang, og hvordan en «*queer of color lens*» kan transformere arkivinstitusjoner ved å kontekstualisere og avdekke slettede arkivhistorier (Zepeda, 2018).

I arbeidet med å sikre materialer fra marginaliserte grupper skapes det *community archives* for å bevare materialer som tidligere ikke har hatt en bevaringsverdi. Sheffield (2017) tar for seg historien til *community archives*, hva disse arkivene er, den bevegelsen de skaper og foreslår nye måter å tenke på slike arkiver og arkivprosjekter. Hun tar også for seg flere former for *community archives* og deres livssyklus (Sheffield, 2017). I å se på hvordan man kan forstå virkningene til *community archives* prøver Michelle Caswell et al. (2017) å

forstå den ontologiske, epistemologiske og sosiale virkningen av *community archives*. Artikkelen er en gjennomgående refleksjon på måten et fellesskap av marginaliserte opplever både de dype negative affektive konsekvensene av fravær og feilrepresentasjoner og den positive effekten av komplekse og autonome former for representasjon i *community* drevne arkiver (Caswell et al., 2017).

Innen forskningen av *community archives* blir konseptet rundt aktivisme en viktig del når det ses på arbeidet som *community archives* gjør og hvordan arkivene har oppstått. Diana K. Wakimoto et al. (2013) utforsker fremveksten til tre ulike *community archives* i USA, mer spesifikt i delstaten California og diskuterer rollen til aktivisme i *community archives* og dets implikasjoner for å revurdere aktivismens rolle for å innlemme fellesskaper i det arkivfaglige arbeidet (Wakimoto et al., 2013). Denne artikkelen gir grunnlaget for eksemplene på skeive arkiver som brukes i oppgaven. For å fylle på rundt historien til disse skeive arkivene brukes Sheffield (2020) som setter spørsmålsteget på forholdet mellom arkiver, felles arv, sosiale bevegelser og skiftende sosiale normer som er relatert til seksuelt mangfold i Canada og USA. Hun plasserer *queer community arkiver* og aktivister innenfor en større karakterisering av *community arkiver* (Sheffield, 2020).

I en sammenheng med *community archives* og skeive arkiver gjør konseptet stillhet (*Silence*) seg gjeldende, både i skapelsen av *community archives* og i arbeidet til Skeivt arkiv. Moss og Thomas (2021) viser at stillhet eksisterer over hele verden, og setter spørsmål ved om godartet stillhet er en passende etikett for mangfoldet av ødeleggelser, fortielser og fravær i arkivsamlinger, og gir et overblikk over nøkkelkonseptene rundt stillhet i arkiver. Michael Piggott (2021) ser på stillhet som følge av selv-sensurering, mangel på tilgang, ekskludering via definisjon, personvern drevet ødeleggelse, mangel på interesse og nektelsen av kommunikasjonsteknologi. Han argumenterer for en erkjennelse av at det er mange andre tilfeller av hull, forvrengninger, utelatelser og slettinger som burde utforskes i arkiver rundt om i verden (Piggott, 2021). Iyra S. Buenrostro (2021) beskriver hvordan bruken av fotografier kan lede til flere kontekstualiseringer av arkivers samlinger, og skape følelser hvor det normalt ikke er noen. Hun argumenterer for at like fortellinger og historier kan hjelpe med å fylle stillheter og hull i arkiver (Buenrostro, 2021).

2 Metode

I denne masteroppgaven tas det i bruk dokumentstudier metoden, som faller under den kvalitative metoden. Samfunnsvitenskapelig metode handler om hvordan man skal gå fram for å innhente informasjon om den sosiale virkeligheten og hvordan denne informasjonen skal analyseres og hva den kan fortelle om samfunnsmessige forhold og prosesser. Alt i alt dreier det seg om å samle inn, analysere og tolke data (Johannessen et al., 2016, s. 25). Videre kommer jeg til å gi en forklaring på hva som inngår i en kvalitativ metode, dokumentstudier, for så å begrunne valget av en slik metode.

2.1 Kvalitativ metode

Hva er det som inngår i en kvalitativ metode? Kvalitativ metode sier noe om kvaliteten, de spesielle kjennetegnene eller egenskapene ved et fenomen. Kvalitativ metode er et hensiktsmessig valg hvis man skal undersøke fenomener som man ikke kjenner, som det er forsket lite på, og når man ønsker å undersøke fenomenet for å forstå det nærmere og på en mer fylldig måte (Johannessen et al., 2016, s. 28). Kvalitativ metode handler om å forstå eller beskrive hvordan mennesker opplever og oppfatter verden rundt seg, og hvilke relasjoner som betyr noe for oss. Svært forenklet avdekker en kvalitativ metode *hvorfor* det skjer, mens kvantitativ metode kartlegger *at* noe skjer (Johannessen et al., 2016, s. 95).

Kvalitativ metode tar for seg data i form av tekst og er en eksplorerende og empiri-drevet fremgangsmåte. Forskeren også forholder seg til et fortolkende paradigme hvor man har et fokus på informantenes opplevelser og meningsdannelse, og ikke minst hvilke konsekvenser slike meninger har. Samtidig preges kvalitativ metode av innlevelse, kreativitet, struktur og systematikk, den er drevet av empiri og teori og forholdet mellom dem. Metoden kan avgrenses av et miljø, fenomen, perspektiver, teori eller typen av informanter (Tjora, 2021, s. 27). Kvalitativ metode fremhever innsikt og søking etter forståelse (Tjora, 2021, s. 35).

2.1.1 Dokumentstudier

I denne masteroppgaven brukes dokumentstudier som hoved metoden. I dokumentstudier brukes dokumenter som er produsert for andre formål enn for forskning, som danner dataene i selve forskningen. Dokumentstudier oppfattes som ikke-påtrengende metoder hvor man genererer empirisk data uten at ikke-forskende deltakere er involvert (Tjora, 2021, s. 195). Ved å analysere eksisterende dokumenter kan man skaffe seg informasjon rundt saksforholdet

som er nedskrevet på bestemte tider, steder og for ulike formål. I rene dokumentstudier bruker forskeren kun dokumenter som empiri, mens i andre dokumentstudier brukes dokumenter som sekundær eller tilleggsdata sammen med enten intervjuer eller observasjoner (Tjora, 2021, s. 196).

2.2 Hvorfor dette valget?

Jeg valgte å bruke metoden dokumentstudier med bakgrunn i metodens fremgangsmåte og bruken av dokumenter for å best mulig kunne besvare oppgavens problemstilling. Jeg bruker flere forskningsartikler og publiserte bøker som datagrunnlag og datamaterialer, hvor jeg igjennom disse dokumentene skal kunne gi en forklaring på hva *Queer archives* og flere av de teoriene som jeg benytter i oppgaven. Valget av å bruke dokumentstudier er også for å etablere et teoretisk grunnlag for masteroppgaven og utforske andre tanker innenfor områder som *Queer archives*, *Silence*, *Community Archives* og arkiver generelt.

Jeg har søkt etter relevant litteratur som omhandler *queer archives* og *community archives*, samt annen litteratur som tar for seg skeive arkiver og stillhet i arkiver. Jeg hatt et fokus på å bruke primærkilder som litteraturen og datagrunnlaget i forskningsarbeidet mitt. Jeg har gått igjennom litteraturlister for å finne annen relevant litteratur og for å finne primærkildene fremfor å bruke sekundærkilder (Johannessen et al., 2016, s. 100).

3 Teori

I denne delen skal jeg presentere den teoretiske bakgrunnen for oppgaven. Jeg starter med å definere hva skeiv og *queer* betyr for å gi et bedre grunnlag for hva disse begrepene betyr, og hva de omhandler. Jeg ser også på hvordan begrepene som skeiv og *queer* er forskjellige fra begreper som homofil og lesbisk. Videre kommer jeg til å presentere teorier rundt *queer archives*, *queering* av arkiver, *silence* i arkiver, *community archives* og til slutt en gjennomgang av Terry Cook's fire paradigmer hvor jeg i hoveddelen skal se de ulike paradigmene opp mot fremveksten av *community archives* og skeive arkiver.

3.1 Hva betyr skeiv og *queer*?

Begrepet skeiv er et begrep som brukes av personer som identifiserer seg som noe annet enn heterofil eller heteronormativ. Begrepet brukes av personer som er en del av LHBTIQ+ miljøet og av personer som ikke vil spesifisere sin seksualitet, legning eller kjønnsretning.

Queer er det engelske ordet for skeiv og har den samme betydningen og bruken som skeiv. Skeiv og *queer* blir brukt som et samlebegrep for alle personer som identifiserer seg selv med en eller flere deler av LHBTIQ+, samtidig brukes det også som et samlebegrep for å referere til hele miljøet uten noen former for spesifikasjoner rundt visse deler av LHBTIQ+ miljøet. LHBTIQ+ er en forkortelse for Lesbisk, Homofil, Bifil, Trans, *Intersex* og *Queer* hvor + betyr at det finnes mange flere bokstaver som kan legges til. Den korte varianten er LHBT og er den som brukes oftest i offentligheten og i media.

Skeiv Ungdom definerer skeiv som et samlebegrep for seksuelle orienteringer, kjønnsuttrykk og identiteter som bryter med samfunnets forventninger til heteronormativitet og ciskjønn. Ciskjønn er et begrepet for personer som identifiserer seg selv med kjønn som de ble tildelt ved fødsel, hvor for eksempel vil en person som er født med mannlige kjønnsorganer og identifiserer seg som en mann vil kalle seg selv en cismann og det samme for kvinner kalt for ciskvinne. For personer som ikke anser seg selv som ciskjønn har man begreper som *genderqueer* og ikke-binære, og for personer som er født i feil kropp har man begrepet trans. *Genderqueer* handler om at man har en kjønnsidentitet som er verken kvinne eller mann. *Genderqueer* er et samlebegrep for personer som identifiserer seg selv som enten både kvinne og mann, som identifiserer seg som ingen av kjønnene, eller som veksler mellom kjønnene. Begrepet ikke-binær handler om personer som ikke passer inn i kategoriene for mann eller kvinne og som identifiserer seg som noe i midten av kjønnene. Ikke-binær handler om kjønnsidentitet og ikke hvordan kroppen til personen ser ut. Navnet ikke-binær ligger i begrepet binær som betyr todelt, hvor man i forhold til kjønn deler det inn i to, mann og kvinne. En ikke-binær kjønnsidentitet betyr at personen ikke identifiserer seg selv med den binære definisjonen av kjønn. Et annet begrep som omhandler kjønnsidentitet er begrepet trans, som omhandler personer som identifiserer seg selv som noe annet enn det kjønn de ble tildelt ved fødsel. Her vil for eksempel en transkvinne være tildelt mann ved fødsel, men føle at dette er feil og at hun egentlig skulle ha vært en kvinne. Dette vil også gjelde for transmenn hvor personen ble født som kvinne, men vite at dette er feil og skulle egentlig ha vært en mann (Skeivungdom, u.å.).

Merriam-Webster Dictionary har flere definisjoner på ordet *Queer*. En definisjon sier at *queer* betyr noe som ikke er normalt og rart, noe som er eksentrisk og ukonvensjonelt. En annen definerer *queer* som noe relatert eller karakteristisk av seksuell eller romantisk tiltrekning til noen av eget kjønn, som er knyttet opp mot homofile og lesbiske. En annen definisjon på *queer* definerer det som noe relatert eller karakteristisk av seksuell eller romantisk tiltrekning ikke begrenset til et kjønn eller seksuell orientering, som er knyttet opp

mot bifile og panfile. En annen definisjon er relatert til en person som sin seksuelle orientering ikke er heterofil og/eller som sin kjønnsidentitet ikke er ciskjønn. De siste definisjonene er relatert til kjønnsidentitet, hvor det defineres som en person som sin kjønnsidentitet ikke kan bli kategorisert som mann eller kvinne (*genderqueer* og ikke-binær relatert) og en person som sitt kjønn er forskjellig fra det kjønn som man ble tildelt ved fødsel (trans relatert) (Merriam-Webster, u.å.-b).

Morris og Rawson (2013) definerer *Queer* som noe som ikke bare signaliserer en ikke-heteroseksuell identitet, men noe som utfordrer de normaliserende mekanismene til statsmakter. Stater kan navngi dens seksuelle objekter; som mann eller kvinne, gift eller ugift, hetero eller homo, naturlig eller pervers. *Queer* er noe som ikke er utskiftbar med lesbisk, *gay* eller homoseksuell, men er noe som innebærer en bred kritikk av normativitet på mange forskjellige akser av identitet, samfunn og makt. *Queer* er en utfordring til normativiteten uten å fortrenge livene til faktisk eksisterende skeive personer (Morris & Rawson, 2013, s. 75). Gillow-Kloster og Jordåen bruker begrepet skeivt for det som omfatter eventuelle overtredelser av normene for kjønn og seksualitet (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020, s. 231). Zepeda viser til en definisjon av *queer* som en posisjonalt snarere enn en medfødt identitet som potensielt kan tas opp av alle som føler seg marginalisert som et resultat av deres preferanser (Zepeda, 2018, s. 95).

For personen som ikke følger de ciskjønnede og heteronormative forestillingene i samfunnet er det å kunne presentere seg selv slik som de er og slik de ser seg selv, noe av det viktigste for personer inne det skeive miljøet. Et godt eksempel er personer som identifiserer seg selv som ikke-binær, som kler seg og fremstiller seg selv på en kjønnsnøytral måte, eller for transpersoner som kler seg og fremstiller seg selv som det kjønn som føles rett for dem. Muligheten til å kunne bruke klær, sminke og/eller hårfrisyrer er svært viktige for personer innen det skeive miljøet. Klær, sminke og hår er alle verktøy og måter for personer å fremstille og presentere seg selv til verden slik de er og ser seg selv som. Det er måter som skeive personer kan uttrykke seg selv og vise verden hvem de er.

3.2 *Queer archives*/Skeive arkiver

Sheffield (2020) viser til at fremveksten av lesbiske og homofile arkiver er knyttet til fremveksten av den homofile pressen som oppstod på 50- og 60-tallet, og mobiliseringen av skeive personer i kjølvannet av Stonewall opprøret i New York (R. T. Sheffield, 2020, s. 188). *Queer archives* fungerer som en form for påstand av at skeive personer alltid har vært der og

utgjør et inngrep mot hetero/homo normativitets retrospektive styringer og disipliner, samtidig som å være en kraftig reversering av staters beviser (Morris & Rawson, 2013, s. 77). Morris og Rawson (2013) refererer til *Queer archives* som noe synonymt med LHBTIQ materialer som kan bli samlet inn i et gitt arkiv. Og at *Queer archives* i deres eksistens kritiserer og utfordrer den normative samlingen og sirkuleringen av praksiser mellom andre arkiv institusjoner. Zepeda (2018) forklarer *queer archives* som noe som er komplekst, forstyrrende og ekstremt personlige fordi de fordyper seg inn i intimiteten rundt kjønn og seksualitet (Zepeda, 2018, s. 98).

Edenheim (2013) presenterer en definisjon på "*the queer archive*". *Queer archive* blir her definert som et arkiv som ofte motstår sammenhengen av fortellinger, eller som er fragmentert og tilsynelatende vilkårlig. Det blir også definert som arkiver som tar opp spesielle versjoner av viljen til å aldri glemme, som gir arkiver med traumatiske historier deres viktighet. *Queer archives* blir også definert som noe som ofte er magiske samlinger av dokumenter som representerer langt mer enn den faktiske verdien til selve materialene. Og som noe som er sammensatt av materielle praksiser som utfordrer de tradisjonelle historieoppfatningene, og som forstår søken etter historie mer som et psykisk behov enn en vitenskap (Edenheim, 2013, s. 39).

Eichhorn (2018) forklarer "*the queer archive*" som noe unnvikende og dynamisk, og understreker at det har blitt et eksemplarisk sted for akademisk, aktivist og samfunns konkurranser over de riktige eller ønskede grensene for tildelt kjønn, opplevd kjønn og kunnskap. "*The queer archive*" har gitt *queer* teoretikere en måte å rasjonalisere det å bringe sammen ofte overaskende og tilsynelatende ulike studieobjekter, og "*The queer archive*" har kommet for å stå for noe som mangler, et hjem, senter, nasjon eller en stabil forestilling om fellesskap (Eichhorn, 2018, s. 324). Eichhorn (2018) viser til at noen av de største og viktigste samlingene av skeivt arkivmateriale som eksisterer i dag startet som personlige samlinger, ofte bevart i hjemmene til skeive og trans samlere. Disse samlingene eksisterer i dag på grunn av de individuelle skeive personene som bestemte seg for å starte å samle inn deres egen dokumentasjon og gjenstander, men også fra andre personer innad i deres miljø (Eichhorn, 2018, s. 304).

Ifølge Eichhorn (2018) skjedde det en skeiv vending mot arkiver på slutten av 60-tallet og tidlig 70-tallet. Eichhorn hevder at den skeive opptattheten av arkiver, både reell og fremstilt, er knyttet til den ytre verdien som skeive personer har lagt til dokumenter og gjenstander av alle slag. Like mye som skeive arkiver handler om å ta vare på spesifikke

dokumenter og gjenstander, er skeive arkiv et rom hvor alt som er igjen av skeive liv er forestilt å få en verdi som hittil har blitt fornektet (Eichhorn, 2018, s. 303).

Skeive arkiver har gjort mer enn bare å fungere som en formell måte å bevare skeive historier. Utover bevaringen av skeive arkiver har de til tider også fungert som oppklaringsentraler, et sted for å få tilgang til informasjon som er avgjørende for å håndtere politiske og juridiske kamper i nåtiden. Samt at skeive arkiver også har fungert som steder for samfunnsorganisering. Ikke minst er det å snakke om skeive arkiver som å snakke om en kollektiv historie som strekker seg lengre enn grensene for representasjon eller bevaring. Det er å fremkalle alt overskudd, traumer, kamp og lidenskap som er synonymt med skeive liv. Skeive arkiver er steder hvor materielle rester av skeive liv ligger, et sted hvor fremtidig skeive materialer som ikke ennå er realisert kan fortsette å bli realisert (Eichhorn, 2018, s. 326).

Skeive arkiver motvirker ikke mandatet til faktiske materielle arkiver. Dette kommer av tre grunner. Den ene handler om at teoretikere viser at homofile, lesbiske, bifile og transpersoners arkiver ofte er eklektiske og kan inkludere alle typer materialer som er kortvarig og som tradisjonelt er ekskludert fra mer etablerte arkiver (for eksempel knapper, t-shorter og rekvisitter som har blitt brukt i politiske handlinger). Den andre grunnen kommer av *queer* teoretikernes opptatthet med arkiver har dratt i forgrunnen det i hvilken grad arkiver er strukturert av følelser og mer spesifikt delte traumer. Den siste grunnen er at *queer* teoretikere har demonstrert i hvilken grad arkiver er strukturert av relasjoner, for eksempel personlige forbindelser til givere, men også av arbeidet til deltagende arkivarer og arkiver som er engasjerte i den lidenskapelige handlingen med å dokumentere deres eget fellesskap (Eichhorn, 2018, s. 325).

Edenheim (2013) spesifiserer at *queer archive* oppfyller ikke en byråkratisk funksjon slik som andre, mer formelle arkiver gjør (Edenheim, 2013, s. 41). Det som er karakteristisk ved *queer archives* er at slike arkiver er fulle av objekter som mer eller mindre er funnet tilfeldig, objekter som er spredt rundt omkring fra personer som vil forbli anonyme, artefakter som er fragmenterte og som mangler en fortelling (Edenheim, 2013, s. 42). På grunn av traumatiske hendelser i skeiv historie, så trenger man et *queer archive* for å overkomme disse traumene og gi en beslutning på skeive ønsker og identitet (Edenheim, 2013, s. 47). Et interessant spørsmål i forhold til *queer archives*; er om *queer archives* bare er en samling av ting og minner, eller om det kan bli tolket som en samling av det som ikke er der?

Sheffield (2020) viser til at skeive arkiver er med på å fremme en felles arv, som videre er med på å underbygge en kollektiv lesbisk og/eller homofil identitet (R. T. Sheffield, 2020, s. 187). Sheffield (2020) foreslår at lesbiske og homofile arkiver har spilt en sentral rolle i å hjelpe med å etablere en felles arv for lesbiske og homofile personer, og som kan bli brukt strategisk for å sikre at skeive historier er både validert og inkludert i offentlig historie (R. T. Sheffield, 2020, s. 194). I fraværet av arkiver eller dokumentert arv, så skaper skeive arkiver en form for representativ tilhørighet som støtter sosial sammenheng mellom samfunnsmedlemmer. Skeive arkiver er også med på å avdekke det som er gjemt eller ekskludert av beslutningstakingsprosessen og bringe lys til det som er stille, obskur eller vilkårlige elementer som ofte oppstår i et komplekst systems bestemmelser (R. T. Sheffield, 2020, s. 187). Sheffield (2020) mener at slike arkiver har fungert som en sosial bevegelsesorganisasjon, hvor det skapes områder for lesbiske og homofile kan skape og utvikle en kollektiv identitet, styrke sosial sammenheng og mobilisere kulturelle ressurser med formål som en kollektiv handling for sosial endring (R. T. Sheffield, 2020, s. 194). I summen kan man si at *queer archives* motvirker systemisk cishetero patriarkalsk kunnskap ved å skape rom for en skeiv sannhet, en sannhet bygd på erfaringer, følelser og fellesskap på utsiden av sosiale definisjoner og aksepterte (Hosfeld, 2018, s. 11).

3.3 *Queering the archives*

Jeg kommer løpende til å bruke ordet *queering*, siden det ikke finnes et norsk ord for en slik prosess. Tradisjonelt har arkivinstitusjoner bekreftet den hegemoniske maktstrukturen ved å slette eller ignorere historier fra marginaliserte samfunn, grupper eller fellesskaper. En måte å forstyrre dette på er ved å gjøre disse arkivinstitusjonene skeive for å konfrontere disse maktdynamikkene og gjøre inngrep mot de rasistiske, kjønnsdiskriminerende, klassisme og heteroseksuelle strukturene som opprettholder dem. Tradisjonelt, i teorien, så gjenstår behandlingen av arkivmaterialer som nøytral og upartisk for å tillate fremtidig forskning til å tolke samlingene. Men en slik holdning om nøytralitet er med på å forsterke marginaliseringen av de som er sett på som skeiv i samfunnet (Zepeda, 2018, s. 95).

Eichhorn (2018) påpeker at utviklingen av skeive og skeiv-relaterte samlinger innad i institusjonelle arkiver er med på å endre disse arkivene, hvor skeive samlinger avler frem flere skeive samlinger. En skeiv samlings tilstedeværelse i et arkiv kan sies å ha en viral effekt på arkivet, som igjen har en innvirkning på hvem som donerer og hvilke typer materialer som

doneres, spesielt over tid (Eichhorn, 2018, s. 321). Dokumenter eller artefakter som tidligere ikke har blitt sett på som skeivt eller skeivt relatert, kan bli gjort om til noe skeivt ved at det plasseres i en skeiv kontekst eller i konteksten av en skeiv samling (Eichhorn, 2018, s. 304). *Queering* kan forklares som det å se på noe som skeivt som historisk ikke har blitt sett på som skeivt eller å endre noe for å bringe det inn i samsvar med skeive verdier og/eller praksiser.

Ved å bruke *queering* mot et arkiv kan det komme med to implikasjoner. Den ene er at *queering* skjer når materialer som historisk sett ikke har blitt forstått som relevant til skeives liv, er blitt tolket gjennom et skeivt syn. Det er en form for *queering* som kan skje for eksempel gjennom å lese dagbøker eller personlige brev fra samboende ugifte kvinner på 1800-tallet som bevis på en tidlig form for skeiv familie. På samme måte som å forsøke å lese homoseksualitet som erotikk i beretninger om mannlige soldater som er klemt sammen i skyttergraver (Eichhorn, 2018, s. 319). Den andre er at *queering* skjer når arkivarer velger å gripe inn i etableringen av arkivpraksiser i et forsøk på å åpne opp nye muligheter for skeive materialer å sirkuleres og øke dens synlighet. *Queering* av arkiver kan forgå på utviklingsnivå, ved tilgang eller ved beskrivelse av materialer. Mest sannsynlig vil man kanskje gjøre et arkiv skeivt ved å utvikle samlinger med skeivt innhold. *Queering* av historiske arkiver har spilt en viktig rolle i å fremheve de utenforliggende verdiene til dokumenter og artefakter i en kontekst hvor materielle spor kan fungere som bevis på både hva som var, og hva som kunne ha vært eller kan fortsatt være (Eichhorn, 2018, s. 320).

Man kan også gjøre institusjonelle arkiver skeive fra innsiden ved å skape retningslinjer og prosedyrer som er designet for å imøtekomme skeive dokumenter og materialer. Skeive kolleksjoner som blir donert av individer, organisasjoner eller kollektiver innebærer ofte kompliserte forhandlinger i forhold til tilgang og personvern. Her vil arkivarenes valg komme til nytte, hvor de kan komme med løsninger på slike problemer som stilles av skeive samlinger som kan gjøre et tradisjonelt institusjonelt arkiv skeivt ved å bringe med seg påfølgende retningslinje endringer (Eichhorn, 2018, s. 321). *Queering* av arkiver kan også skje på nivået av behandlingen av materialer og utformingen av søkehjelpemidler. Ettersom slike hjelpemidler i økende grad digitaliseres og gjøres fullt søkbart ved hjelp av nettbaserte søkemotorer, er språket som brukes for å beskrive individuelle dokumenter eller arkiver viktigere enn noen gang. Hva som blir og ikke blir beskrevet kan ha stor innvirkning på hvorvidt en samling er tilgjengelig eller ikke, av hvem og med hvilken hensikt. Man kan også drive med *queering* ved å skape hjelpemidler med fokus på å gjøre arkivets skeive innhold synlig (Eichhorn, 2018, s. 322).

Ved å legge til en skeiv linse i behandlingen av arkivmaterialer, så vil man kunne endre de tradisjonelle strukturene og gjøre inngrep mot de rasistiske, kjønnsdiskriminerende, hierarkiske og heteroseksuelle systemene som opprettholder dem. En *queering* av arkiver transformerer institusjonen med muligheter for inkludering for sosial rettferdighet og omskriving av historier. *Queering* av arkiver endrer hvordan man definerer liv og tillater for uendelige muligheter for inkludering (Zepeda, 2018, s. 94). Med en "*queer of color lens*" så kan arkiver og dets materialer bli et sted for å demontere *white supremacy* og heteropatriarkalske strukturer i arkivene. Handlingen med *queering* er å aktivt komplisere tradisjonelle forestillinger med hvordan fortellinger er fortalt og dokumentert (Zepeda, 2018, s. 95). En "*queer of color lens*" er viktig i kontekstualiseringen av arkivmaterialer som arkivarer gjør for å gi en mer adekvat dokumenteringen av samfunnene eller fellesskapene som har blitt underdokumentert. "*Queer of color lens*" i prosesseringen av arkivkolleksjoner kan transformere arkivinstitusjoner ved kontekstualiseringen og avdekkingen av slettede arkiv historier (Zepeda, 2018, s. 95). En "*queer of color lens*" er også viktig under behandlingsdelen i arkivet og må vurderes i andre sammenhenger. For eksempel under en forskningskonsultasjon så kan arkivaren eller referansebibliotekaren snuble over materialer som kanskje ikke har blitt beskrevet eller merket som skeive. Det er viktig å innlemme en "*queer of color lens*" i behandlingen av arkivmaterialer for å sikre at behandlede arkiver ikke avviser skeive muligheter. Handlingen med *queering* har gitt muligheten til å forstyrre faste arkivinstitusjoner som har makt til å slette og ignorere historier til de som ikke passer inn i de hvite og heteronormative praksisene. Fordi *queerness* og rasebasert *queerness* forstyrrer den historiske strukturen og organiseringen av arkiver, konfronterer de og overskrider ofte begrensningene som er avgrenset av "standarder og beste praksis". Likevel tilbyr en "*queer of color lens*" en mer fleksibel tilnærming til innsamling og behandling i arkivinstitusjoner. Ved å legge til et tilgangspunkt til et dokument som tradisjonelt ikke leses som *queer*, kan forskere gjøre sine egne tolkninger. Å bruke en "*queer of color lens*" som et analytisk og praktisk verktøy i arkiver gir arkivarer en mulighet til å endre hvordan for eksempel tilgjengelighet ser ut for både under dokumenterte miljøer og forskere (Zepeda, 2018, s. 98).

3.4 *Community archives*

Jeg kommer til å bruke begrepet *community archives* løpende i teksten fordi det ikke finnes noe godt ord på norsk som gir en god beskrivelse av hva som inngår i begrepet og hva

begrepet dekker i sitt omfang av fenomener og opplevelser. Det engelske ordet *community* har mange definisjoner, omhandler mange ulike opplevelser og har ulike omfang som gir begrepet mange oversettelses muligheter på norsk. Selve begrepet *community* kan bety så mangt, på norsk kan det bety fellesskap, samfunn, folk, gruppe eller en samling av mennesker. Ødegård (2021) viser til at innenfor sosiologien så kan begrepet *community* refereres til tre ulike fenomener. Det ene er at *community* kan bety et geografisk avgrenset bosted, slik som et lokalsamfunn. Det andre er at *community* kan bety en sammenslutning som er med på å knytte folk sammen og til hverandre, en felles tilhørighet med ulike opphav. Det kan være religion, interesser, seksuell legning eller kjønnet man har. Det tredje er at *community* kan refereres til et opplevd fellesskap, som også innebærer bestemte sosiale kvaliteter enten i form av identifikasjon, samhold eller forpliktelser. Dette opplevde fellesskapet forutsetter en tilhørighet med hverandre, hvor man ikke trenger å ha en geografisk nærhet med hverandre (Ødegård, 2021, s. 1). Et eksempel på et slikt opplevd fellesskap er det fellesskapet og tilhørigheten mennesker har med hverandre under Pridefeiringer rundt om i verden, hvor man feirer det samme som *et* fellesskap uten grenser. *Community* kan være selvidentifiserende eller at individer kan bli tildelt et *community* av andre, for eksempel av massemedia eller myndigheter. Samtidig kan det hende seg at noen medlemmer ikke er i stand til å se at de er med i et definert *community* (R. Sheffield, 2017, s. 359).

Community archives er definert som arkiver som har blitt skapt, vedlikeholdt og kontrollert av fellesskapsmedlemmer innen deres eget miljø eller fellesskap. Kjennetegnene ved *community archives* er den involveringen til medlemmene av et fellesskap som har sine dokumenter i arkiver, i innsamlingen og i tilgangen til deres historie på deres egne premisser (Wakimoto et al., 2013, s. 295). *Community archives* kan også være lokale historiemuseer, historielag, etniske kultursamlinger, religiøse eller spirituelle arkiver, ressurs senter og fritidsklubber, så vel som et voksende nummer av aktivistarkiver som bevarer materiale relatert til sosial rettferdighetskamper for menneskerettigheter (R. Sheffield, 2017, s. 351). *Community archives* kan identifisere seg selv som noe annet enn arkiver, hvor de i stedet bruke begreper som bibliotek, ressurs senter eller historiske foreninger for å heller beskrive det arbeidet de gjør (R. Sheffield, 2017, s. 360). En tilknytning til fortiden kan være en overlevelsesstrategi som tillater personer å motvirke følelsene av utvisking og isolering (Caswell et al., 2017, s. 5). *Community archives* har blitt formet rundt etnisitet, rase, religiøs identitet, kjønn, seksuell identitet, økonomisk klasse og geografisk lokasjon (Caswell et al., 2017, s. 7). *Community archives* er som ofte flytende, grensespennende og selvdefinerende,

og er ofte relatert til at samlingene, motivasjonen, bruken og arkivets forhold til fellesskapet. Samlingene er om fellesskapet, samtidig som fellesskapet er involvert i arkivet, som gjør community archives om til en form for grasrot arkiver og grasrot aktiviteter (Duranti & Franks, 2015, s. 145). *Community archives* er som ofte resultatet av aktiv samling og skapelse enn et resultat av akkumulering og inkluderer utradisjonelle elementer (Duranti & Franks, 2015, s. 146). *Community archives* er en del av en større bevegelse hvor grupper som sin historie og liv har blitt representert feil, marginalisert eller forsvunnet helt av mer etablerte institusjoner, begynner å skape sine egne arkiver for å ta tilbake sin egen historie. Det har vært et initiativ til å skape egne arkivprosjekter som et middel for selv-representasjon, identitetskonstruksjon og myndiggjøring (Caswell et al., 2017, s. 7). Å skape *community archives* er en måte å vedta en form for minnerettferdighet for de som ellers ville ha blitt glemt. *Community archives* inneholder affektive dimensjoner av sinne og urettferdighet ved feilrepresentasjoner, men også begeistring over hva arkivsamlinger kan muliggjøre (Caswell et al., 2017, s. 15).

Community archives er spontane og et forsøk på å tilgjengeliggjøre fellesskapets historie og utfordringer. Spesielt i tider hvor samfunnet går gjennom hyppige og signifikante endringer, hvor grupper eller større fellesskaper føler at de er i prosessen med å miste deres identitet eller at deres identitet blir marginalisert. En slik følelse er ofte relatert til følelsen av at individuelle stemmer ikke blir hørt eller lyttet til (Fowler, 2017, s. 18). En av mange grunner til at det oppstår *community archives* er at fellesskaper av marginaliserte grupper skaper arkiver på grunn av en mangel på representasjon i eller tilgang til arkiver fra deres fortid. Marginaliserte grupper har en mistillit til institusjonelle arkiver etter å ha sett hvordan deres liv har blitt representert eller i noen tilfeller ekskludert. Ved å skape sine egne arkiver kan marginaliserte fellesskaper gjenvinne og ta tilbake deres representasjon og narrativ i det offentlige minnet (Hosfeld, 2018, s. 12). Marginaliserte personer som skaper arkiver for seg selv og deres fellesskap er i stand til å tre på utsiden av sosiale og systematiske synspunkter for å redefinere deres historiske fortellinger, og skape beviser på deres eksistens på deres egne premisser. Representasjon i arkiver handler om selv-konstruksjon som for eksempel historikere kan avdekke, forske på og på den måten føre til en fortsatt eksistens inn i fremtiden (Hosfeld, 2018, s. 13). *Community archives* kan være potensielle reparerende steder, hvor marginaliserte personer kan skape en felles arv for å motstå hverdagstraumer fra kjønnsdiskriminering og homofobi, og videre styrke sitt fellesskap og dets individuelle identiteter (R. Sheffield, 2017, s. 358).

Community archives er også en måte for å bøte på stillhet og hull i tradisjonelle arkiver, hvor gjennom forskning og publisering av nye fortellinger og forskning kan det hjelpe med å fylle et tomrom i tradisjonelle arkiver. *Community archives* er dermed med på å gjøre at relevant informasjon og materialer blir lagret og bevart, og fanger opp det arkivmaterialet som faller utenfor hva konvensjonelle arkiver anser som viktig å ta vare på (Moss & Thomas, 2021a, s. 233). *Community archives* er en måte for fellesskaper til å vedlikeholde deres egne arkiver og minner, så vel som en måte å kjempe mot den uunngåelige stillheten og hullene i andre arkiver. *Community archives* utfordrer de begrensede historiene som kan skapes når marginaliserte grupper blir utelatt fra de samlede historiske dokumentene. Skapelsen av et arkiv er en bevisst, politisk handling og viktige for å representere fellesskapet positivt til den dominante kulturelle gruppen i deres samfunn. Fellesskaper spiller en nøkkelrolle i å sikre at nasjonale arkiver forblir bevisst om *community archives* og behovet for å ta i betraktning fellesskapets interesser. *Community archives* gir fellesskapsmedlemmer en følelse av at å ha deres dokumenter i arkiver er med på å gjøre dem viktigere og deres historie mer betydningsfull. *Community archives* er med på å utfordre profesjonelle til å respektere fellesskapets kunnskap og behovet for arkiver, så vel som anerkjenne en mulig utvikling av rollen til arkivarer som beskytter av arkiver til å inkludere den som en guide og samarbeidspartner involvert med fellesskapet og samfunnet (Wakimoto et al., 2013, s. 297).

Det digitale rommet har transformert potensialet til *community archives*, siden det gir makten og muligheten til å sette opp egne nettsider hvor fellesskapet kan laste opp sine arkiver som de selv har skapt, valgt ut og arbeidet med på egenhånd (Johnson, 2017b, s. 155). Dokumentene som finnes i *community archives* er ikke bare arkivressurser, men også en del av identiteten til det fellesskapet (Cook, 2013, s. 114). Marginaliserte personer og fellesskaper fortjener å ha deres historie husket og representert (Hosfeld, 2018, s. 37).

Community archives vokste fra et ønske om å samle en dokumentert arv som reflekterer en felles identitet, opplevelser og interesser (R. Sheffield, 2017, s. 351). *Community archives* oppstod ikke før på midten av 70-tallet og tidlig 80-tallet. Interessen for å samle fellesskapets dokumenter kom som et respons til bølgen av protester som begynte på 60-tallet. Protester som anti-krig, feminisme, sivile rettigheter og homofil studentaktivisme som dukket frem som uttrykker av en større etterkrigstidens anti-etablerings bevegelser. Ikke minst har fremveksten av muntlige historier og offentlig historie også bidratt til en vekst av *community archives* (R. Sheffield, 2017, s. 352). Disiplinene av muntlig historie kom til sin

rett på 60- og 70-tallet, ved siden av introduksjonen av billige og lettere tilgjengelige bærbare båndopptakere som alle kunne bruke (R. Sheffield, 2017, s. 353). Arkivforskere har gitt liten oppmerksomhet til arbeidet som *community archives* fra til 2000-tallet, da en serie av studier ble publisert som undersøkte forholdet mellom arkiver, community og kollektivt minne (R. Sheffield, 2017, s. 356). Forskningen anerkjenner den voksende interessen i *community archives* som en ny og rik kilde på materialer, og som ser en signifikant andel av samarbeider mellom *community* grupper og profesjonelle for å bevare, katalogisere og tilgjengeliggjøre *community*baserte samlinger (R. Sheffield, 2017, s. 357). En nybølge av vitenskapelig interesse i *community archives* har vokst ut fra tverrfaglige felt av kulturstudier, feminist studier, migrasjonsstudier og etnokulturelle studier. Selv om mye av denne litteraturen bare så vidt er relatert til arkivmetodologier og praksiser, så har noe av denne litteraturen funnet sin vei inn i arkivlitteratur som en måte å snakke om de ambisiøse og symbolske maktene til *community archives* (R. Sheffield, 2017, s. 358).

Sheffield (2017) presenterer et tredelt rammeverk for å se på *community archives*. For det første har man *Autonomous archives* som er samlet, organisert og bevart uten inngrep fra andre autoriteter. De er en del av bevisste handlinger og bringer sammen beviser til å støtte kritikken av de dominante historiske fortellingene. Autonome arkiver presenterer også et rammeverk for å forstå arkiver som kreative, verdensskapende prosesser som bidrar til delt kunnskap om fortiden og som har makten til å transformere måter for offentlige engasjementer. Et autonomt arkiv er steder for motstand og gir beviser på epistemologiske oppdrag (R. Sheffield, 2017, s. 362). Det autonome arkivrammeverket lykkes mye mer når den tvinger oss til å se på *community archives* som manifestasjoner av arkiv aspirasjoner av lokale organiseringer (R. Sheffield, 2017, s. 363).

Det andre rammeverket handler om *participatory* og DIY-arkiver. *Participatory archives* er et *community* ledede initiativ (R. Sheffield, 2017, s. 364). Denne arkivmodellen ble introdusert av Isto Huvila for å beskrive måter som individer aktivt kan delta i skapelsen av en felles arv (Huvila, 2008). Huvila sitt arbeid anerkjenner potensialet av digitalt medierte arkiver for å skape en plattform for *community* dokumentasjon som ikke bare oppmuntrer til deltakelse fra medlemmer, men avhenger også av deres bidrag til å trives (R. Sheffield, 2017, s. 363). Kultur og minneinstitusjoner har over lengre tid ignorert erfaringen til marginaliserte personer, som har skapt hull i samlinger som ofte blir presentert som en omfattende representasjon av den sosiale historien. Selv når arkiver har gjort gester til å dokumentere marginaliserte fellesskaper og grupper, så har arkivene som regel skapt de *om* dem og ikke *av*

dem. Dokumenter har også hatt en dårlig beskrivelse, de-kontekstualisering, eller blitt dårlig tolket som er med på å redusere viktigheten av den lokale kunnskapen om disse dokumentene. En måte å rette opp på dette kan være en *participatory* tilnærming til bevaringsvurdering og organisering, som kan fungere som en motgift til feil representasjonen som flerkulturelle fellesskaper og marginaliserte grupper har holdt ut med så lenge som de har gjort (R. Sheffield, 2017, s. 364). *Participatory archives* etterstreber etter åpenhet gjennom deltakelse, hvor inkludering og større deltakelse skal avdekke et mangfold av motivasjoner, synspunkter, argumenter og motargumenter (Huvila, 2008, s. 25). Alle som deltar i et *participatory archive* er forpliktet til å følge de dokumenterte retningslinjene for å sikre at informasjonen er bevart mot alle rimelige uforutsigbarheter, og blir holdt sporbar til den opprinnelige informasjonen innad i arkivet (Huvila, 2008, s. 28). Et *participatory archive* representerer dermed en større variasjon av tolkninger og synspunkter, og kan derfor være mer fleksibel i å kunne følge nye forskningsretninger og tilpasses til nye funn og forskningsresultater (Huvila, 2008, s. 31).

DIY-bevegelsen kan ses på som en form for passiv aktivisme som har vokst frem i respons til vestlig nyliberalisme og en mye mer masseprodusert verden. Innenfor arkivinitiativer så vil prosjekter som regel starte som en persons dokumentsamling, men som vokser i størrelse og omfang etter hvert som interessen for samlingen vokser og øker. Det skjer nå en vending tilbake til å gjøre ting selv på bakgrunn av en utilfredshet med masseproduksjon, mot mer kreative bestrebelse som produserer en form for glede som masseproduksjon ikke skaper. Det er en vending som ser en økning i personer som lager sine egne klær heller enn å kjøpe masseproduserte klær, personer som skaper og publiserer sine egenproduserte filmer, bøker og lignende på nett. Det er en vending mot mer kreative former for kulturskaping som ikke er masseprodusert eller som er fastsatt i én form for kultur skapelse (R. Sheffield, 2017, s. 365). DIY-bevegelsen og arkiver kolliderer i spredningen av *community*baserte arkivinitiativer. Dette begynte på 70-tallet og vokste enda mer fra midten av 90-tallet og introduksjonen av internett. Innen konteksten av DIY-kulturen så er *community archives* steder for motstand hvor arkivarer kan bygge samlinger som utfordrer de dominerende forståelsene av fellesskaps erfaringer, og forskere kan begynne å fortelle historier som motvirker de brede kulturelle narrative bevart i formelt tradisjonelle minne institusjoner. *Community archives* er etablert fordi deres grunnleggere så en ekte eller oppfattet forsømmelse hos etablerte institusjoner til å samle inn, bevare og tilgjengeliggjøre samlinger som nøyaktige representerer erfaringene til *community* medlemmer. *Community* samlinger kan derfor ses på som DIY-prosjekter og DIY-arkiver. De tar skapelsen ut av hendene til institusjoner og tilbake i *community* kontekster hvor personer gjør, føler, skaper og

erfarer verden på dere egne måte. Siden DIY-kulturen er iboende en motsetningskultur så kan arkivarene i DIY-arkiver ønske at deres samling ikke blir en del av etablerte institusjoner, hvor de kan avslå tilbud om samarbeid fra tradisjonelle og institusjonelle arkiver (R. Sheffield, 2017, s. 366).

Det tredje rammeverket er å se på *community archives* som *Social Movement Organizations*. En SMO (*Social Movement Organizations*) er en kompleks organisasjon som identifiseres med et mål med en preferanse for sosial bevegelse eller en motstandsbevegelse som forsøker å implementere slike mål. Den sentrale oppgaven til en SMO er å samle ellers spredte ressurser med et formål om å engasjere i handlinger for å fremme sosiale endringer basert på utbredte preferanser og et mangfold av underpreferanser av en sosial bevegelse. De fleste SMO-er er avhengig av frivilling arbeid, hvor noen kan kjøpe arbeidskraft, hvor ansatte vil variere noe stort i effektiviteten som de omsetter ressurser til handlinger (R. Sheffield, 2017, s. 367). Å tenke på *community archives* gjennom sosial bevegelsesteori kan foreslå at disse typer organisasjoner ikke bare fungerer som SMO, men også som latente strukturer som hjelper med å videreføre og føre frem beviser fra en generasjon til den neste (R. Sheffield, 2017, s. 369).

Sheffield (2017) presenterer at *community archives* har en livssyklus som forgår i bølger. Utviklingen av *community archives*, spesielt de med aktivist orientering, stemmer ofte overens med sosiale bevegelser sine kurser. Sheffield (2017) viser til at det har vært to distinkte bølger av *community archives* siden tidlig på 70-tallet. Den første bølgen av *community archives* kom som en respons til 60-tallets protester med etableringen av kvinnebevegelsessamlinger, arbeiderarkiver, sivile rettighetssamlinger og homofile og lesbiske arkiver. Mange av disse samlingene og arkivene begynte å falle bort på 90-tallet etter hvert som sosiale anti-etablerings bevegelser gikk inn i en dvaleperiode. Den andre bølgen av *community archives* vokste frem på slutten av 90-tallet i respons til fremveksten av anti-kapitalisme og postindustrielle sosiale bevegelser som utnyttet *participatory* og DIY-tilnærminger for kulturell produksjon. En pause i *community* arkiveringspraksis på 90-tallet kom på bakgrunn av at den første bølgen hadde modnet, hvor mange av samlingene som hadde blitt skapt av de tidlige *community archives* nå hadde blitt integrert inn i etablerte organisasjoner. Deretter begynte den sosiale bevegelsen som inspirerte dem å gå inn i en latent periode (R. Sheffield, 2017, s. 369).

Dette bølgemønsteret viser at sosiale bevegelser og *community archives* følger en relativt forutsigbar livssyklus. En livssyklus som har fire steg: fremvekst, sammenslåing,

byråkratisering og forfall. I det første steget er sosiale bevegelser innledende og har liten til ingen organisering. Eksterne organisasjoner kan gi strukturell støtte for kollektiv handling og hvis denne handlingen inspirerer senere handling, så kan bevegelsen ta seg til det neste steget i dens utvikling. I likhet med dette oppstår *community* arkiveringspraksiser ofte fra andre former for kulturell produksjon slik som publiseringen av aviser som er avhengig av ekstern støtte fra utgivere eller en *community* serviceorganisasjon til å overleve. Arkiver som vokser frem etter at grunnleggerne begynner å forstå viktigheten av dokumentasjonen som de har bygget opp og hva en felles dokumentert arv kan bety for deres egne fellesskaper. Under sammenslåingssteget vokser det frem et lederskap og deltakelsen begynner å organisere seg rundt felles problemer og årsaker. På dette tidspunktet utvikler deltakere uformelle og formelle nettverker og etablerer SMO som en måte å slå sammen ressurser som trengs for å fortsette med bevegelsens mål. *Community archives* beveger seg også gjennom dette steget i sin utvikling, hvor ledere tar kontroll over samlinger og introduserer ny energi og stabilitet inn i organisasjonen (R. Sheffield, 2017, s. 370). Den støttestrukturen innenfor ledelsen som vokser frem i dette steget hjelper også arkiver med å bevege seg fremover, selv om lederen dør eller går av. Lederskapet har også blitt symbolsk, i form av mandater eller formålsparagrafer som gir veiledning til *community archives* når arbeidet har midlertidig blitt suspendert. I det tredje steget, byråkratisering, har sosiale bevegelses aktører blitt svært organisert og starter å bygge formelle infrastrukturer, ved å innlemmes som *non-for-profit*, etablere et styre eller tillitsvalgt og bedre organisering av arbeidskraften. For *community archives* kan dette steget inkludere utviklingen av mandater eller formålsparagrafer, styringsstrukturer og anskaffelses policyer. *Community archives* kan også etablere formelle partnerskap med akademiske institusjoner og andre slike institusjoner som en måte å øke den offentlige profilen og styrke dens tilknytning til samfunnet, som kan bygge kapasitet for pengeinnsamling og utviklingsaktiviteter. Da er det viktig for *Community archives* å finne en balanse mellom å være avhengig av etablerte institusjoner for å gi stabilitet og ønsket om å forbli autonom og *community* drevet. Det er også slik at noen *community archives* kan motstå byråkratisering som et politisk prinsipp og foretrekker å forbli uformell og primært grasrotet, mens noen *community archives* aldri blir å nå byråkratiseringssteget fordi de ble innlemmet i de strukturene som først støttet dem eller at lederskapet ikke kan eller har ikke muligheten til å ha en overgang av *community*-arkiveringspraksiser over til et formell *community archive*. Ved det siste steget, forfall, begynner sosiale bevegelser å forfalle enten fordi de har vært vellykket i å oppnå målet og ikke lengere er brukbar, eller fordi de er gjenstand for nye former eller intensiteten av undertrykkelse fra stater eller andre myndighetsagenter. I likhet med

sosiale bevegelser så kan *community archives* også forfalle når det som var med på å grunnlegge arkivet oppnår et visst nivå av aksept i offentlig diskurs, eller når arkivet slutter å være autonomt (R. Sheffield, 2017, s. 371). I det siste steget kan organisasjonen bli gjenkjent og kurtisert av tradisjonelle arv-nettverk og oppmuntret til å integrere dens samling inn i mer formelle depoter, i for eksempel offentlige biblioteker, universitetsarkiver eller mer tradisjonelle arkiver. Alternativt kan arkiver i det siste steget oppløses på grunn av mangel på ressursene som trengs for å kunne fortsette med dens oppdrag, spesielt hvis fellesskapet som er ansvarlig for dens skapelse også oppløses eller sprer seg fra hverandre og på den måten ikke lengre eksisterer slik det gjorde før (R. Sheffield, 2017, s. 372).

I alle stegene av *community archives* sin livssyklus så er *community*-deltakelse nøkkelen til å forstå rollen som disse organisasjonene har i skapelsen av kulturarv. *Community*-arkiveringspraksiser er en del av fellesskaps utvikling og ikke bare et resultat av sosial aktivitet. Behovet å fortelle sine egne fortellinger og bevare sin egen dokumentert arv uten innblanding, er sterke mobiliseringsfaktorer som kan gi en fremover bevegelse for *community archives* bestrebelser. Uavhengighet kan også få fellesskapsmedlemmer til å motstå å overgi samlinger til etablerte institusjoner selv når *community archives* som huser dem er i forfall (R. Sheffield, 2017, s. 372).

3.5 *Silence in the archives*

Hva er egentlig *silence*?

Silence blir forklart av Moss og Thomas (2021) som noe som er iboende i skrivingen av historier og skapelsen av arkiver hvor det noen ganger er ting som er utelatt eller fordi det blir sett på som noe som ikke er viktig på den tiden. Det kan være informasjon eller dokumentasjon som enten med vilje eller ikke med vilje blir utelatt fra arkiver og deres innhold. Moss og Thomas (2021) viser til at stillhet (*silence*) skapes ved fire sentrale øyeblikk, ved fakta-skapelsen og i lagingen av kilder, ved fakta-montering og skapelsen av arkiver, ved fakta innhenting og i skapelsen av fortellinger, og av en retrospektiv betydning og historieskapelsen ved sin siste instans. Det er ved de to første, i skapelsen av kilder og arkiver, hvor arkivarene og skaperne av dokumenter har kontroll (Moss & Thomas, 2021b, s. 2).

Stillhet kan også skapes på andre måter. Stillhet kan oppstå under autoritære regimer som manipulerer eller ødelegger sine arkiver (Moss & Thomas, 2021b, s. 3). Det vil også oppstå stillhet i tider med endringer i myndighetsstrukturene eller i overgangen fra autoritære

regimer til demokratisk styre, hvor det kan oppstå store forsinkelser i overførselen av arkiver fra det tidligere regimet (Moss & Thomas, 2021b, s. 5). Moss og Thomas (2021) ser også at stillhet kan komme av en overgang fra et diktatur til et demokrati, hvor det oppstår vanskeligheter, mangler eller feil i bevaringen og tilgjengeliggjøringen av det tidligere regimets arkiver. Men Moss og Thomas ser også at det motsatte kan skje, hvor et slikt regime skifte kan tilgjengeliggjøre tidligere lukkede arkiver, en åpning av lukkede arkiver under det nye demokratiske styringen i landet. Moss og Thomas er også tydelig på at selv om tyrannier, diktatur regimer og mindre ekstreme regimer kan ødelegge eller brenne sine arkiver, nekte tilgang eller rett og slett lyve om hva som eksisterer i arkivene, så er det mulig å utforske andre ressurser hvor man går utenfor arkivet for å radikalt undergrave de offisielle pålagte stillhetene (Moss & Thomas, 2021a, s. 227). Man kan bruke andre arkiver eller kilder for å undergrave den offisielle "sannheten" til de undertrykkende regimene.

Stillhet kan også oppstå av kolonialisme hvor arkiver i kolonilandene blir brent eller sendt tilbake til kolonimakten som en del av frigjøringsprosessen. Under kolonialismen kan også stemmene til de som blir utnyttet av kolonimakten eller under slaveri, bli en del av stillheten i arkiver. Selv om det finnes nedskrevne kilder fra denne tiden i arkiver, kan stillheten komme på grunn av undertrykkelser, hensikter og fordommer hos arkivarene og deres utvelgelse av hva som blir bevart i arkivene. På et mer fysisk nivå så har alle arkiver en fare for å bli skadet på grunn av krig, brann og flom, hvor en skade eller tap av arkivmaterialer skaper stillhet i arkivet. Stillhet kan også komme på grunn av politikk og behovet for statlig sikkerhet som kan påvirke bestemmelser rundt tilgangen på arkiver (Moss & Thomas, 2021b, s. 4). Stillhet kommer også på grunn av svikt i de grunnleggende arkivforvaltningspraksisene. Stillhet oppstår når arkiver eller dokumenter blir med vilje ikke skapt rundt visse temaer eller grupperinger og som ikke blir ansett for å ha bevaringsverdi og dermed er verdifull for innsamling og bevaring (Moss & Thomas, 2021b, s. 5). Tekstlige dokumenter kan ekskludere stemmer og skape stillhet i selve dokumentet, ved at skaperen velger å undertrykke andres eller sin egen stemme i sine tekster. Eksempler på slik undertrykkelse av stemmer kan skje med stemmene til barn, deres stemmer bare kan høres gjennom voksne eller lærere og stemmene til barn blir stille fordi de ikke blir sett på som verdig av bevaring (Moss & Thomas, 2021b, s. 6).

Andre måter som stillhet blir skapt er ved at dokumenter eller fortellinger som er ment for å være muntlige har blitt gjort om til tekst som skal leses stille, som gjør at slike dokumenter mister litt av sin betydning og mening (Moss & Thomas, 2021c, s. 11). En annen

måte stillhet kan skapes på er relatert til myndigheters makt til å gjøre det slik at personer som en gang levde, ikke lengre eksisterer i dokumenter eller arkiver. En person som lever kan bli gjort "død" enten gjennom eksil, utvisning, ingen anerkjennelse, sosial død eller en retroaktiv annullering slik at en person ikke lengre eksisterer i offisielle dokumenter og arkiver. Et eksempel på en slik "død" er fra Romerriket hvor personer som ble dømt for forræderi fikk alle sine statuer, avbildninger og navn i tekster visket ut, alle spor av at disse personene eksisterte ble fjernet og dermed ble usynlig og borte fra historien (Moss & Thomas, 2021c, s. 16). På denne måten blir det skapt stillheter i arkiver fra denne tiden hvor informasjon som en gang var der eller fortsatt ville vært der, nå er borte for alltid.

Moss og Thomas (2021) argumenterer for at stillhet bare kan komme til eksistens når forskere ser etter spesifikk informasjon i arkiver. For fram til da er slike dokumenter noe som er ikke-skapt og potensiell og ikke faktiske dokumenter. De mener at mange stillheter kan bli unngått ved en mer bestemt tilnærming hos skaperne og arkivarene og en mer liberal holdning hos myndighetene. Med en kombinasjon av bedre kataloger, mer digitalisering, større interesse i studeringen av reklame og markedsføring til arkivenes ansatte og doneringen av materialer til arkiver, betyr både at flere arkiver er tilgjengelige for offentligheten og en større bevissthet rundt deres tilgjengelighet (Moss & Thomas, 2021c, s. 11).

Piggott (2021) viser at det også kan oppstå stillhet som kommer på grunn av borgeres rett til å bli glemt. Som skaper en stillhet i arkiver etter at en person ønsker å bli glemt, ved at all dokumentasjon og informasjon om en person har blitt ekskludert fra arkiver eller andre steder som huser denne informasjonen (Piggott, 2021, s. 40).

Buenrostro (2021) viser til at ved å anerkjenne stillhet er det avgjørende å forestille arkiver som et demokratisk sted og at noen stillheter er mer stille enn andre. I et samfunn hvor makt ideelt kommer fra befolkningen, men makten over hva som er offisielle minner og fortellinger er kun tildelt et fåtall, spiller det å kunne lytte en nøkkelrolle i likestillingen av maktrelasjonene (Buenrostro, 2021, s. 129). Buenrostro (2021) viser også til at fraværet av demokrati skaper stillhet, ikke bare i livene og i samvittigheten til borgerne, men også i hva som vil bli lagt til i samfunnets felleshukommelse og i fremtidige oppfatninger. Et skifte i myndigheter og i politiske strukturer kan også skape en form for ustoppelig stillhet, hvor noen stemmer ikke er høye nok til å bli hørt eller anerkjent. Samtidig er ikke alle stillheter den samme, noen stemmer "roper høyest" og kan bli anerkjent før andre stemmer (Buenrostro, 2021, s. 120). Buenrostro viser til en måte som arkivarer kan bruke for å avdekke stillhet, arkivarene kan omfavne den makten de har over arkiver og de minnene som ligger i arkivene

og bruke denne makten til å lytte til de stemmene som tidligere har blitt nektet sin stemme å bli hørt (Buenrostro, 2021, s. 123).

Moss og Thomas viser at det å oppdage stillhet i arkiver krever en oppmerksomhet ikke bare til de øyeblikkelige kontekstene til når arkivet ble skapt, men også til de større sosiale og politiske kontekstene som ligger i de offentlige relasjoner og informasjonsstrategiene som styrer arbeidet med sensurering og publiseringen av informasjon til offentligheten og pressen (Moss & Thomas, 2021a, s. 230). Det er dessverre slik at de som lider mest av stillheter i arkiver er marginaliserte grupper (Moss & Thomas, 2021c, s. 10).

3.6 Terry Cook's fire paradigmer

I denne delen skal jeg bruke Terry Cook sin artikkel: *Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms* (2013) som tar for seg hvordan arkivarrollen har gjennomgått fire paradigmeskifter over de siste 150 årene. Jeg skal bruke denne artikkelen for å belyse hvordan fremveksten av *community archives* kan stemme overens med overgangen fra minne paradigmet til identitet paradigmet, og videre til *community* paradigmet.

Cook (2013) viser til at arkivarens rolle har blitt forvandlet fra å være en passiv kurator til en aktiv bevarer, så til en samfunnsformidler og til slutt til en samfunnsilrettelegger (Cook, 2013, s. 95). Arkivarer har over det siste århundret endret seg fra å være passive voktere av en hel dokumentarisk rest etterlatt av sine skapere til å bli aktive formgivere av arkivarv. Arkivarer har blitt til kontinuerlige formidlere mellom fortiden, nåtiden og fremtiden, og mellom skapere, arkiver og forskere (Cook, 2013, s. 102). Samtidig så har fokuset i arkivtenkningen flyttet seg fra bevis til minne og til identitet og fellesskap i tråd med bredere intellektuelle strømningsskifter fra førmoderne til moderne, så til postmoderne og til samtids (Cook, 2013, s. 95).

Tradisjonelt har arkiver hatt et fokus på beviser, arkivarene ble sett på som nøytrale, objektive, upartiske og ærlige meklere mellom skapere og forskere, og arbeidet uten fordommer eller ettertanke (Cook, 2013, s. 100). Arkiver har tradisjonelt handlet om å anskaffe, beskrive og bevare dokumenter som bevis, og beskytte deres upartiskhet gjennom arkivarenes selvbevisste holdning til nøytralitet og objektivitet. Begreper som minne, identitet og *community* i arkiver kan være resultater av bruken av arkiver av et vidt spekter av forskere og borgere. Cook (2013) mener at det å gå på grensen mellom upartiske arkiver på den ene siden og forsker eller samfunnsmessige tolkninger på den andre siden, så kan arkiver være mer porøse og interaktive enn forventet/antatt. Denne tvetydigheten av arkivene bør

anerkjennes og omfavnes som den ønskelige veien for arkiver i det tjuetførste århundre. Som et resultat kan arkiver både som konsept, som praksis, som institusjon og som profesjon transformeres for å blomstre i den digitale tidsalderen man er i nå. I den digitale tidsalderen man er i så har borgere en ny handlekraft og en ny stemme, samtidig som de gjennom for eksempel sosiale media etterlater seg all slags nye og potensielle spennende spor av menneskeliv og hva det vil si å være menneske, som kan ha en bevaringsverdi. Samtidig gir disse nye sporene i den digitale verden nye muligheter til forskere og historikere (Cook, 2013, s. 97).

Utover beviser tar arkiver også vare på minner, ikke minst skapte minner. Arkiver er ifølge Cook (2013) konstruerte minner om fortiden, om historie, arv og kultur, ikke minst om personlige røtter og familiære forbindelser og om hvem vi er som mennesker. Gjennom arkiver får man et innblikk inn i den felles hukommelsen og felles menneskelighet. Samtidig er minner selektive, både hos individer og samfunnet som blir overført til arkiver. Med minner kommer også glemsel – noen dokumenter og skapere blir prioritert og andre marginalisert eller dempet (*silencing*) (Cook, 2013, s. 101).

Den moderne oppfatningen av minner ser på minne som en organisk dimensjon av å leve, en animert serie av verktøy som mennesker bruker for å gi mening til verden som er i stadig utvikling. Den moderne oppfatningen av minne er derfor ikke noe statisk, ikke noe i fortiden, ikke et synonym for "historie" og ikke faste kategorier eller rom for å hjelpe til med memorering eller tilbakekalling. Bevis, vitnesbyrd, vitne og opptegnelser kan ikke lengre bli sett på som livløse kjennetegn eller nøytrale arkiver av tidligere handlinger og historiske fakta, siden minne er noe som er ustødig og skiftende. Det vil si at bevis, vitnesbyrd og opptegnelser i seg selv er sosiale og politiske konstruksjoner, hver av dem er underkastet mekling, tolkning, fordom og maktrelasjoner. Bevis og minne er med det ikke motsetninger, men er heller i Cook sine egen ord "*friendly cousins*" (Cook, 2013, s. 104).

Cook (2013) foreslår at den arkivmessige identiteten har endret seg og fremdeles er under endringer. En endring som tar arkivarer og arkiver gjennom fire paradigmer som Cook også kaller for rammeverk. I hver av disse paradigmene er det utfordringer og spenninger mellom minne og bevis, tanker og oppfatninger. Cook kaller de fire paradigmene for bevis, minne, identitet og *community*, og presiserer at disse paradigmene akkumuleres over tid og erstatter ikke hverandre helt, de overlapper hverandre i tid og rom, og spor av fortid vedvarer i neste paradigme og skaper spenninger innen litteratur og praksis (Cook, 2013, s. 105).

Det første paradigmet er kalt bevis og inkluderer den førmoderne arkiveringspraksisen med formynderarkivaren som beskytter av den juridiske arven. Arkiver innen dette paradigmet hadde et fokus på eldre offisielle statlige dokumenter, slik at rollen til profesjonelle arkivarer ble definert som beskytter eller vokter av de juridiske bevisene til offentlige etater. Prinsipper som proveniens og original rekkefølge ble utformet slik at arkivdokumenter ble organisert, beskrevet og opprettholdt til å reflektere konteksten til dens skapelse i stedet for å bli omorganisert basert på emne, tema eller plass (som man hadde gjort før) som ødela den kontekstuelle gyldigheten og meningen til arkivene til fordel for dens informasjonsinnhold. I den nye kontekstuelle tilnærmingen med proveniens, kunne egenskapene til dokumentene som bevis på handlinger bli etablert, retablert og forsvart på rett måte. I dette paradigmet ble arkivert definert som en beskrivende vitenskap med et formål på å belyse den kontekstuelle opprinnelsen til arkivene, slik at deres egenskaper som bevis ikke skulle bli bedrevet. Arkivene som ble valgt av staten pleide å favorisere statens politiske dokumenter, handlinger fra eliten, historier om nasjonal og internasjonal aktivitet fremfor lokale eller regional og sosiale programmer. Fram til 1900-tallet prioriterte man tekstdokumenter, volumet av dokumenter under arkivets forvaring var lite og håndterbar med innhold som stammet fra middelalderen og tidlig moderne europeisk historie. De mer moderne og nyere dokumentene forble under kontrollen til myndighetenes etater (Cook, 2013, s. 106). Det første paradigmet var sentrert rundt beskyttelsen av de naturlige rester som bevis og det profesjonelle hovedfokuset til arkiverer som upartisk depotmottaker var på organisering og beskrivelse for å sette de juridiske restene i kontekst for bruk og forståelse fra ettertiden som autentiske og pålitelige dokumentariske kilder. Bevis var nøkkelkonseptet i det første paradigmet og dominerte den faglige diskursen fram til 30-tallet og fortsetter til den dag i dag som en viktig arkivbekymring. Private arkiver var ikke en del av det første paradigmet, på grunn av at slike arkiver var omfanget av entusiastiske samlere og antikvarer, eller som en del av dokumentasjonen som ble donert til biblioteker eller til spesielle forskningsinstitusjoner (Cook, 2013, s. 107).

Det andre paradigmet er minne, med moderne arkivering hvor historiker-arkivarer velger arkivet. Arkivuniverset bestående av store organisasjoner ble endret fra å være begrenset til å bli enormt, fra eldre dokumenter nøye organisert i registre til enorme akkumulasjoner fra nyere datoer som eksisterer i forskjellige rekkefølger og ved flere lokasjoner. Her ble utvelgelse av arkiver nødvendig for å redusere det som skulle bevares i

arkivene. Resultatet av dette ble arkiver som ikke lengre hadde naturlige rester, men heller en bestemt og bevisst skapelse gjort av arkivarene som tok de kritiske utvelgelse bestemmelsene. Bevaringsvurdering ble den definerende egenskapen til det andre paradigmet (Cook, 2013, s. 107). I dette paradigmet ble arkivarer sett på som historiker-arkivarer eller som tjenere til historikerne, samtidig som arkivarene baserte sine bevaringsvurderingsverdier på trendene i historieskrivingen og skaffet dokumenter og arkivmaterialer for å reflektere eller forsterke disse trendene. Arkivdokumentene endret seg i takt med endringer til historieforskningsfeltet. Man fokuserte nå på vanlige mennesker (fabrikkarbeidere, gårdsarbeidere, familier osv.) og ikke på de kjente og innflytelsesrike i samfunnet i tillegg til at man fokuserte på sosiale, kulturelle, økonomiske og vitenskapelige aktiviteter like mye som på konstitusjonelle, livlige og militære aspekter og internasjonale relasjoner. Sakspapirer som omhandler individuelle borgere og grupper ble i løpet av det andre paradigmet sett på som like bevaringsverdi som politiske dokumenter. Arkivarer ble også i det andre paradigmet en aktiv utvelger av arkivet, som gjennom et filter av akademisk historieforskning bevisst skapte en offentlig hukommelse. Arkivarene bestemte hva som ville bli tatt inn i arkivene, men med en uunngåelig subjektivitet som ble en del av beslutningsprosessen (Cook, 2013, s. 108).

I dette paradigmet ble arkivarer mer innstilt på å forvalte samlingene sine på mer planlagte og strategiske måter. Parallelt med dette foregikk det en utvikling av en moderne arkivforvaltning som et eget yrke. Det ble også regelmessig publisert håndbøker med anbefalinger til prosedyrer for arkivhåndtering av faglige arkivforeninger og av nasjonale arkiver for å skape en konsistens i arkivpraksisene. Utviklingen og implementeringen av arkivstandarder kom av søken etter enhetlig praksis og ansvarlighet i arkiv og dokumentasjonsforvaltningsarbeidet. En slik vektlegging speilet trender i næringslivet og hos myndighetene, men også den varige bekymringen hos arkivene for å sikre, så langt det er mulig, de bevisbaserte egenskapene til arkivene i moderne omstendigheter. Det andre paradigmet var opptatt av å vurdere arkiver som historiske kilder, hvor historiker-arkivaren subjektivt skapte en kulturell minneressurs heller enn bare vaktet den juridiske arven av beviser. Den stadig voksende mengden dokumenter ble administrert mer effektivt med hjelp av moderne forretningsverktøy og prosesser. Arkiver som ble dannet på denne måten inneholdt fortsatt bevis om både menneskelige og organisatoriske aktiviteter, men konteksten der bevisene ble skapt, vurdert og beskrevet hadde blitt endret. Det resulterende arkivet var fortsatt beviser av menneskelig og organisatorisk aktiviteter, men konteksten til hvordan bevisene ble skapt, vurdert, anskaffet, beskrevet og forstått hadde blitt endret (Cook, 2013, s. 109). I det andre paradigmet ble privatarkiver i større grad tatt inn under omfanget av

profesjonelle arkivarer og ofte inn under arkivenheter som fantes i nasjonale eller statlige arkiver, universitetsbiblioteker eller museum (Cook, 2013, s. 108). Minne er nøkkelkonseptet i det andre paradigmet som blomstret frem fra 30- til 70-tallet (Cook, 2013, s. 109).

Det tredje paradigmet er identitet, med postmoderne arkivering og formidler-arkivarer som former det samfunnsmessige arkivet. Fra 70-tallet og framover fremsto arkiver som profesjonelle eksperter, arkivarer utviklet deres egen identitet gjennom skapelsen av arkivutdanninger, arkivmagasiner og profesjonelle foreninger som formidler for arkiver (Cook, 2013, s. 109). I dette paradigmet begynte arkiverer i større grad å omfavne innsikt fra andre disipliner og fra andre brukere, og på den måten ble arkivarene eksperter i karakteren og naturen til arkivet og til konteksten til skapelsen av arkivets dokumenter. De begynte også å reflektere samfunnet og dens mangfoldighet mer direkte. Det var ikke én sannhet å finne og beskytte i arkivet, men det var heller mange sannheter, mange stemmer, mange perspektiver og mange fortellinger å finne i arkivet. Bevaringsvurderingen var nå basert på å reflektere funksjonene og aktivitetene av samfunnet selv og på forskning angående de trekk, kjennetegn og ideer som er verdt å bevare som et dokumentert minne. Fokuset i vurderingen skiftet til å dokumentere innbyggere like mye som staten, marginer like mye som senteret, avvikende stemmer like mye som vanlige, kulturelle uttrykk like mye som statlig politikk, det indre livet til menneskelige motivasjoner like mye som deres ytre manifestasjon i handlinger og gjerninger (Cook, 2013, s. 110). Økende transparens og ansvarlighet hos myndighetene gjennom lovgivning rundt informasjonsfrihet knyttet arkiver i økende grad opp mot rettferdighet og menneskerettigheter. Man kunne for eksempel bruke arkiver til å avdekke tidligere urettferdigheter. Arkivsystemene ble bevisst utformet for å forhindre fremtidige overgrep og fremme bedre ansvarlighet for offentlige saker og styresett gjennom skapelsen og vedlikeholdet av bedre arkiver, spesielt i en digital verden. Arkivarer ble under det tredje paradigmet mer selvsikre i søken etter sin stemme som samfunnsaktører (Cook, 2013, s. 111).

Det tredje paradigmet var særegent fokusert på arkiver som en sosial ressurs og en som var skilt ut, vurdert, mottatt og beskrevet av arkivarer som arkiv eksperter for et bredt spekter av bruksområder. Arkiver gikk også fra å være kultur- og arvressurser som støtter den akademiske eliten, til å bli et sosialt fundament for identitet og rettferdighet (Cook, 2013, s. 112). Arkivarenes egen identitet var ankret i det å være eksperter som leder samfunnet til å finne sin identitet gjennom felles minner, som var basert på mer sofistikerte konsepter av bevis. Identitet er nøkkelkonseptet i det tredje paradigmet, med en søken for arkivarenes egen identitet som en bevisst mekler som hjelper samfunnet med å danne sine mangfoldige

identiteter gjennom bruken av arkivets minner. Arkivarer ble også sett på som en aktiv aktør som beskytter bevisene i møte med kompleksiteten av det raske skiftet i samfunnsorganisasjoner og digitale media (Cook, 2013, s. 113).

Det fjerde paradigmet er *community*, med deltagende arkivering og en arkivrolle som aktivist-arkivar og mentor som samarbeider om skapelsen av bevis og minner. Nye sosiale og kommunikasjonsmessige virkeligheter blir hele tiden skapt og med internett kan enhver person bli sin egen utgiver, forfatter, fotograf, filmskaper, musiker og arkivar. Samtidig går blant annet myndighets organisasjoner, *community* aktivister og vanlige borgere sammen og deler sine interesser. De skaper dokumenter for å binde sammen fellesskapene, fostre deres identitet og utfører sin virksomhet. Arkiverer har da muligheten til å dokumentere menneskelig og sosiale erfaringer og opplevelser med en rikdom og relevans som man ikke hadde før, og med det har muligheten til å blande det tidligere fokuset på bevis, minne og identitet til et mer holistisk og levende totalt arkiv (Cook, 2013, s. 113).

I det nye digitale, politiske og pluralistiske universet må profesjonelle arkivarer forvandle seg fra eliteeksperter som sitter bak institusjonelle vegger, til å bli mentorer, tilretteleggere og trenere som arbeider i samfunnet for å oppmuntre til arkivering som en deltagende prosess som deles med mange andre i samfunnet. Arkivarer må lære seg nye måter å håndtere arkiver (Cook, 2013, s. 114).

Community archives-perspektivet i det fjerde paradigmet oppmuntrer *community archives* med å beholde deres arkiver for å tjene deres egen og etter hvert samfunnets interesser i å ha et utvidet, levende, brukbare og kontekstualiserte dokumenter for minne og identitet ved å dele ekspertise og kunnskap i ulike retninger. Innenfor det fjerde paradigmet er det et initiativ til å endre tanker rundt bevaringsvurdering og anskaffelser i form av å skape virtuelle, inklusive, totale arkiver i et land, provins, stat eller under samme jurisdiksjon som er holdt av mange arkiver, *community archives* og bibliotek, men forent i unnfangelse og omfatning (Cook, 2013, s. 115).

Community-baserte arkiver involverer et skifte i kjerneprinsipper, fra et eksklusivt formynderskap og eierskap av arkiver til en felles forvaltning og samarbeid. Disse endringene utfordrer arkivarer til å slutte å se på *community archives* som noe lokalt, amatørmessig og en av begrenset verdi til det større samfunnet og begynne å anerkjenne at *community*basert arkivering er som ofte en langvarig og veletablert praksis som man kan lære mye fra og samtidig berike egen identitet ved å bli en relevant aktør i et fellesskap (Cook, 2013, s. 115). *Community*-arkivering som konsept og realitet endrer hvordan man seg på eierskap av

dokumenter. En utfordring innen *community* paradigmet er å oppnå mer demokratiske, inklusive og holistiske arkiver kollektivt, samt å lytte i større grad til borgerne enn til staten, så vel som å respektere urbefolkningens måter å vite, bevise og minnes. Utover hva de etablerte arkivene anskaffer seg, er det fortsatt et stort antall dokumenter som gjenstår i *community archives* som kaster lys på samfunnet. Og i stedet for å ta slike arkiver bort fra lokalsamfunnet og fellesskapet, så handler det innenfor det fjerde paradigmet mer om å styre de *community archives* slik at de er i stand til å ta vare på sine egne arkiver og arkivinnhold, spesielt deres digitale arkiver. Man kan oppnå dette gjennom et samarbeid mellom profesjonelle eksperter med deres arkivinfrastruktur og *community archives* dype følelse av forpliktelse og stolthet i deres egen arv og identitet. *Community* er nøkkelkonseptet i det fjerde paradigmet, med en demokratisering av arkivene som er passende for det sosiale etos, kommunikasjonsmønstrene og fellesskapskravene til den digitale tidsalderen man er og fortsatt beveger seg i (Cook, 2013, s. 116).

4 Norge vs. Nord-Amerika

I denne skal jeg se på fremveksten av skeive arkiver i Nord-Amerika, mer spesifikt USA og Canada. Jeg skal også se på fremveksten av et skeivt arkiv i Nederland som et eksempel fra Europa og se på etableringen av Skeivt arkiv i Bergen. Så skal jeg se på hvordan fremveksten i Nord-Amerika og Nederland har vært forskjellig fra fremveksten i Norge. Jeg skal også kort gå innom hvordan Skeivt arkiv er lik et DIY-arkiv og hvordan fremveksten av skeive arkiver kan ses opp mot paradigmeskiftene til Terry Cook (2013).

4.1 Fremveksten av *Queer Archives* i Nord-Amerika

I Nord-Amerika har et antall av lesbiske og homofile arkiver dukket opp og smeltet sammen som nøkkelrom for kulturell produksjon og identitetskonstruksjon ved siden av homofil frigjøring og lesbiske feministiske bevegelser. Denne kohorten av *queer community archives* har samlet, bevart og gjort tilgjengelig den dokumentariske arven til lesbiske og homofile personer. Sheffield (2020) argumenterer for at selv om det er bevis på skeive personer og skeive sosiale områder for århundrer siden, er det ikke før på midten av 50-tallet at lesbiske og homofile begynte å tenke på dem selv som en minoritetsklasse i samfunnet (R. T. Sheffield, 2020, s. 187). Under en trussel av *Mccarthyisme* som resulterte i utrensingen av skeive personer fra offentlig og militær tjeneste og en eskalering i trakassering fra politiet, begynte homofile og lesbiske å organisere seg over hele USA og Canada (R. T. Sheffield,

2020, s. 188). *Mccarthyisme* er en periode i USAs historie som omhandler en serie av etterforskninger og høringer i et forsøk på å avdekke påståtte kommunist infiltreringer i forskjellige arenaer og nivåer av USAs regjering. Begrepet *Mccarthyisme* har siden blitt brukt som et kallenavn for æreskrenkelser av karakter eller omdømme ved hjelp av en vid publisering av vilkårlige påstander, spesielt på grunnlag av ubegrunnede anklager (Achter, u.å.).

Hovedformålet av denne organiseringen av skeive grupper var å skape og gi et rom hvor homofile og lesbiske kunne begynne å se for seg en verden hvor de har grunnleggende menneskerettigheter. Etter hvert som flere grupper ble etablert, begynte gruppene også å etablere kommunikasjonsnettverk for å dele ideer og gi råd til hvordan homofile og lesbiske kunne bedre integrere seg inn i samfunnets hovedstrømninger. Dette kommunikasjonsnettverket inkluderte nyhetsbrev, magasiner og andre publikasjoner som ble delt og sirkulert over hele landet. Disse publikasjonene ble essensielle holdepunkter for homofile og lesbiske som var isolerte på grunn av geografi og sosial status. Publikasjonene var også essensielle i å skape og fremme en kollektiv identitet, men også viktige verktøy i det å kommunisere bevegelsens mål (R. T. Sheffield, 2020, s. 188).

4.1.1 Fremveksten av skeive arkiver i USA

Fremveksten av lesbiske og homofile arkiver er knyttet til fremveksten av en homofil presse i 50- og 60-tallet og mobiliseringen av skeive i kjølvannet av Stonewall-opprøret i 1969. *ONE National Gay & Lesbian Archives* er lokalisert i Los Angeles og er et av USAs største *queer community archives*. Arkivet startet med utgivelsen av *ONE Magazine* og opprettelsen av ONE, Inc. Jim Kepner, medlem av *The Mattachine Society* og aktivisten W. Dorr Legg grunnla *ONE Incorporated* i november 1952, og i januar 1953 ble den første utgaven av *ONE Magazine* utgitt (ONE Archives at the USC Libraries, u.å.). *The Mattachine Society* var en organisasjon som ble grunnlagt i 1950 for å beskytte og forbedre rettighetene til homofile menn (R. T. Sheffield, 2020, s. 188). Jim Kepner var en prominent figur i den homofile bevegelsen i Los Angeles på 50-tallet og samlet inn materialer som han mente at offentligheten ikke gjorde (Wakimoto et al., 2013, s. 301). *ONE Magazine* inneholdt artikler, korte fortelling, bokanmeldelser og brev til redaktøren (ONE Archives at the USC Libraries, u.å.). Flere utgaver av magasinet ble i 1953 og i 1954 beslaglagt av postvesenet på grunn av anklager av uanstendighet. Etter nesten fire år med rettsaker ble det i 1958 erklært av høyesterett at *ONE Magazine* var beskyttet under *The First Amendment* som skal garantere ytringsfrihet og pressefrihet. Denne bestemmelsen var den første i USA som omhandlet

homofili og *The First Amendment*, og var med på å skape et miljø innad i USA hvor homofile og skeive personer følte seg trygg i publiseringen av skeive magasiner og nyhetsbrev. Ved publikasjonsopphevelsen i 1967 hadde alle bidragsyterne til magasinet samlet en signifikant kolleksjon av referansematerialer relatert til skeive temaer, problemer og individer, så vel som dokumentariske arkiver av homofile aktiviteter som hadde utspilt seg fra slutten av andre verdenskrig (R. T. Sheffield, 2020, s. 188). Privat samlet Kepner skeive materialer siden 1942 og i 1971 gav han sin samling navnet *The Western Gay Archives*. Dette arkivet ble bevart i en leilighet som han leide i Hollywood og ble senere ble flyttet til et butikklokale og ble til *The National Gay Archives*. Samlingen fortsatte å vokse og for å reflektere den voksende samlingens omfang ble navnet endret til *The International Gay & Lesbian Archives*. I 1994 ble Kepner sin samling innlemmet med *ONE Institute*. I 2000 ble flyttet i et lokale gitt av The University of Southern California hvor det fortsatt ligger i dag. Arkivet endret deretter navnet til *ONE National Gay & Lesbian Archives* (ONE Archives at the USC Libraries, u.å.). *ONE, Inc.* etablerte i 1953 et bibliotek som skulle støtte utdanningsoppdraget og forskningen til organisasjonens studenter og ansatte. *ONE, Inc.* sitt bibliotek og arkiver vokste raskt over årene og i 1969 hadde det vokst til et punkt hvor det måtte deles i avdelinger (Wakimoto et al., 2013, s. 300). *ONE, Inc.* sitt arkiv utvidet seg gjennom donasjoner og sammenslåinger med andre *community archives*, slik som Kepner sitt arkiv *The International Gay & Lesbian Archives*. Arkivets samling reflekterer mangfoldet av skeive fellesskaper og understreker hvor mye historiske dokumenter ville vært borte hadde det ikke vært for aktivister som arbeidet så hardt for å redde disse dokumentene og materialene (Wakimoto et al., 2013, s. 301). I 2010 ble arkivet en del av University of Southern California for å sikre arkivets fremtid og muligheten til å gi tilgang til arkivets innhold for dets *community* medlemmer (Wakimoto et al., 2013, s. 302).

Et annet eksempel på et *queer community archive* er *GLBT Historical Society*. GLBT ligger i San Francisco og ble grunnlagt i 1985 gjennom en innsats fra medlemmer av *The Lesbian and Gay History Project*. *The Lesbian and Gay History Project* ble dannet av *community*forskere på slutten av 70-tallet som en støttegruppe for deres forskning på historien til homoseksualitet. Skapelsen av GLBT ble ledet av Willie Walker som var inspirert til å skape arkivet fordi det var ikke noe som ble samlet inn. Ved starten av 90-tallet var GLBT vel på tur til å bli en viktig organisasjon innen det skeive samfunnet. GLBT fungerte ikke bare som et arkiv, men også som et møtested og museum (Wakimoto et al., 2013, s. 302). Historien til GLBT er sammenvevd med de personlige historiene til de som grunnla arkivet og til de

som har donert sine dokumenter og materialer. Arkivets historie viser viktigheten av samfunnsengasjement, en fortsatt årvåkenhet for å sikre at skeive historier og stemmer ikke blir stilnet, samt det pågående arbeidet med å definere rollen til arkivene (Wakimoto et al., 2013, s. 303). Samlingene til GLBT viser den store vidden av samfunnets mangfold, med et fokus på å fylle inn hullene i representasjonen av mangfoldet til samfunnet (Wakimoto et al., 2013, s. 302). Gjennom GLBTs historie har det vært et fokus på å ikke bare dokumentere de mektigste og synligste personene innen det skeive samfunnet, men også de vanlige og underrepresenterte. Man har vist frem historier og lært offentligheten gjennom museumsarbeid samtidig som arkivet har fortsatt arbeidet med å bevare og tilgjengeliggjøre mangfoldet av arkivets historier (Wakimoto et al., 2013, s. 303).

Lavender Library, Archives and Cultural Exchange of Sacramento, Incorporated (fremover kalt for *Lavender Library*) er et annet eksempel på et *queer community archive*. *Lavender Library* ble grunnlagt i 1998 og er fullstendig drevet av frivillige som inkluderer profesjonelle bibliotekarer og arkivarer. *Lavender Library* kom til som en idé fra Gail Lang. Lang var instrumentell i å bringe folk sammen for å skape *Lavender Library* (Wakimoto et al., 2013, s. 303). På grunn av lidenskapen til Gail Lang hadde biblioteket/arkivet allerede ved åpningen opparbeidet seg en samling med tusenvis av bøker, videoer og tidsskrifter, samtidig som samlingen fortsetter å vokse pga. ivrige frivillige. *Lavender Library* har siden sin begynnelse blitt drevet av frivillige og fortsetter med å bli drevet av frivillige med en finansiering gjennom finansielle tilskudd, donasjoner og medlemskapskontingenter. Medlemmer av samfunnet har donert arkiv materialer til *Lavender Library*, samtidig som *Lavender Library* samler inn flyktige materialer og arkivsamlinger (Wakimoto et al., 2013, s. 304).

4.1.2 Fremveksten av skeive arkiver i Canada

I Canada er etableringen av det som ble *The ArQuives* knyttet til utviklingen av en homofil presse i Canada. *GAY* var Canadas første homofile tabloid som ble publisert for første gang i 1964, omtrent et tiår etter *ONE Magazine* (R. T. Sheffield, 2020, s. 188). 1964 var et viktig år for homofile og lesbiske i Canada med for eksempel etableringen av landets første homofil-positive organisasjon kalt *Vancouver's Association for Social Knowledge*, og flere positive mediehistorier om homoseksualitet som dukket opp i to massemediapublikasjoner. 1964 og tiårene fremover er preget av en periode med økende sosial uro, hvor feminisme og studentradikalisme brøt ut i mer kraftfulle og offentlige protester. Den Canadiske føderale

regjeringen begynte å utvide velferdsstaten og de religiøse samfunnene begynte å engasjere seg i diskusjoner om reformer om politikk som tidligere var kritikkfri. Det er innenfor denne konteksten med flere store sosiale og kulturelle skifter, og med de kulturelle ressursene som allerede var bygget opp av homofile grupper, at en mer radikal homofil frigjøringsbevegelse dukket opp. I denne perioden ble det også vedtatt å avkriminalisere homoseksualitet i Canada.

En protest i Ottawa i 1971 markerer begynnelsen på en mobilisert homofil frigjøringsbevegelse, med brev og krav for ytterligere lovgivningsreformer som skal sikre rettigheter til homofile menn og lesbiske kvinner. Protestene tjener som et viktig skille og en ny start med utviklingen av nye typer av homofil presse som var mer radikalisert og mindre redd for å kommunisere ideer som var forstyrrende for status quo. En av de første og mest betydningsfulle av de homofile publikasjonene i Canada var *The Body Politic*, en homofil frigjøringsnyhetsmagasin som ble publisert fra 1971 til 1987. Dette magasinet ble formet ettersom massemedia var nølende i å publisere historier rundt protestene i Canada i 1971 og generelt om homofilfrigjøringsbevegelse. Den første utgivelsen ble utgitt av et kollektiv bestående av homofile menn og lesbiske kvinner, og ble solgt i lokale barer og klubber. Etter hvert som magasinet ble mer og mer populært vokste det fra å være en liten operasjon til en profesjonell virksomhet. Medlemmer av dette magasinet kommuniserte via posten med lesbiske og homofile grupper og utvekslet kopier av magasinet med andre homofile og lesbiske utgivere rundt om i verden. De bygget også opp et lite bibliotek av referansematerialer som inkluderte avisutklipp, bøker, bilder, rettsforhandlinger og organisatoriske arkiver som medlemmer hadde bidratt med og brukt i sammensettingen av publikasjonene (R. T. Sheffield, 2020, s. 189). Dette, sammen med korrespondanse og arbeidsfiler fra *The Body Politic*, utgjorde en betydelig historisk dokumentasjon av homofil frigjøringsaktivitet innad og utenfor Canada. I 1973 ble *The Canadian Gay Liberation Movement Archives* (CGLMA) grunnlagt for å sikre at materialene som lå i arkivene til *The Body Politic* ble bevart, samtidig som man kunne fortsette med å bygge arkivsamlingen (R. T. Sheffield, 2020, s. 190). Etter hvert som flere skeive personer fikk kunnskap om dette arkivet, begynte de å sende inn materialer fra deres personlige samlinger, med dokumentasjon rundt både samtidsaktivisme og historiske opplevelser. Ved 1975 innså arkivet at omfanget av arkivet hadde vokst utenfor arkivets første oppdrag, nemlig å bevare dokumentasjon rundt homofil frigjøringsbevegelse. I fraværet av andre arkiver som samlet inn dokumentasjon rundt skeive personer ble CGLMA de facto innsamlingsmyndigheten på skeive i Canada. Som en følge av dette ble navnet på arkivet endret til *Canadian Gay Archives* (CGA) og begynte å rekruttere frivillige med profesjonell ekspertise for å arbeide i arkivet. Samtidig som CGA

eksistere som et skeivt arkiv, så eksistere også *Canadian Women's Movement Archives* (CWMA) som startet som et aktivistprosjekt av kvinnefrigjøringsbevegelsen som samlet inn dokumenter som dokumenterte arbeidet til bevegelsen og dens medlemmer. Selv om mange kvinner var involvert og hadde gitt materialer til CGA, så var det mer vanlig for lesbiske kvinner å donere materialer til CWMA siden disse materialene falt under aktivitetene til kvinnebevegelsen i Canada. Dette resulterte i at samlingen til CGA ble opprinnelig utviklet med en partiskhet eller skeivhet i forhold til homofile menns opplevelser og aktiviteter. Når CWMA ble lagt ned på tidlig 90-tallet, endret CGA navnet til *Canadian Lesbian and Gay Archives* for å vise en intensjon til å inkludere lesbiske kvinner i sitt arbeid og behovet for å aktivt samle inn og bevare lesbiske kvinners historie. Navnet *Canadian Lesbian and Gay Archives* vedvarte fram til 2018 da det endret navnet til *The ArQuives: Canada's LGBTQ2+ Archives* (R. T. Sheffield, 2020, s. 191). *The ArQuives* har reddet, bevart og gjort tilgjengelig ethvert dokument av skeiv fortid som en måte å skape historisk dokumentasjon selv om dette har resultert i samlingen av kontekstuelle uklare bilder og dokumenter i mer flyktige format, og som ellers ville blitt avvist av tradisjonelle samlingsinstitusjoner fordi den mangler bevisverdi. *The ArQuives* har også blitt en forankret del av det kanadiske historielandskapet, slik at dens eksistens bekrefter og rettferdiggjør en felles arv for homofil og lesbisk identitet (R. T. Sheffield, 2020, s. 193).

4.1.3 Etableringen av IHLIA i Nederland

IHLIA er et av de største skeive arkivene i Europa som samler inn og bevarer store mengder med skeivt arkivmaterialer. Arkivet ble opprettet i 1978 under navnet *Homodok*, et skeivt dokumentasjonssenter som ble startet av en skeiv studentaktivisme som fremmet tilgang til skeive materialer og som samlet selv inn materialer. *Homodok* belyser materialer om homofile cismenn som eksisterende i biblioteker, arkiver og museer. Studenter i Amsterdam var ledere i endringer gjennom 60- og 70-tallet og restrukturerte radikalt både institusjoner og aktivismerom for å gi plass til homofile og lesbiske studenter som studerte ved universitetene i Amsterdam og ellers i Nederland. *Homodok* ble til IHLIA da den ble en del av en samling med konkurrerende lesbiske arkiver rundt 2000 for å utvide og inkludere bifil, trans og intersex materialer. IHLIA har gått fra å beskytte historier fra skeive miljøer i land der det ikke er trygt å være åpent homofil eller lesbisk, til å beskytte historier fra skeive miljøer som er nærmere hjem. IHLIA prøver dermed å gjøre det som ingen andre arkiver gjør i arbeidet med å samle inn skeive materialer (Hosfeld, 2018, s. 20). Det skjedde en endringen i arkivet som kom som følge av at sponsingen og finansieringen til arkivet endret seg fra lokale

universiteter i Amsterdam, til føderal finansiering. Med en slik endring i finansieringskilden kom også en vending mot institusjonalisering som ble videreført da IHLIA flyttet inn i større lokaler i *Openbare Bibliotheek Amsterdam* i 2007. Et offentlig bibliotek hvor de ikke betaler leie og kan bruke de samlingene og kontorområdene som ble gjort tilgjengelige for arkivet. IHLIA sin finansiering som institusjon kommer fra det nederlandske føderale regjeringsdepartementet for utdanning, kultur og vitenskap, i dens frigjøringsavdeling, med betingelser på at IHLIA sentrerer LHBT frigjøring i deres samlinger og utstillinger. Det som tidligere var et lite fellesskaps dokumentasjonsressurs, ble nå til det største LHBTQ+-relaterte arkivet i Europa (Hosfeld, 2018, s. 21).

Dette eksemplet er tatt med for å vise at slike *community*baserte skeive arkiver også kan oppstå i Europa i likhet med hvordan de har oppstått i Nord-Amerika. Eksemplet er tatt med for å belyse at *community*baserte arkiver kan oppstå hvor som helt og for å vise at Skeivt arkiv i Bergen har en annen fremvekst i forhold til andre skeive arkiver rundt om i verden. Skeive arkiver i Nord-Amerika har en *community*basert fremvekst, men ble senere til mer etablerte arkiver, mens Skeivt arkiv har en helt annen etablering.

4.2 Etableringen av Skeivt arkiv i Bergen

Ideen om å etablere et skeivt arkiv i Norge ble unnfanget av Tone Hellesund, som på den tiden var en akademisk bibliotekar ved Universitet i Bergen. Før etableringen av Skeivt arkiv var det bare et lite antall arkiver med skeivt innhold tilgjengelig i andre norske arkiver, som for eksempel Nasjonalarkivet og Nasjonalbiblioteket (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020, s. 231). Hellesund (2016) så i samtidskonteksten til Norge at den eneste muligheten for å starte et funksjonelt skeivt arkiv ville være gjennom eksisterende institusjoner, enten via et etablert arkiv, museum eller universitetsbibliotek. Slike institusjoner samler privatarkiver og kan ha muligheten til å også huse et skeivt arkiv. Hellesund (2016) argumenterer for at slike institusjoner har den eksisterende infrastrukturen, stabiliteten og støtten som trengs for å kunne opprette og vedlikeholde et skeivt arkiv. Hun tenkte at potensielle eiere av relevante arkivmaterialer vil ha mer tillit til et prosjekt som Skeivt arkiv om det er en del av en offentlig institusjon, enn om den er en del av et aktivist- eller NGO-initiativ. Hun var interessert i å etablere et skeivt arkiv som et offentlig og institusjonelt arkiv og ikke i form at et aktivistarkiv. Grunnen var at hun synes at skeiv historie ikke bare tilhørte spesifikke aktivister eller andre grupper, og at hvis den tilhørte slike grupper så kunne det føre til at viktige aspekter eller deler av en historie ble ekskludert (Hellesund, 2016, s. 118).

Hellesund (2016) resonerte at det var tre grunner til at det burde etableres et skeivt arkiv i Norge. Den første grunnen handlet om minoritetshistorie og realiseringen at minoritetshistorien har blitt forsømt i arkiv- og museumssektoren de siste tiårene, og det er nødvendig med en innsats for å finne og bevare kilder til disse historiene. Den andre grunnen handlet om frigjøringshistorier, hvor spor og historier fra skeives liv i fortiden kan være med på å inspirere dagens skeive personer og grupper. Siste og tredje grunnen handlet om kjønn og seksualitet, og behovet for å ha kilder til akademiske analyser av fortidens kjønns- og seksualitetssystemer (Hellesund, 2016, s. 117).

Første gangen planene om etableringen om et skeivt arkiv ble offentliggjort var i 2012 på et seminar i Bergen, et seminar med fokus på skeive historier (Hellesund, 2016, s. 118). Ved samme seminar annonserte Karen-Christine (Kim) Friele at hun skulle donere sitt private arkiv til Skeivt arkiv. Privatarkivet til Kim Friele ble et viktig fundament for Skeivt arkivs videre utvikling og for dens endelige etablering (Hellesund, 2016, s. 119). Kim Friele kan regnes som den viktigste forkjemperen for homofile og lesbiskes rettigheter i Norge. Friele og hennes partner var det første paret i Norge som inngikk et partnerskap når det ble lovlig i 1993 (Jessen, 2022). Hellesund forteller at etableringen av Skeivt arkiv har vært en viljehandling, en kamp mot tomheten som finnes innen det som er norsk skeiv historie (Hellesund, 2016, s. 129). Hellesund ser også på etableringen av Skeivt arkiv som et initiativ og en måte å gjøre fremtidige historier mulige (Hellesund, 2016, s. 112). Det var viktig for Skeivt arkiv å få støtte fra offentlige etater og LHBT Kunnskapssenter. Samtidig som det også var viktig å få støtte fra FRI (Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold, tidligere kalt LLH) og andre frivillige arkivgrupper som befant seg i Oslo. Hellesund (2016) pekte på at uten en slik støtte så ville det ikke ha vært mulig å få i gang et offentlig skeivt arkiv i Norge. Hun forklarer også at tidlig i prosjektet med å etablere Skeivt arkiv var det viktig å ankre arkivet i arkivsektoren på bakgrunn av de rådene, økonomisk og moralsk støtte som prosjektet hadde fått fra arkivseksjonene i Kulturrådet. Den finansielle støtten i de første årene av arkivets drift kom i hovedsak fra Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket (Hellesund, 2016, s. 119).

I starten av etableringen av Skeivt arkiv var det viktig å overbevise politikerne i Norge på hvorfor det var viktig å ha et arkiv som bevarte og formidlet den norske skeive historien, men også å få politisk støtte fra partiene på Stortinget og i Regjeringen. I 2015 arbeidet Skeivt arkiv sammen med Kjersti Toppe fra Senterpartiet (SP) for å lage et representantforslag til Stortinget om å sikre midler for driften av Skeivt arkiv. Toppe arbeidet sammen med

Sosialistisk Venstreparti (SV) og Arbeiderpartiet (AP), og forslaget ble presentert for stortinget, men uten hell. Det var ikke penger i statsbudsjettet for 2015 som kunne gå for å sikre driften av Skeivt arkiv. Men så i november 2015 kom gladbeskjeden, Terje Breivik fra Venstrepartiet (V) hadde klart å ordne det til slik at Skeivt arkiv ville få årlig støtte på 5 millioner kroner fra statsbudsjettet (Hellesund, 2016, s. 120). Arkivet åpnet offisielt den 15. april 2015 (Skeivt arkiv, 2015). Skeivt arkiv har siden 2016 mottatt permanent statlig støtte og blitt etablert som et nasjonalt arkiv og kunnskapssenter med ansvar for dokumentasjon og formidling av skeiv historie i Norge. I dag er Skeivt arkiv synlig utav med sin deltakelse på Pridefestivaler og feiringer, foredragsholdelse i Bergen og andre steder i verden, i sitt samarbeid med skoler og museer, og engasjerer seg ytterligere i offentlige oppsøkingen enten fysisk eller på nett (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020, s. 231).

Skeivt arkiv arbeider nå og inn i fremtiden med to primære mål. Det ene målet er at arkivet ønsker å skape en økt bevissthet om Skeivt arkiv sin eksistens. Det andre målet er et at arkivet ønsker å understreke viktigheten av å bruke slike arkiver for undervisning og læring av norsk skeiv historie som en del av det nasjonale skole- og universitetslæreplanen. Mot mål nummer to så er det også et mål å være en del av det nasjonale arbeidet som kultur- og utdanningsinstitusjoner rundt om i landet tar for seg for å skape en bedre kollektiv bevissthet om rollene til skeive personer, identiteter og aktivisme i både norsk og skeiv historie. For å nå dette målet vil Skeivt arkiv fortsette med å være vertskap for konferanser som insisterer på inkludering og økt synlighet av skeive tekster, bilder og gjenstander i biblioteks- og museumssamlinger og utstillinger. Det er også viktig for Skeivt arkiv å fremme følelsen av at skeiv historie er *alle* sin historie og er relevant ikke bare for spesialiserte kultursenteret som tar for seg temaer nært knyttet til kjønns- og seksualitetsstudier eller presentasjon av minoritetshistorier, men også for hele den norske historien. Samtidig så ser Skeivt arkiv det som viktig å søke etter potensielle kunnskapskilder og arkivmaterialer i Nord-Norge. Skeivt arkiv arbeider med å søke etter slike materialer i Bodø, med planer å gjøre omfattende intervjuer i Nord-Norge. Skeivt arkiv ser på dette som noe som haster, med dårlig dokumentasjon av den nordlige skeive aktivismen og en kombinasjon med vanskeligheter med å skaffe informasjon fra avsidesliggende og landlige små samfunner og små byer. Det arktiske nord og Nord-Norge i sin helhet gjør det ikke lett med å samle inn gjenstander og å dokumentere den skeive aktivismens som har skjedd og som fortsatt skjer. De små glimtene som Skeivt arkiv har sett av livene til skeive i nord, ser arkivet at det er få spor av skeiv historie som har sluppet gjennom sensureringen av samfunnet, tiden, den norske kirken og

staten og grunnen til at det er så viktig for arkivarer å begynne å søke etter alle sporene som er igjen i arktiske nord (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020, s. 244).

4.3 Forskjeller i etableringen av skeive arkiver

Skeive arkiver og *community archives* i Nord-Amerika har hatt en fremvekst som er preget av aktivisme og et ønske om å redde sin historie og bevare det som de mener er verdifulle dokumenter. I eksemplene over er flere av arkivene startet som følge av en enkeltperson eller etter innsatsen av en gruppe av personer som gikk sammen med et felles mål. Alle eksemplene over har hatt en slik start, hvor en person eller gruppe personer har gått sammen for å skape et arkiv som skal bevare det som de så på som en viktig del av historien, eller for å bevare mengden av dokumenter som hadde blitt samlet sammen. En viktig del av dokumentene har blitt til som resultat av arbeidet som er gjort av frigjøringsbevegelsene, som for eksempel *The ArQuives* og CWMA. *ONE Archive* og *The ArQuives* er eksempler på hvordan en publikasjon kan skape store mengder med materialer som er viktig å bevare. *ONE Archive* ble startet av en liten gruppe personer med et mål om å publisere et magasin. Etter hvert vokste deres samling og et arkiv ble dannet, hvor personer begynte å donere sin dokumentasjon til arkivet. *The ArQuives* ble dannet for å sikre *The Body Politic* sitt materiale, som etter hvert vokste seg større og større. Disse eksemplene viser noe av den største forskjellen mellom disse skeive arkivene og Skeivt arkiv i Bergen. Disse arkivene i USA og Canada ble dannet med et mål om å bevare en stor mengde av materialer fra en skeiv presse, mens Skeivt arkiv ble dannet på andre premisser. Skeivt arkiv ble dannet på andre premisser, det vil si med den hensikt å bevare en del av den norske historien som ikke har blitt sett på som viktig eller bevaringsverdig, men også på premissene av arkivet skulle bli et nasjonalt etablert arkiv (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020; Hellesund, 2016).

Noen av arkivene nevnt ovenfor har blitt startet for å sikre materialet til frigjøringsbevegelser, en dannelse med et mål om å redde disse materialene og det arbeidet som disse bevegelsene har gjort. CWMA og *The ArQuives* har et slikt etablerings grunnlag. CWMA ble dannet for å bevare dokumentasjonen som fantes rundt arbeidet som kvinnefrigjøringsbevegelsen hadde gjort. *The Body Politic* publiserte og skapte materialer rundt den homofile frigjøringsbevegelsen i og utenfor Canada som bevares av *The ArQuives*.

Mange av de skeive arkivene har vært preget av mye frivillighet, enten fullstendig frivillighet slik som *Lavender Library* eller mindre frivillighet slik som de andre arkivene nevnt ovenfor. Skeivt arkiv har også tatt nytte av frivillige, men ikke like mye som *Lavender*

Library. Lavender Library er spesiell i forhold til de andre arkivene, det er dannet av frivillige og drives fullstendig av frivillige. *Lavender Library* har i sin frivillighet mye til felles med *community archives*.

GLBT har en noe annerledes grunnleggelse, den ble i all hovedsak grunnlagt for å støtte forskere i deres forskningsarbeid innenfor homofili og homoseksualitet. Det ble også dannet et museum hvor arkivet kunne vise frem historier og lære offentligheten om homofili og arbeidet til arkivet. Dette er noe lik det som Skeivt arkiv arbeider med, med det å lære offentligheten om homofili og dens historie. Det som skiller disse arkivene, er at Skeivt arkiv ble dannet med et ønske om å bevare den norske skeive historien og for eksempel ikke som et middel for å støtte forskere i deres forskningsarbeid. Selv om Skeivt arkiv i dag har som et mål å støtte forskningen på homofili og den norske homofile, var ikke dette hovedformålet i dannelsen av Skeivt arkiv.

IHLIA har mye til felles med alle de skeive arkivene i Nord-Amerika som ble grunnlagt med et ønske om å bevare skeivt materiale og skape et arkiv for skeiv historie. IHLIA ble dannet som et skeivt dokumententer kaldt for *Homodok* og ble dannet av skeive studenter igjennom deres aktivisme for å fremme tilgang til skeive materialer. I likhet med Skeivt arkiv så får IHLIA støtte fra landets myndigheter hvor de gikk fra å få finansiell støtte fra universiteter til å få føderal finansiering. Men i motsetningen til IHLIA ble Skeivt arkiv ikke startet som et aktivist prosjekt. Skeivt arkiv ble startet av personer med kunnskap og erfaring innenfor arkiv og bibliotek feltet, i motsetning til de andre skeive arkivene nevnt i denne oppgaven.

Den største forskjellen Skeivt arkiv har til skeive arkiver i Nord-Amerika og de eksemplene som er gitt, er hvorfor arkivet ble grunnlagt og måten arkivet ble grunnlagt på. Da tenker jeg på tankene og måten arkivets grunnleggere gikk frem på. De skeive arkivene som er tatt med som eksempler og Skeivt arkiv har alle hatt et formål med å bevare en skeiv historie og skeivt materialer. Eksemplene av skeive arkivene i Nord-Amerika har ikke fra starten gått inn for at arkivet skulle være et tradisjonelt arkiv slik som Skeivt arkiv gjorde. De skeive arkivene i Nord-Amerika har en form for *community*basert start, hvor en gruppe personer går sammen for å starte et arkiv for å sikre den dokumentasjonene som har blitt skapt av enten en skeiv presse, eller av forskjellige frigjøringsbevegelser. Skeivt arkiv ble etablert med fokus på å etablere arkivpraksiser og etablere arkivet innenfor arkivsektoren. Dette gjør at Skeivt arkiv ikke har hatt en start som et aktivistarkiv eller *community archives* slik som eksemplene fra Nord-Amerika. Skeivt arkiv ble med vilje startet som et tradisjonelt arkiv.

Skeive arkiver i Nord-Amerika ble ikke dannet med et slikt fokus på arkivpraksiser slik som Skeivt arkiv hadde. Det er vist i eksemplene at flere at arkivene fikk inn personer med arkivfaglig bakgrunn og kunnskap senere i arkivets levetid, eller etter hvert som det vokste seg større. Skeivt arkiv har fra starten av ment å være en form for tradisjonelt arkiv, med et fokus på arkivpraksiser og arkivteorier. Hellesund så at den eneste muligheten for å kunne starte et slikt skeivt arkiv i Norge var å legge det inn i eksisterende institusjoner og gjøre det til et tradisjonelt arkiv(Hellesund, 2016, s. 118). Ved å legge Skeivt arkiv inn i en eksisterende institusjon ville arkivet få infrastrukturen, støtten, stabiliteten og fremtidige muligheter som man trenger for å bevare Norges skeive historie. Dette gav Universitetsbiblioteket i Bergen. Noe som også er med på å skille Skeivt arkiv ut fra andre skeive arkivene er hvor mye arkivet selv er med på å påvirke og informere politikere om hvorfor et skeivt arkiv er viktig. Skeivt arkiv arbeidet tidlig i etableringen med å overbevise politikere med hvorfor et slikt arkiv var viktig å etablere og på å få finansiell støtte for å skape en permanent drift av arkivet. Dette viste seg da å være en hard kamp, men som til slutt endte godt.

Det som er den største forskjellen mellom skeive arkiver i Nord-Amerika og Norge, er at skeive arkiver i for eksempel USA dannes som *queer community archives*, aktivistarkiver eller som følge av aktivisme. I Nord-Amerika starter skeive arkiver ofte som private arkiver som vokser seg større og som samles med andre private arkiver, som arkiver dannet av grupper fra et fellesskap, eller som *community archives*. Mange skeive arkiver i Nord-Amerika har også blitt dannet som et resultat av 60-70-tallets protester og da spesielt etter Stonewall opprøret. De fleste skeive arkiver og *queer community archives* har blitt grunnlagt basert på enten et ønske av å ikke bli glemt, pga. feilrepresentasjon og som en måte å kunne bevare fortiden til skeive personer. Mens Skeivt arkiv er fra starten ment for å være et tradisjonelt arkiv som har som mål å bevare den norske skeive historien og fremme den til offentligheten. Fremveksten av Skeivt arkiv kom til som følge av et ønske om å skape noe som ikke enda finnes i Norge, et arkiv som bevarer, samler og formidler skeiv historie og materialer som tidligere ikke var sett på som bevaringsverdi.

En annen forskjell mellom disse arkivene er når de ble etablert. Skeivt arkiv er det arkivet som er etablert nyligst, i 2015, mens *ONE Archive* ble etablert på 50-tallet, GLBT i 1985, *Lavender Library* i 1998, *The ArQuives* i 1973 og IHLIA i 1978. CWMA opererte på samme tid som *The ArQuives* og ble lagt ned på tidlig 90-tallet. Alle disse arkivene har en tidlig etablering i forhold til Skeivt arkiv og en etablering som henger sammen med datidens

protester, frigjøringsbevegelser og hendelser som har hatt en innvirkning på skeives liv. Her ligger Norge langt etter i etableringen av et skeivt arkiv. Hellesund nevner at det har eksistert et mindre skeive arkiv i Oslo, som har gitt sin samling til Skeivt arkiv (Hellesund, 2016, s. 133). Skeivt arkiv har en fordel i sin sene etablering, siden arkivet kan ta nytte av kunnskapene og erfaringen til mer etablerte arkiver og til skeive arkiver rundt om i verden. Skeivt arkiv kan se på hvordan andre skeive arkiver har etablert seg og på mange av problemene som arkivene gikk gjennom, og på hva som har vært grunnen til at noen skeive arkiver la ned eller ble oppløst. Skeivt arkiv har med sin senere etablering kunnet samlet inn mer kunnskap rundt etableringsproblemer, og gjøre justeringer og endringer for å unngå slike eventuelle problemer. Den sene etableringen kommer også med sin bakside, Gillow-Kloster & Jordåen (2020) ser at det er mye potensielle arkivmaterialer og muntlige kilder i Nord-Norge som er i fare for å forsvinne. Enten på grunn av alderen på de personene som har historier å fortelle eller på grunn av Nord-Norges geografiske utseende med mange små og avsidesliggende tettsteder og små samfunn som gjør det vanskelig å finne frem eller ta vare på skeive materialer og historier. Her gjør Skeivt arkiv et viktig arbeid i å prøve å bevare så mye som mulig av den nordligste skeive historien som eksisterer i dag - en del av den norske historien som ofte kan bli glemt. Selv om Skeivt arkiv kunne ha blitt etablert tidligere, så ble arkivet etablert på et tidspunkt som gjorde det mulig for arkivet å få den støtten de fikk og de mulighetene til å gjøre alt det arbeidet som har blitt gjort og som fortsatt gjøres. Hadde arkivet blitt etablert tidligere, så ville nok arkivet ha møtt på flere utfordringer og andre problemer enn det de gjorde. Arkivet kom til i en tid hvor Norge var klar for å etablere et slikt arkiv med en slik nasjonal rekkevidde.

4.4 DIY og paradigmer

Etableringen av Skeivt arkiv har mange likheter med DIY-arkiver. Arkivet ble etablert etter et ønske om å bevare norsk skeiv historie som andre arkiver ikke bevarer. Med en form for «gjør ingen andre det så skal jeg gjøre det» tankegang. Hellesund (2016) viser at det har i flere tiår vært snakk om et behov for et skeivt arkiv innen det skeive miljøet i Norge. Dette behovet har ikke vært et viktig tema for den homofile bevegelsen i sin helhet, men har vært viktig for aktivister som har hatt en historieinteresse. Men bare et fåtall av personer innen det skeive miljøet i Norge har delt sitt arkivmaterialer til etablerte arkiver (Hellesund, 2016, s. 117). Hellesund (2016) forteller at det har vært vist stor støtte for etableringen av et skeivt arkiv i Norge, men at det også har vist seg at det er flere som ser på etableringen av et skeivt arkiv

som ambisiøs ved å bevare noe som er sett på som marginalt, eksotisk og et ikke-universalt interessefelt. Hellesund ser at slike tanker kommer fra ikke-skeive arkivperspektiver som mener at det har vært gjort mye innenfor det skeive arkivfeltet, mens et skeivt arkivperspektiv ser at forskningsarbeidet på ulike temaer innen det skeive arkivfeltet har så vidt begynt (Hellesund, 2016, s. 117). I fraværet av noen norske skeive arkiver, hadde Hellesund fra starten et ønske om at de tradisjonelle og etablerte arkivene skulle begynne å samle inn skeivt arkivmaterieell, men når det var tydelig at dette var noe de ikke ville gjøre måtte Hellesund i god DIY-ånd gjøre det selv (Lohn, 2022, s. 51).

Fremveksten av skeive arkiver og *community archives* kan også ses i sammenhengen med Terry Cook sine fire paradigmer og endringene til rollen som arkivar. Cook (2013) viser til at et sentralt mantra i arkiver og i arkivtradisjon har vært et fokus på beviser. Arkivarer har blitt sett som nøytrale, objektive, upartisk som en ærlig mekler mellom skapere og forskere, samtidig som arkivarene arbeider uten noen fordommer eller ettertanke (Cook, 2013, s. 100). Men det har ifølge Cook skjedd et skifte i rollen til arkivarene. De har gått fra den tradisjonelle rollen som en passiv kurator, til å bli en tilrettelegger. Denne endringen har også kommet med en fokusendring, hvor man har flyttet seg fra et fokus på bevis, til et fokus på *community* (Cook, 2013, s. 95). Det første paradigmet, bevis, gjør seg aktuelt i tiden etter den franske revolusjonen, som endrer seg til det andre paradigme, minne (Cook, 2013, s. 106). Minne paradigmet gjør seg aktuelt fra 30-tallet og frem til det går over til det tredje paradigmet, identitet (Cook, 2013, s. 107). Identitet paradigmet gjør seg aktuelt på 70-tallet, hvor det så går over til det siste paradigmet, *community* (Cook, 2013, s. 109). *Community* paradigmet er det paradigmet man kan si vi er i nå og som enda ikke er et fullt utviklet paradigme (Cook, 2013, s. 113).

Skeive arkivers fremvekst er som nevnt tidligere knyttet til fremveksten av en skeiv presse på 50- og 60-tallet, og spesielt i kjølvannet av Stonewall-opprøret i New York i 1969. Fremveksten av *community archives* og skeive arkiver samsvarer med overgangen til det tredje paradigmet identitet og med *community archives* som vokste frem på 60-tallet i en respons til protestene som preget denne tiden. Arkivene endret sitt vurderingsfokus og begynte å dokumentere borgere og avvikende stemmer like mye som de dokumenterte staten og de dominerende stemmene i samfunnet. Det ble også et større fokus på det indre livet til menneskelige motivasjoner så vel som deres ytre manifestasjoner av handlinger og gjerninger. Arkivene begynte å inneholde mange stemmer, mange sannheter, mange perspektiver og fortellinger, de begynte å reflektere de ulike og mangfoldige sidene til samfunnet (Cook,

2013, s. 110). Dette er synlig i de ulike *community archives* og skeive arkivene som oppstod, som inneholdt de stemmene som tidligere ikke var en del av tradisjonelle arkiver og som hadde som fokus på å inkludere de som ikke har vært inkludert. Det tredje paradigmet hadde et særegent fokus på arkiver som sosiale ressurser, et fokus som både skeive arkiver og *community archives* deler. Et fokus på at arkiver ikke bare er et sted som bevarer fortiden, men også et sted som er en ressurs for samfunnet. En samfunnsressurs som respekterte den pluralistiske og tvetydige naturen til den postmoderne og stadig mer digitale verden som vokste frem med utviklingen av nye teknologier. Arkiver innen det tredje paradigmet ble et sosialt fundament for identitet og rettferdighet (Cook, 2013, s. 112). De gjenspeiler 60-tallets protester for menneskerettigheter, homofiles rettigheter, kvinnebevegelser og arbeidets rettigheter. Dette ble gjort synlig i arkiver som handler om eller er basert på identitet, da spesielt i forhold til *queer community archives*. Disse arkivene tar for seg selve identiteten til de som har kjempet for deres rettigheter og bruker de som bevis på at skeive personer har alltid vært her.

Det fjerde paradigmet, *community*, er hvor vi er i dag eller ser for oss at man er. Det er i dette paradigmet at Skeivt arkiv passer bra inn, ikke bare fordi det passer inn tidsmessig, men også på bakgrunn av paradigmets fokus. Med et større fokus på deltagende arkivering, hvor det hele tiden skapes arkiver og hvor personer skaper deres egne arkiver fysisk og digitalt. Innenfor dette paradigmet har arkiver en større mulighet til å dokumentere menneskers liv, sosiale opplevelser og erfaringer. Med ny teknologi og nye kommunikasjonsmidler så skapes det hele tiden nye dokumenter og potensielle arkivmaterialer. Det skapes dokumentasjon som er med på å binde sammen fellesskaper og fostre eller styrke en identitet. Med en slik rikdom av potensielle arkivmaterialer kan arkivarer ha en større mulighet til å samle inn og ikke minst blande de tidligere fokusene på bevis, minne og identitet til et mye mer holistisk og levende arkiv (Cook, 2013, s. 113).

Ser man på Skeivt arkiv i Bergen, så ser vi at etableringen av dette arkivet sammenfaller med perioden til det fjerde paradigmet, med et større fokus på fellesskapet, samfunnet og en større deltakelse i arkiveringen. Nye sosiale og kommunikasjonsvirkeligheter skapes hver dag og hver eneste person er med på å skape sine egne arkiver på nett. Dette gjør at Skeivt arkiv har mange og større muligheter til å samle inn dokumenter og andre flyktige objekter som har en relevans til skeive liv før og skeive liv nå i dag.

5 Stillhetens ødeleggelse

I denne delen skal jeg presentere noen av faktorene som kan ha påvirket Skeivt arkiv sin innsamling og bevaring av skeivt arkivmateriale samt vært med på å påvirke skeive arkiver sitt arbeid og etablering. Jeg starter med å se på stillhet og hvordan dette har påvirket skeive arkiver. Så skal jeg se på det norske lovverket, hvor jeg ser på de delene av det norske lovverket som påvirker arkiver og det arbeidet arkiver gjør, for så å se på selve politikken i Norge og hvordan dette har vært med på å påvirke arbeidet som Skeivt arkiv gjør og har gjort. Så ser jeg på om alle blir med i skeive arkiver, hvor jeg ser på hva Skeivt arkiv har i sitt arkiv og om det er en skeivfordeling i arkivets innhold. Til slutt ser jeg på om diagnostiseringen av homofili kan påvirke skeive arkiver og ikke minst personene selv.

5.1 Stillheten i arkiver

Stillhet blir forklart som noe som er iboende i skivingen av historier og skapelsen av arkiver hvor det noen ganger er ting som er utelatt fordi det blir sett på som noe som ikke er viktig på den tiden. Det kan være informasjon eller dokumentasjon som enten med vilje eller ubevisst blir utelatt fra arkiver og deres innhold. Stillhet kan også oppstå på grunn av svikt i de grunnleggende arkivforvaltningspraksisene. Stillhet oppstår når arkiver eller dokumenter med vilje ikke blir skapt rundt visse temaer eller grupperinger og som ikke blir ansett for å ha bevaringsverdi og dermed er verdifull for innsamling og bevaring (Moss & Thomas, 2021b, s. 5). I dette tilfellet er det materialer som omhandler homofili og homofil seksualitet som har blitt oppfattet som ikke bevaringsverdige av offentlige og tradisjonelle arkiver. Denne ekskluderingen av skeivt materialer kan komme av datidens syn på homofili og synet på seksualitet som en form for tabu og noe som ikke skal snakkes om eller offentliggjøres. Dette er et syn som det har tatt lang tid å endre på, men får nå en større og viktigere del i dagens samfunnsinteresser og offentlig diskurs. Det er et større fokus i dag på skeive personer og deres liv, erfaringer og møte med offentligheten enn før og informasjonen om dette vil være viktig å bevare for fremtiden også med tanke på statens muligheter til å endre på dagens situasjon. Moss og Thomas (2021) viser at det å oppdage stillhet i arkiver krever en oppmerksomhet ikke bare til de øyeblikkelige kontekstene til når arkivet ble skapt, men også til de større sosiale og politiske kontekstene som ligger i de offentlige relasjoner og informasjonsstrategiene som styrer arbeidet med sensurering og publiseringen av informasjon til offentligheten og pressen (Moss & Thomas, 2021a, s. 230). Det trengs en større forståelse for samfunnet som arkivene blir skapt i og for den større konteksten til tiden som arkivene

skapes i. Før var homofilt ekteskap ulovlig over hele verden og dette har gjort at dokumentasjon rundt skeives liv før er mangelfull eller ikke eksisterer i det hele tatt. Selv om noen arkiver har bevart små eller ulike former for dokumentasjon rundt skeive personer, eller hendelser som har skjedd i det skeive miljøet, så har disse materialene ofte blitt feilrepresentert eller blitt satt i feil kontekst. Dette har da skapt arkiver med mange stillheter og tomrom rundt skeiv historie og skeive liv, som videre har skapt en form for "motstandsbevegelse" hvor personer ut av frustrasjon mot de etablerte arkivene begynner å skape sine egne arkiver for å gi en form for rettferdighet til deres arv og fortid. Som er med på å skape *community archives* for å fylle opp den manglende fortiden og arven.

I den norske konteksten har det tidligere ikke blitt sett på som viktig å bevare den norske skeive historien. Arkivene kan sies å ha hatt en form for fornektelse når det kommer til at skeive arkivmaterialer eksisterer. Materialer som har handlet om eller er relatert til seksualitet, homofili eller til seksuelle legninger har blitt sett på som tabubelagt og noe som ikke hadde en verdi. Dette, sammen med en lang historie med ulovlighet med å være en homofil mann, har skapt stillheter i mange norske offentlige arkiver. Selv om det i dag er en helt annen holdning når det kommer til skeive materialer, så er det fortsatt mange stillheter i norske arkiver som kanskje aldri blir fylt, og mange viktige dokumenter og kilder på den norske skeive historien som er tapt for alltid. Selv om man fyller denne stillheten med andre materialer av samme relevans, så vil det aldri helt fylle den stillheten i norske arkiver. Her gjør Skeivt arkiv et viktig arbeid, ikke bare i å selv samle inn skeive historier og kildematerialer, men også å formidle viktigheten av å bevare slike materialer. Det vil ha en innvirkning på andre norske offentlige arkiver. I dette arbeidet har Skeivt kulturår vært viktig for å fremme viktige kilder på skeiv historie og informere om hvor man kan finne skeive materialer for de som vil lese mer om den. Skeivt arkiv og den økende interessen for skeiv historie bidrar til en *queering* av norske arkiver, noe som jeg kommer tilbake til senere i oppgaven.

Stillhet kan også komme av at mye av den dokumentasjonen som muligens finnes rundt skeive historier og skeive personer liv, finnes i privatarkiver. Den norske arkivloven har ikke mange føringer for bevaringen av privatarkiver, dette gjør at flere potensielt viktige kilder på skeiv historie er i fare med å gå tapt hvis de ikke blir sett på som særskilt verneverdig av Riksarkivaren, eller blir avlevert eller deponert til arkivinstitusjoner. Er det mulig at flere av de stillhetene som eksisterer i norske offentlige arkiver kan fylles med

privatarkiver? Både ja og nei, private arkiver er en god kilde på dokumentasjoner på skeive personer liv, både nå og flere år tilbake i tid, men de har sine begrensninger når det kommer til hva de inneholder. Siden det ikke er noen føringer for hvordan privatarkiver skal bevares, organiseres og sikres, så kan arkivene ha hvilken som helst tilstand og hvilket som helst innhold ved avleverings/deponerings tidspunktet. De kan ha skader eller ufullkommenheter som gjør at de ikke kan fylle en stillhet som arkivinstitusjonene eller som publikum vil forvente. Privatarkiver kan fylle opp et tomrom innen visse deler av den norske skeive historien, men de kan aldri erstatte de kildene som har gått tapt.

Stillhet kan også komme av arkivers flytting til andre lokaler hvor arkivmaterialer forsvinner under frakten til det nye lokalet, eller at materialer forsvinner under frakt for å bli digitalisert. Et eksempel på hvordan arkivmaterialer har forsvunnet under frakt er fra Rana kommune, hvor kommunen opplyste i en pressemelding i 2015 at en minnepinne med omkring 25.000 dokumenter hadde forsvunnet i posten. Det kunne totalt sett være snakk om opptil 30.000 dokumenter som er på avveie, dokumenter som skulle være unntatt offentligheten. Årsaken skal ha vært i overgangen til et nytt arkivsystem ble det sendt en minnepinne med dokumenter som skulle bli konvertert til det nye arkivsystemet. Under sendingen i posten skal denne minnepinnen ha forsvunnet. Det viste seg at deler av arkivdokumentene som ble borte inneholdt personopplysninger og interne saker som angikk kommunens ansatte. Hvorvidt disse dokumentene ble funnet blir ikke antydnet i avisartikkelen, eller i relaterte søk på kommunens nettside (Pedersen, 2015). Dette er bare et av sikkert mange andre norske eksempler på hvordan det kan skje svikt i systemet og hvordan viktig informasjon blir tapt som videre skaper stillhet i arkiver. Det trenger ikke alltid å være med vilje at stillheter skapes, noen ganger skapes stillheter utenfor menneskets kontroll. Derfor er det viktig å ha gode sikkerhetsrutiner og kopier av materialet man har når man går over til nye systemer, noe som kanskje ikke var tilfellet i eksemplet over. Men så skal det sies at selv om man har alt planlagt og alle mulige utfordringer og situasjoner planlagt med løsninger, så kan det uventede skje. Selv om det uventede kan skje, er det viktig å utarbeide en plan med nødløsninger og løsninger på ulike situasjoner som kan skje når man håndterer viktige dokumenter.

I Norge var det fram til 1972 ulovlig å være homofil og for menn å ha seksuell omgang med andre menn. Dette gjør at en god del av den dokumentasjonen som finnes i Norge rundt skeive personer og mer spesifikt homofile menn, finnes i rettssaksdokumenter, domstolsarkiver eller i strafferegister. Slike dokumenter og arkiver faller under flere lover,

forskrifter og regler, og gjør at innsyn og formidlingen av slike dokumenter blir vanskeligere. Det kan for eksempel søkes om forskerinnsyn i slike dokumenter, men for personer som ikke er en del av en forskningsinstitusjon så er det bare å vente til sperrefristen og taushetsplikten har gått ut. Dette kan ta mange tiår, kanskje 100 år før man fritt kan få innsyn og tilgang til slike dokumenter. Dette er med på å skape en stillhet i arkivene hvor besøkende og eventuelt forskere ikke får innsyn i dokumentene og på den måten ikke vite at slike dokumenter og en slik dokumentasjon eksisterer. Dette er en stillhet som vil eksistere fram til dokumentasjonen er fritt tilgjengelig og stillheten har blitt løftet og fylt, eller gjennom forskerinnsyn og publiseringen av deres forskning. Men denne forskningen vil bære preg av anonymisering og taushetsplikt, som vil påvirke den informasjonen som en "vanlig" borger vil få ut av forskningen og på den måten bidra til å skape stillheter andre plasser, enn i selve arkivet.

I Norge ser man nå de tomrommene og stillhetene som eksisterer i våre offentlige arkiver, vi blir mer og mer obs på manglene som finnes i arkivene. Denne oppdagelsen kommer av en økende interesse i skeive materialer, enten fra forskere, studenter eller publikum som går til arkivene for å finne skeive materialer. Dette er i tråd med det som Moss og Thomas argumenterer for, at når forskere ser etter spesifikk informasjon i arkiver kommer stillheten til eksistens (Moss & Thomas, 2021c, s. 11). Uten denne interessen og søken etter skeive materialer i norske arkiver, så ville man ikke ha vært klar over hvor mange potensielt viktige dokumenter som har gått tapt, og hvor mange som har blitt reddet, hadde det ikke vært for noen få som så verdien til dokumentene. Derfor er det også viktig at Skeivt arkiv formidler viktigheten av å bevare slike dokumenter, slik at det ikke skapes større tomrom og større stillhet. Dette påvirker også Skeivt arkiv i sitt arbeid med å henvise publikum til andre kilder på skeivt materiale. For det er vanskelig å skulle henvise og skape informasjon rundt skeive personer og deres historie når det materialet rundt slike personer ikke lengre eksisterer, eller aldri har eksistert. Det positive med at Skeivt arkiv arbeider med å belyse materialer som eksisterer i andre arkiver, er at det kan være med på å endre synet som ulike norske arkiver har hatt eller har om skeive materialer og bidra til en holdningsendring med å lede flere besøkende til arkiver som kan være med på å endre gamle holdninger til skeive materialer og til homofili og skeive personer generelt.

Skeivt arkiv gjør et viktig arbeid med å synliggjøre personer og et fellesskap som tidligere har vært usynlig i arkivene. Arkivet publiserer artikler og fortellinger om personer, hendelser og andre publikasjoner som har eksistert i Norge, men som ikke har vært allment

kjent. Offentlige arkiver kan ha materialer som fortsatt er usett og på den måten skaper stillheter. Innsatsen til å stilne, straffeforfølge og kureren av eksistensen av skeivhet er dokumentert i psykiatriske og medisinske journaler og rettsmaterialer som har mange spor av denne innsatsen rettet mot skeive som de ville gjemme vekk fra offentligheten. Hadde ikke arkiv av samme type som Skeivt arkiv samlet inn, bevart og formidlet en historie som lenge har blitt dysset ned hadde fortidens skeive liv være borte fra historien. Det er fortsatt mye arbeid som må gjøres med å gjenopplive skeivhet i den norske historien, hvor det fortsatt er store hull i kunnskapen om skeive liv i Nord-Norge. Ikke minst er transliv og deres opplevelser borte fra arkivmaterialer (Gillow-Kloster & Jordåen, 2020, s. 245). Det er mye som kan gjøres for å fylle hullene og stillheten, enten ved å tillate at stille stemmer snakker, finne alternative stemmer, lese stemmer tilbake til fortiden og sikre at flere stemmer blir anset som verdige i fremtiden. Det er også viktig å innse at det alltid vil være arkivmaterialer som ikke vil overleve tidens tann, noen materialer vil over tid forfalle eller bli borte som et resultat av konstant bruk, eller komme på grunn av uforutsette hendelser som brann, flom eller krig (Johnson, 2017a, s. 113). Skeive arkiver bevarer materialer som har en mer flyktig natur, slik at det er viktig å huske på at slike materialer en dag blir å gå tapt, og på den måten gjøre det man kan for å sikre materialene gjennom bruken av ny teknologi og digitale løsninger.

Selv om det noen ganger kan virke som at stillhet ikke kan fylles, finnes det noen måter for tradisjonelle og etablerte arkiver for å fylle sin stillhet. Ny teknologi kan være en løsning hvor det samles inn materialer med hjelp av nye teknologier og nye teknologiske løsninger, samtidig som man har en mer radikal tilnærming til arkivering som vil gi flere og bedre kilder, som videre vil hjelpe til å fylle tomrommene som finnes i arkivene (Moss & Thomas, 2021a, s. 226). En annen måte å fylle stillhet og tomrom er ved bruken av *community archives*. Fordelen med slike arkiver er at de tillater grupper som eksisterer innad i samfunnet å ha kontroll over bestemmelsene rundt utvelgelsen av arkivmaterialer, som også gjør dem i stand til å kontrollere det kollektive minnet om deres egen fortid, og kontrollere måten som deres fortid blir konstruert på. Slike arkiver kan være med på å gjøre at mye mer relevant informasjon og materialer blir samlet inn og bevart innen mer etablerte og tradisjonelle arkiver (Moss & Thomas, 2021a, s. 233). *Community archives* har også en potensiell svakhet: ofte representerer de bare ett synspunkt og arkivene kan ha det vanskelig med å overleve over lengre perioder. Men for slike arkiver er ikke deres levedyktighet det som er det viktigste, men muligheten for å kunne bevare og tilgjengeliggjøre informasjon om marginaliserte grupper og miljøer som mer konvensjonelle arkiver ikke ser på som

bevaringsverdig hos dem og på den måten fyller inn de tomrommene og stillheten som kan eksistere i mer tradisjonelle og etablerte arkiver (Moss & Thomas, 2021a, s. 231). Disse potensielle viktige materialene gjør at det er viktig for etablerte arkiver å sikre og bevare arkivene som har blitt bevart i *community archives* ved arkivets oppløsning eller nedleggelse. Samles det inn slike materialer når et *community archives* oppløses, så har mer etablerte og offentlige arkiver store og viktige muligheter til å rette opp den ekskluderingen og den stillheten som har blitt skapt i arkivet, og videre gi en bedre representasjon av marginaliserte grupper og ikke minst skeive personer, enn det som har blitt gjort tidligere. Det er viktig å styrke og støtte *community archives*, ikke bare i Norge, men i hele verden, for det er så mange viktige kilder på fortellinger og spor av liv som ikke eksisterer i offentlige arkiver. Det er viktig at disse arkivene sikres enten gjennom en innlemming i et etablert arkiv ved arkivets slutt, eller ved at arkivet får finansiell støtte og annen hjelp for å vedlikeholde arkivet og sikre en videre drift med et endelig mål med å sikre fremtidige materialer som skal eller kan bli en del av et offentlig arkiv og fylle stillheten i arkivet.

5.2 Det norske lovverket

I denne delen skal jeg se på det norske lovverket som en faktor som kan påvirke innsamlingen og bevaringen hos Skeivt arkiv. Det norske lovverket er omfattende og jeg skal se på arkivloven i forhold til arkiver og privatarkiver, og til slutt personvern og taushetsbelagt material i forhold til hva som kan og ikke kan tilgjengeliggjøres eller publiseres, altså alle deler av det norske lovverket som har en påvirkning på selve arbeidet til Skeivt arkiv, spesielt til hva som kan publiseres av arkivet selv.

5.2.1 Den norske arkivloven

Arkivlova har som formål å sikre arkiv som har betydelig kulturell eller forskningsmessig verdi eller som inneholder rettslige eller viktige forvaltningsmessige dokumentasjon, slik at disse kan bli tatt vare på og gjort tilgjengelig for ettertiden (Arkivlova, 1992, § 1). Arkivlova gjelder for alle offentlige organer, med unntak for Stortinget, Riksrevisjonen, Sivilombudet og andre organ for Stortinget (Arkivlova, 1992, § 5). Disse offentlige organene plikter å ha arkiv og disse skal være ordnet og innrettet slik at dokumentene er sikret som informasjonskilder for samtiden og ettertiden (Arkivlova, 1992, § 6). Arkivlova sammen med mer utfyllende forskrifter gir det juridiske rammeverket rundt alle arkivrelaterte spørsmål i norsk offentlig forvaltning. Arkivlova § 1 skiller heller ikke mellom arkivers opphav (NOU 2019: 9, s. 243).

Arkivlova er en viktig lov for å sikre at arkiver som har en kulturell verdi, forskningsverdi, eller som inneholder rettslige og viktige forvalningsdokumentasjon blir bevart og tilgjengeliggjort for fremtiden. Den sikrer at viktig dokumentasjon ikke skal gå tapt. Samtidig gir arkivlova også klare føringer for hvem og hvilke geografiske områder som faller under loven, slik at det ikke kan oppstå noen usikkerheter for hvem arkivlova omfatter. Arkivloven definerer også hva et arkiv er, nemlig dokumenter som har blitt til som et ledd i en virksomhet (Arkivlova, 1992, § 2). Arkivlova gir også klare føringer for hvilke dokumenter og annet arkivmateriale som kan og ikke kan kasseres. Ifølge kassasjonsparagrafen kan ikke arkivmaterialer uten særskilt samtykke fra Riksarkivaren avhendes, tas ut av landet, kasseres eller rettet på måter som for eksempel fjerner ufullstendige opplysninger (Arkivlova, 1992, § 9). Denne paragrafen er da med på å sikre at dokumenter og arkivmaterialer ikke blir uhjemlet kassert eller endret på, og sikrer dermed at viktig og verneverdige dokumenter blir bevart i opprinnelig og uendret tilstand. Arkivloven og dens kassasjonsføringer gjør at Skeivt arkiv kan finne materialer og dokumenter rundt skeive personer eller hendelser som kan relateres til det skeive miljøet innad i mer tradisjonelle og etablerte arkivene. Skeivt arkiv henviser til de arkivene som inneholder slike materialer. Selv om denne delen av loven omhandler offentlige og statlige arkiver, så har loven gjort det mulig for arkiver å samle inn skeive materialer som en ubevisst handling. Siden arkivlova sier at alt som har en kulturell verdi skal bevares, så havner skeive materialer på en måte helt tilfeldig innenfor denne kategorien. Når det kommer til privatarkiver så er arkivlova litt mer vag.

Arkivlova definerer privatarkiver som arkiver som ikke er offentlige arkiver, hvor offentlige arkiver blir definert som statlige eller kommunale arkiver (Arkivlova, 1992, § 2). Ut ifra denne definisjonen så blir privatarkiver alle former for arkiver som ikke er offentlige, altså statlig eller kommunal. I arkivlova står det at Riksarkivaren skal holde oversikt over verneverdige privatarkiv og skal føre et register over privatarkiver som er tatt vare på av offentlige og private oppbevaringsinstitusjoner. Riksarkivaren kan registrere visse privatarkiv som særskilt verneverdig, hvor det sendes en melding om en slik registrering til arkiveieren (Arkivlova, 1992, § 13). Dersom verneverdige privatarkiver blir avlevert eller deponert i Arkivverket eller en annen oppbevaringsinstitusjon, kan arkiveier fastsette særskilte avgrensninger i tilgjengelighet til arkivet. Slike avgrensninger kan ikke gjøres gjeldende etter 100 år etter avlevering eller deponering. Ved avlevering går eiendomsretten til arkivet over til mottakerinstitusjonen. Ved deponering har deponenten og senere hans arvinger

eiendomsretten til arkivet. Denne eiendomsretten går over til mottakerinstitusjonen når arveretten etter deponenten har blitt brutt eller borte, eller når det har gått 100 år siden deponeringen (Arkivlova, 1992, § 16). Arkivverket presiserer at den som avleverer eller deponerer et privatarkiv har anledningen til å avtale begrensninger når det kommer til adgang til arkivet. Inneholder arkivmaterialet sensitiv informasjon om personer eller foreninger, eller som av andre årsaker ikke bør være tilgjengelig, klausuleres dette materialet automatisk i samsvar med de gjeldende lover og regler som omfatter arkiv og personvern (Arkivverket, 2022b). Privatarkiver som har blitt registrert som særskilt verneverdig kan ikke deles opp, føres ut av landet, skades eller ødelegges uten samtykke fra Riksarkivaren (Arkivlova, 1992, § 18). Dersom særskilte verneverdige arkiver skal føres ut av landet eller står i fare for å gå tapt, så kan Riksarkivaren kreve å få kopiere arkivdokumentene. Riksarkivaren har tilsvarende rett dersom deponerte særskilte verneverdige arkiver har blitt krevd tilbakelevert (Arkivlova, 1992, § 17). Som en del av bevaringen av kulturarv og samfunnsdokumentasjon sørger det offentlige for langtidsbevaringen av privatarkiver, som skjer gjennom etablerte arkivinstitusjoner, biblioteker og museer, enten helt eller delvis offentlig finansiert, og gjennom arbeidet med nasjonale og regionale bevaringsplaner (NOU 2019: 9, s. 249).

Ifølge Arkivverket så står privatarkiver i fare for å gå tapt fordi det ikke finnes noen regler for hvordan disse arkivene skal bevares. De risikerer å bli kastet eller skadet som følge av flytting, plassmangel, driftsomlegging, nedleggelse, som følge av en persons død og behandlingen av dødsboet, endring i lederskapet og styret og ikke minst som følge av brann, fuktskader eller skadedyr. Privatarkiver blir i liten grad sikret på samme måte som statlige eller kommunale arkiver. Selv om de ikke blir sikret på samme måte, så er privatarkiver viktige arkiver å sikre på grunn av at de er med på å utfylle arkivene innen statlig og kommunal sektor. Privatarkiver består av alt fra dagbøker, fotografier, filmer og andre arkivmaterialer som er viktige kilder for å forstå samfunnet både før og nå. Privatarkiver er med på å gi et viktig grunnlag for forskning, historieforståelse, identitet og dokumentasjon av en gruppe som kanskje ikke er en del av tradisjonelle arkivinstitusjoner (Arkivverket, 2022b). Privatarkiver er den viktigste kilden til den norske skeive historien. Siden skeivhet og spesielt homofili har lenge vært tabubelagt så har dette vært med på å gjøre at tradisjonelle arkiver ikke har sett slike materialer som bevaringsverdige. Derfor er det så viktig at Skeivt arkiv bevarer alt av skeive arkivmaterialer og skeive privatarkiver som de kommer over og som blir deponert til arkivet. For å fylle opp og bevare det som eksisterer og sikre at det som har blitt sett på som tabu, blir normalt og verdifull innen arkivsektoren i Norge.

Når en privatperson deponerer sitt arkiv til for eksempel Skeivt arkiv blir det gjort frivillig og arkivet og privatpersonen kan avtale hva som skal skje med arkivet og eventuelle skjerminger. En fastsettelse med klare bestemmelser rundt hva arkivet kan gjøre og ikke gjøre med det mottatte privatarkivet, og selve tilgangen til det deponerte arkivet. En eier av verneverdige privatarkiver kan ved en deponering og en overføring av sitt arkiv til en arkivinstitusjon sette visse vilkår for tilgang til arkivet, men disse vilkårene gjelder bare inntil 100 år (NOU 2019: 9, s. 244). Siden Skeivt arkiv er så nytt er det som kan skape problemer når disse privatarkivene kommer under andre lover og forskrifter, hvor arkivene inneholder sensitiv informasjon om andre personer enn giveren. Dette kan være tilfeller hvor en privat person har private møtereferater fra klubber eller organisasjon som personen har vært en del av som inneholder fulle navn, eller privat brevkorrespondanse som det ikke var ment at noen andre skulle se enn brevets mottaker. Slike materialer er med på å skape noen etiske dilemmaer, for er det rett at man kan se en persons private følelser nedskrevet i et brev som ikke var ment for andres øyer enn brevets mottaker. Dette er spørsmål og dilemmaer som alle arkiver kommer over og her kan det norske arkivlovverket og personvernlovverket gi klare føringer på hva arkivene kan og ikke kan gjøre.

Dagens arkivlov med sine få regler når det kommer til privatarkiver gjør det slik at private personer kan føre sitt arkiv slik de vil, med mindre de har fått andre instruksjoner fra Riksarkivaren i henhold til særskilte verneverdige arkiver. Et slikt "gjør det du vil innenfor en viss ramme" forhold til privatarkiver er for å forsikre at det offentlige ikke griper inn med mindre de trenger nødvendig informasjon om privatarkivene. Det er en form for sikring av privatpersoner og for å unngå at staten og det offentlige unødvendig griper inn og setter for sterke føringer på privat personers virksomhet.

Skeivt arkiv mottar i hovedsak privatarkiver og arkiver fra skeive organisasjoner og klubber. Siden Skeivt arkiv er forholdsvis nytt så har arkivet ikke nådd punktet hvor de trenger å ha en verdivurdering. Dette kommer også på grunn av mengden av skeivt arkivmateriale som finnes i Norge, hvor det ikke finnes nok til å ha behov for en vurdering av materialenes verdi. Dette gjør da at Skeivt arkiv ikke har de samme utfordringene som andre arkiver har med å vurdere om hva som skal tas inn eller ikke. Dette kan da endres i fremtiden når arkivmengden har økt til et nivå hvor arkivet må begynne å innføre noen kriterier for hva som tas inn og begynne å vurdere materialenes verdi. Ifølge Lohn (2022) så er alt bevaringsverdig hos Skeivt arkiv, hvor arkivet tar imot alt av arkivmaterialer som er med på å fortelle den norske skeive historien. Lohn forteller at mye av arbeidet til Skeivt arkiv handler

om å ta kontakt og være i kontakt med personer som potensielt har skeive dokumenter, og sikre at deres interesser blir ivaretatt på en god måte (Lohn, 2022, s. 67). Materialene som Skeivt arkiv mottar har for arkivet en stor verdi på grunn av det har blitt reddet fra å gå tapt og forsvinne for alltid, ikke minst av at skeive privatarkiver ikke har samme verdi hos andre institusjoner som for eksempel tradisjonelle arkiver, museer, eller andre bevaringsinstitusjoner.

Privatarkiver har så mange ulike former, hvor de kan være helt digitalt, en kombinasjon av digital og fysisk eller helt fysisk. Dette skaper noen utfordringer for arkivet i forhold til alle de formene for dokumentasjon som skal bevares, tilgjengeliggjøres og vedlikeholdes. I dag finnes det så mange sosiale medier hvor skeive personer viser frem sine liv og skaper potensielle arkivkilder. En digitalisering av fysisk arkivmateriale kommer med sine utfordringer liksom bevaringen av digitalt material som ligger på en digital løsning eller system som med årene blir mer og mer utdatert. Dette vil bringe med seg utfordringer med å beholde dokumentenes integritet og autentisitet etter hvert som dokumentet gjennomgår overganger til nye teknologiske løsninger, hvor små deler av dokumentet forsvinner for hver overgang. Denne utfordringen er ikke spesifikk til Skeivt arkiv, men til alle arkiver som håndterer digitalt materiale. Man må holde følge med den teknologiske utviklingen og de nye måtene man kan vise frem digitalt materiale til offentligheten og publikum. Det kommer hele tiden nye sosiale medier og apper, og med dem nye muligheter for private personer å skape sine egen former for privatarkiver og et arkiv av minner og følelser (Lohn, 2022, s. 41). Og med det, nye kilder i et hav av skeive historier og fortellinger av personer som lever og har levd.

Arkiver har en sentral rolle som en kilde på kunnskap og som et grunnlag for identitet, og forsoning. Det har i Norge vært en utvikling i retningen mot et styrket rettsvern for den enkelte og av demokratiutviklingen. En konsekvens av dette har vært at offentlige myndigheter har i en større grad tatt innover seg fortidens overgrep mot og marginaliseringen av grupper og individer. Som et resultat har det blitt opprettet offentlige erstatningsordninger og en øking i bruken av arkiver fra disse gruppene og individene (NOU 2019: 9, s. 89).

5.2.1.1 Kan det nye lovforslaget gi bedre føringer for privatarkiver?

Kan det som står i forslaget om ny arkivlov fra Kulturdepartementet føre til noen endringer for innsamlingen og bevaringen av skeive arkivmaterialer?

Forslaget til ny arkivlov bygger på utredningen til Arkivutvalget. NOU 2019:9 forslår en endring av § 1, formålsparagrafen. Utvalget mener at formålet med endringen til lovens formål er at det skal gi virksomheter og borgere muligheten til å kunne bruke dokumentasjonen og arkivene til å kunne forstå ikke bare fortiden, men også samtiden for å lære og videreutvikle samfunnet. Det skal legges til rette for bruk gjennom å holde orden og gjøre dokumentasjonen tilgjengelig, med forutsetninger for at dokumentasjonene skal være anvendelig og forståelig. Formålet er også å sikre dokumentasjon om samfunnet, hvor utvalget og omfanget av dokumentasjon må være tilstrekkelig og hentet både fra den private og den offentlige sfære. Denne dokumentasjonen skal også være tilgjengelig for alle og for all form for bruk, personlig, forskningsmessig, kunnskapsinnhenting eller videre bruk (NOU 2019: 9, s. 266). Dagens arkivlov omfatter offentlige arkiver så vel som private arkiver. Utvalget velger å videreføre denne med et sentralt mål for å sikre en bredde av samfunnsdokumentasjon slik at det skal være mulig for ettertiden å forstå hele samfunnet, og ikke bare en del av det (NOU 2019: 9, s. 89). Departementets foreslåtte endring av formålsparagrafen er en endring til:

§ 1 Formål

Formålet med denne lova er å leggje til rette for ei forsvarleg offentleg forvaltning ved at verksemda til offentlege organ blir dokumentert gjennom arkiv, og at arkiva skal vere tilgjengelege for demokratisk kontroll med forvaltninga, for å verne om rettstryggleiken til kvar enkelt, for ei open og opplyst offentleg samtale, som grunnlag for forskning, som kjelde til historisk kunnskap og anna lovleg bruk.

Lova skal òg leggje til rette for at verneverdige private arkiv blir tekne vare på (*Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov*, 2021, s. 196).

Forskrifter som har hjemmel i gjeldende arkivlov vil fortsette å gjelde fram til de blir erstattet av nye forskrifter (*Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov*, 2021, s. 6). Lovutkastet til formålsparagrafen fastsetter både overordnende mål og konkrete hensyn. I utkastets første ledd er det angitt at dokumentasjonen og arkiver skal kunne brukes for å forstå samtiden og fortiden, og brukes til å bevare og videre utvikle Norge som en rettstat og som et demokrati (*Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov*, 2021, s. 26). Departementet er enige med utvalget om at dagens formålsparagraf bør videreutvikles i retningen med å angi formålet med arkivbevaring. Departementet følger ikke opp utvalgets forslag om innføring av dokumentasjonsplikter eller forslaget om ny begrepsbruk (*Høyringsnotat-Forslag til ny*

arkivlov, 2021, s. 25). Departementet mener at formålet til arkivloven er å bevare og gjøre tilgjengelig et mangfold av arkiver slik at det blir tilrettelagt for flere typer av bruk på ulike områder (*Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov, 2021, s. 27*). Departementet mener at formålsparagrafen skal gi uttrykk for hva som er formålet med å sikre, bevare og tilgjengeliggjøre arkiver, uten å spesifisere typer av arkiver (*Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov, 2021, s. 29*). Departementet forslår også egne regler om tilgjengeliggjøring av arkiver og følger opp utvalgets forslag om å ta forskrifter rundt innsyn og taushetsplikt inn i arkivloven. Departementet mener at dette vil bidra til å klargjøre en rettstilstand som i dag er uoversiktlig og uklar, som legger til rette for å realisere målet med tilgang til arkiver på en bedre og mer effektiv måte (*Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov, 2021, s. 28*).

Den foreslåtte endringen av formålsparagrafen fra Kulturdepartementet gir en klargjøring av formålet med arkivering, sikring og bevaringen i forhold til dagens formålsparagraf. Denne endringen kan i samarbeid med en økende interesse for skeivt arkivmateriale gjøre at det skjer en øking i innsamlingen av skeivt arkivmateriale i tradisjonelle arkiver og i andre arkivinstitusjoner. Med et formål om å sikre materialer som kilder til historisk kunnskap, så kan den nye formålsparagrafen være med på å gjøre at skeive arkivmaterialer blir sett på som kilder til historisk kunnskap og som bevaringsverdig for flere arkiver og ikke bare for Skeivt arkiv. Den nye formålsparagrafen er ikke i seg selv grunnen til at det kan skje en øking i innsamlingen av skeivt arkivmateriale, det trenger også en interesse fra arkivenes side til å se på slike materialer som bevaringsverdig og verdifulle. I tillegg til også en økende interesse fra publikum, forskere og offentligheten. En slik kombinasjon vil være med på å sikre at skeive arkivmaterialer som skapes i dag, som ble skapt for flere år siden og materialer som skapes i fremtiden blir bevart og tilgjengeliggjort.

I forhold til privatarkiver mener Arkivlovutvalget i NOU 2019: 9 at det ikke er noe behov for å nevne privatarkiver i formålsbestemmelsen og velger å bruke et generelt begrep som «dokumentasjon om samfunnet». Utvalget mener det er en fordel med å ikke nevne privatarkiver, for da trenger man ikke å trekke en grense mellom offentlige arkiver og privatarkiver, samtidig som man styrker begge (NOU 2019: 9, s. 89). I Kulturdepartementets lovforslag så mener departementet at det ikke er aktuelt at arkivloven skal pålegge nye plikter til privatarkivers eiere. Departementet vurderer det slik at det ikke er tenkelig å binde opp handlingsrommet ved å lovfeste et nytt forvaltningsnivå i privatarkivarbeidet. Samtidig ser departementet privatarkivarbeidet i sammenhengen med museumsområdet og de målene som

er i den samlede arkiv-, bibliotek- og museumspolitikken (*Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov*, 2021, s. 168). Departementet foreslår også å føre videre at den statlige arkivstyringsmakten skal ha den overordnede rollen i arbeidet som privatarkiver gjør, med konkrete oppgaver i loven som skal bidra til en god oversikt over selve privatarkivområdet. Departementet foreslår også å lovfeste at Nasjonalarkivet (Arkivverket) skal gi råd og veiledning til andre institusjoner som arbeider med privatarkiver (*Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov*, 2021, s. 169). Departementet mener at begrepet «særskilt verneverdig arkiv» bør endres i tråd med utvalgets forslag, men at det også skal videreføres siden det er et så innarbeidet begrep innen privatarkivområdet. Hovedlinjene i utvalgets forslag blir videreført av departementet (*Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov*, 2021, s. 170).

Endringene som departementet foreslår er en endring av hvem som skal ha oversynet av private arkiver av en verneverdig natur. Lovforslaget er en videreføring av dagens lovverk om privatarkiver, med noen endringer og utdypninger. Siden departementets lovforslag er en videreføring av hovedlinje til dagens arkivlov om privatarkiver, er det ikke store endringer som kan ha en påvirkning på arbeidet som skjer innenfor privatarkivsfæren. Den eneste endringen er at Riksarkivaren ikke har oversyn og veiledningsansvaret, som de har i dag, det er Nasjonalarkivet som skal ha dette ansvaret. Lovforslaget gir også mer ansvar til fylkeskommuner og kommuner, som de kan inngå avtaler med privatarkivers eiere for å ta imot verneverdige arkiver. Dette er en endring som gir et større handlingsrom for hva eiere av privatarkiver kan gjøre når det kommer til hvor slike privatarkiver kan avleveres eller deponeres. Det at fylkeskommuner kan ha et større ansvar i bevaringen av verneverdige privatarkiver vil være med på å støtte opp det arbeidet som fylkeskommunene gjør innenfor kulturarvfeltet og sikringen av viktige kilder på kulturarv. Innenfor dette arbeidet kan et arbeid for å sikre skeive materialer falle under fylkeskommuner og kommuner som begynner eller fortsetter med arbeidet med å sikre og bevare de private arkivene som har materialer som er viktige kilder for kulturarv og for skeiv historie. Denne endringen gjør at det blir flere aktører som bevarer, samler inn og sikrer mulige skeive arkivmaterialer, og som et resultat vil være med på å skape flere oppbevaringssteder hvor man kan finne potensielle kilder på en norsk skeiv historie.

5.2.2 Personvern og taushetsbelagt materiale

Personvern handler om vernet av fysiske personer i behandlingen av personopplysninger (Personopplysningsloven, 2018). Personopplysningsloven og personvernforordningen

regulerer behandlingen av personopplysninger. Personopplysninger er enhver opplysning som er identifiserbar eller kan identifisere fysiske personer (mennesker), det er tilstrekkelig at en person kan identifiseres ut fra opplysningene. Personopplysninger er all tenkelig informasjon uavhengig av dens art, innhold eller format. Både faktiske opplysninger og subjektive vurderinger inngår i begrepet personopplysning. Det har ingen betydning om opplysningene er korrekte eller ikke, om de anses som følsomme, personlige eller knyttet til den private sfæren, for at slike opplysninger havner under personopplysningsbegrepet. Siden opplysningene er uavhengig av format og kilde så kan disse opplysningene komme til uttrykk på hvilken som helst måte, de kan være skriftlige, lyd, bilder, tegninger, video, biometri, registrering av sensorer og omfatter alle typer av dokumentasjon og arkivmateriale. Det er kun levende fysiske person som er vernet under personvernforordningen, opplysninger om avdøde personer er ikke direkte omfattet. Likevel kan det være visse opplysninger om døde personer som samtidig er opplysninger om levende mennesker, for eksempel opplysninger om foreldre, besteforeldre og søsken til den levende personen. Det vil si at det er bare nok at opplysningene indirekte kan knyttes til en fysisk person. Det er vanskelig å trekke helt klare linjer mellom opplysninger om en død og en levende person, generelt sett jo flere generasjonsledd mellom den levende og den avdøde personen, desto mer skal det til for at opplysningene om den avdøde kan regnes som personopplysninger og da faller under personvernforordningens bestemmelser (NOU 2019: 9, s. 108). Personvernforordningen gjelder ikke for behandlinger av personopplysninger som utføres av en fysisk person i personlige eller familiemessige aktiviteter. Dersom arkiveier stiller sitt arkiv til rådighet for noen utenfor den private eller familiemessige sfæren så vil den dokumentasjonen som blir utlevert å falle inn under personvernforordningen. Utleveres et privatarkiv til andre så vil personvernforordningen bli gjeldende når materialet er digitalt. Private arkiver som blir til i en virksomhet følger reglene for behandling av personopplysninger og faller ikke under unntaket for private og familiemessige aktiviteter (NOU 2019: 9, s. 117). Personvernforordningen gir fremgangsmåter på hvordan behandlingen av personopplysninger skal være lovlig, slike krav kreve en forholdsvis stor innsats og kan noen ganger være krevende å løse (NOU 2019: 9, s. 111). Personvern er ikke den eneste som har en betydning i behandlingen av personopplysninger i arkivmaterialer. Personopplysninger og andre opplysninger kan være underlagt taushetsplikt i henhold til forvaltningsloven eller særlovgivning. Opplysningene kan også være gradert etter sikkerhetslovgivningen eller beskyttelsesinstruksen, hvor en dragering vil innebære at dokumentet blir utilgjengelig i et visst antall år i samsvar med graderingsbeslutningen. Slike bestemmelser om taushetsplikt og gradering kommer i tillegg

til og må ses i sammenhengen med vernet som følger personvernforordningen (NOU 2019: 9, s. 107). Arkivmaterialer inneholder ofte personopplysninger og havner dermed under et særlig og lovbestemt vern (NOU 2019: 9, s. 106). Personopplysningslovens § 8 har en stor betydning for arkivsektoren, adgang til å etablere og forvalte arkivsamlinger som inneholder personopplysninger, selv om den som opplysningene handler om ikke har gitt sitt samtykke (NOU 2019: 9, s. 116). Paragraf 8 sikrer at personopplysninger kan behandles dersom det er nødvendig for arkivformåler i allmennhetens interesse, med et formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning (Personopplysningsloven, 2018, § 8).

Taushetsbelagte opplysninger er sensitive opplysninger som er underlagt en taushetsplikt. I utgangspunktet er det opplysningene og ikke hele dokumenter, mapper, arkivesker, eier eller arkiver som er underlagt taushetsplikten. Er det grunn til å tro at arkivmaterialer inneholder taushetsbelagte opplysninger kan det settes sperrefrister på hele arkivesker, serier eller arkiv. Ved forespørsel om innsyn i materialet, blir det gått igjennom for å identifisere de taushetsbelagte opplysningene og hvis denne anses som ikke for omfattende gis det innsynstillatelse. Sperrefristene på taushetsbelagte opplysninger og taushetsplikten har ulike lengder og når den opphøres kan materialene fritt benyttes. Disse bestemmelsene blir fastsatt i forvaltningsloven med dens forskrifter og dels i særlovgivning. Hovedregelen er at taushetsplikten faller bort etter 60 år, arkivmaterialer som er over 60 år gammel kan fritt benyttes i et arkivs lesesal. I noen tilfeller kan det bestemmes at taushetsplikten for personlige opplysninger skal gjelde i mer enn 60 år, eller etter en frist satt i andre lover. En slik forlengelse av taushetsplikten kan forlenges til 80 eller 100 år. 80 år er den vanligste grenser og er mest brukt i saker som omhandler opplysninger rundt farskap- eller bidragssaker. En taushetsplikt på 100 år brukes som regel rundt opplysninger rundt adopsjoner og barnevernssaker, eller i saker hvor det finnes andre spesielle sensitive personopplysninger. I tillegg kommer personopplysninger som er samlet inn i statlige folketellinger, og andre personopplysninger som er samlet inn med hjemmel i statistikklovens § 8. I straffesaker og pasientjournaler er det ikke fastsatt noe tidspunkt for når taushetsplikten bortfaller, samtidig som at taushetsplikten ikke er til noe hinder for at opplysningene kan brukes når det ikke er noe berettiget interesse som kan tilsi hemmelighold. Man kan for eksempel bruke straffesaker som er eldre enn 100 år og pasientjournaler som er eldre enn 150 år (Arkivverket, 2023).

Hvem som helst kan søke om innsyn i arkivmaterialer som er sperret og underlagt en taushetsplikt. Etter innsynsforespørsel blir opplysningene i det aktuelle arkivmaterialet

vurdert av arkivfaglig personell. Hvis det blir vurdert som at materialet ikke inneholder taushetsbelagte opplysninger, blir materialet erklært som fritt tilgjengelig og kan brukes fritt på en arkivlesesal. Hvis materialet inneholder taushetsbelagte opplysninger betyr det at fri tilgang er utelukket, da vil to unntak bli gjeldene: partsinnsyn og forskerinnsyn. I utgangspunktet har alle en rett til å få innsyn i opplysninger som gjelder en selv, hvor partsinnsynet er en rett til innsyn i opplysninger om seg selv. Andre personer som for eksempel barn til den som opplysningene gjelder har ikke en partsinnsyns rett, selv når personene opplysningene gjelder er død. Hvis man vil gi tilgang til disse opplysningene må det gis en fullmakt eller samtykke til at en person skal ha tilgang til opplysningen om seg selv. Partsinnsyn kan komme med en taushetsplikt hvis materialet også inneholder opplysninger om andre personer sammen med sine egne opplysninger, en taushetserklæring vil bli aktuelt for å ivareta at opplysningene blir brukt med varsomhet. Forskerinnsyn gis når taushetsbelagte opplysninger kan brukes for forskningsformål når det finnes rimelig grunn og at det ikke er uforholdsmessige ulemper for andre interesser. Før et forskerinnsyn blir det tatt en vurdering rundt om det for det første dreier seg om forskning, hvor sensitive opplysningene er, om den som søker om forskerinnsyn har den faglige kompetansen til å fullføre forskningsprosjektet hvor man som regel har en vitenskapelig stilling eller er en student under veiledning av en slik person, og hvorvidt et innsyn i slike opplysninger vil være en påkjenning for dem disse opplysningene gjelder hvis de får kjennskap til at forskere har fått innsyn i opplysningen om dem. Forskere som får forskerinnsyn i taushetsbelagte materialer blir underlagt en taushetsplikt, brudd på denne plikten er straffbart. Når det gis forskerinnsyn i taushetsbelagte materialer dokumenteres det at forskeren kjenner til reglene om taushetsplikt ved å undertegne en taushetserklæring som forskeren forplikter seg til å overholde sin taushetsplikt (Arkivverket, 2023).

Ifølge arkivlova kan arkiveier i avleveringen av sine privatarkiver til en arkivinstitusjon sette visse vilkår for tilgang til arkivet. Dette kan gjøre at visse privatarkiver har strengere vilkår for innsyn og tilgang enn det som vanlige offentlige arkiver har. Dette påvirker hvilken grad av tilgang som offentligheten har til slike private arkiver, samtidig som det påvirker hvilke privatarkiver som man kan få tilgang til. Noen privatarkiver kan ha ingen særlige adgangsbestemmelser, mens andre kan ha strenge adgangsbestemmelser. Dette vil også påvirke hvordan arkivinstitusjoner behandler privatarkivene, hvor det løpende må tas vurderinger for innsynsforespørsler i privatarkiver med særlige adgangsbestemmelser. Man kan nesten se på det som lettere å behandle privatarkiver som ikke har noen

adgangsbestemmelser satt av arkiveier. Gjennom Skeivt arkiv sin nettside kan man se til at mye av arkivmaterialet som ligger i arkivet er fritt tilgjengelig, det publiseres artikler på Skeivopedia og på Skeivt arkiv sine sosiale medier. Dersom arkivmaterialer hos Skeivt arkiv faller under personvernforordningens bestemmelser, eller under taushetsplikten, vil dette påvirke hvorvidt arkivet tillater innsyn i arkivmaterialer og hvorvidt arkivet kan publisere og tilgjengeliggjøre arkivinnholdet. En annen utfordring vil komme i situasjoner hvor Skeivt arkiv tar imot materialer som inneholder personlige pasientjournaler eller dokumentasjon fra en straffesak som personen var en del av, da vil dette skape utfordringer hvor dette materialer faller under annen lovgivning enn selve arkivloven. Da vil dette materialet få med seg visse taushetsplikter, sperrefrister og andre bestemmelser som begrenser tilgangen og muligheten for å offentliggjøre materialet. En slik situasjon kan komme når en person ber om innsyn i et material som etter en vurdering viser seg å inneholde sensitive opplysninger og dermed gjør at personen ikke kan få innsyn i materialet. Men hvis det materialet som Skeivt arkiv mottar ikke inneholder slike sensitive opplysninger, eller som får bestemmelser for en åpen tilgang til materialet så vil det ikke oppstå noen former for utfordringer eller problemstillinger for arkivet. Da blir det nesten «fritt frem» med tilgjengeliggjøring og videre publisering av artikler og andre skrivelier, arkivet ikke trenger å forholde seg til lovverket som setter begrensninger for tilgang til materialet.

5.3 Politikken i Norge

Politikken i Norge har siden middelalderen vært formet av kristne synspunkter og verdier. Et godt eksempel på dette er loven som gjorde det ulovlig for homofile menn å ha seksuelle handlinger med andre menn. Selv om det i dag har endret seg, så har det norske politiske systemet fortsatt mye mer arbeid å gjøre for å gjøre det mer likestilt i skeives rettigheter og muligheter. Til offentligheten gir politikerne sin støtte og kampvilje til skeive saker, men når det kommer til stemming på for eksempel stortinget så stemmes det ofte i motsatt retning. Norske politikere har flere ganger uttrykt sin støtte for en opprettelse av et Skeivt arkiv i Bergen. I stortingsmøter har de uttrykt sin støtte og synliggjøring av viktigheten av det arbeidet som Skeivt arkiv gjør i bevaringen av en viktig del av den norske historien. Ved stortingsmøtet 21. januar 2016 ble innstillingen om å sikre Skeivt Arkiv i Bergen midler til permanent drift presentert for stortinget viser alle representantene som taler ved Stortinget sitt møte sin støtte til Skeivt arkiv og det arbeidet de gjør. Flere representanter roser Skeivt arkiv for det viktige arbeidet de gjør og viktigheten av å bevare Norges skeive historie. Men så kom

tidspunktet for voteringen, hvor forslaget ikke ble bifalt (Stortinget, 2016b). Det er ikke alltid helt samsvar mellom hva politikerne sier offentlig og handlingene de gjør, men man går gradvis til for å få gjennomført endringer. Selv om det kan virke som at man går sakte fremover når det kommer til å skape en fullstendig likestilling og en forbedring av skeive personers liv, så tar norske politikere små steg mot å skape og innføre slike endringer.

Et viktig aspekt ved etableringen av Skeivt arkiv var motstanden man møtte fra politisk hold. Høyre og Fremskrittspartiet ville ikke møtes for å snakke med representanter fra Skeivt arkiv om etableringen av et nasjonalt skeivt arkiv. Mens partier som Venstre, Arbeiderpartiet, Rødt og Sosialistisk Venstreparti var svært positive til etableringen av et nasjonalt skeivt arkiv. I 2015 møtte Hellesund og representanter fra Skeivt arkiv Kjersti Toppe, en stortingsrepresentant fra Senterpartiet, som hjalp til og startet arbeidet med å lage et representantforslag til Stortinget for å foreslå finansiell støtte til Skeivt arkiv fra statsbudsjettet. Toppe arbeidet også sammen med Sosialistisk Venstreparti og Arbeiderpartiet, og presenterte forslaget i 2015, men det var ikke penger i statsbudsjettet for året 2015. Så når mirakelet kom fra Terje Breivik i slutten av 2015, var driften til Skeivt arkiv sikret. På bakgrunn av dette er det derfor litt underlig at under en stortingsdebatt i 2016 så uttrykte alle partiene på Stortinget sin støtte til Skeivt arkiv (Hellesund, 2016, s. 120).

En faktor innenfor det norske politiske systemet er partienes nærmest motvilje til å styrke og sikre LHBTI organisasjoner og klubber. I et representantforslag ble det gitt forslag om å styrke flere LHBTI organisasjoner sitt arbeid, men det som kom av representantforslaget var igangsettelsen av en landsomfattende levekårsundersøkelse for LHBTI personer. Innen samme representantforslag var det et forslag om igangsettelsen av et utredningsarbeid om å innføre en tredje kjønnskategori. Men alt bortsett fra levevilkårsundersøkelsen ble nedstemt (Stortinget, 2016c). Det har blitt gjort noen steg i riktig retning av norske politikere, regjeringen har vedtatt en handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og karakteristika (Regjeringen.no, 2021). Et annet viktig steg er vedtakelsen av en ny lov om endring av juridisk kjønn, personer kan nå endre kjønn som er registrert i Folkeregisteret uten krav til en bestemt diagnose eller medisinsk behandling (Stortinget, 2016a). Et lovforslag fra regjeringen om å forby konverteringsterapi, som nå er på høring og under behandling (Regjeringen.no, 2022). Så da blir det spennende om denne praksisen endelig kan bli forbudt i Norge, med små steg i riktig retning.

Det som påvirker Skeivt arkiv og skeive privatarkiver når det kommer til den norske politikken, er den jojo-holdningen som norske politikere har. Det er vanskelig å skal forholde seg til det som politikerne forteller offentlig og i offentlige debatter, men så viser det seg at slik blir det ikke. Dette er da spesielt når det kommer til mindre LHBTI organisasjoner som blir fortalt at «vi skal sikre midler eller være med på å styrke dere» av politikere, men så få nyheten om at slik ble det vist ikke. Det må være vanskelig å forholde seg til noe som stadig skifter mening, men som fortsetter å vise sin støtte og sin handlingsvilje til skeive saker. Men så når det kommer til å faktisk gjennomføre dette så kommer politikerne til kort.

5.4 Ikke alle blir med

Som vi har sett så er det flere av de skeive arkivene og *queer community archives* som fremmer at de representerer alle deler og personene i det skeive miljøet. Men det er ikke alltid slikt. Syrus Marcus Ware (2017) argumenterer for at det er store mangler av stemmer fra fargede skeive og transpersoner i flere av de stor og små skeive arkivene. Dette har endret seg noe i løpet av de siste årene, men ikke raskt nok (Ware, 2017, s. 170). Ware (2017) viser til at mye av arbeidet med å samle inn, det som har vært samlet inn i skeive arkiver og skeive *community archives* har blitt og fortsetter å gjøres av hvite personer, enten de er skeive, cispersoner eller trans. Dette er da med på å videreføre en form for sletting og ekskludering av skeive og transpersoner av farges stemmer, erfaringer og opplevelser fra skeive arkiver. Denne slettingen eller ubevisstheten har gjort at skeive arkiver har blitt skapt for og av hvite personer (Ware, 2017, s. 172). Ware viser til et eksempel av et slikt skeivt arkiv som fremmer sin inkludering, men som ikke helt når til når det kommer til personer av farge. Dette arkivet er *Canadian Lesbian and Gay Archives* som fremmer at de representerer og reflekterer den skeive kulturen i Canada. Ware (2017) viser til at det er flere som kritiserer arkivet for sin mangel på arkivmaterialer fra personer av farge og transpersoner synlighet i arkivet. Ware viser også til at det er kritikk mot selve navnet til arkivet, *Lesbian and gay*, hvor i navnet blir det en ekskludering av trans og andre grupperinger innenfor det skeive miljøet (Ware, 2017, s. 175). Denne former for ekskludering har Ware følt på selv da de kom ut som svart transperson og trådte inn i det hvite transmiljøet. Ware (2017) forteller at det var ikke mange, om noen i det hele tatt som var lik dem i det skeive miljøet i Toronto, Canada. Ware forteller om den veldig isolerende følelsen av å være en svart transperson i et fellesskap dominert av hvite cispersoner (Ware, 2017, s. 171).

Ware sine opplevelser er nok ikke unike, det finnes helt sikkert mange andre som føler på en samme isolering eller ekskludering av skeive arkiver, men også av det skeive fellesskapet. Ware (2017) forteller om et møte med en eldre hvit homofil aktivist som forteller at det ikke var noen transkvinner av farge som var en del av aktivismearbeidet. Den eldre homofile aktivisten var tydelig på at han viste hva som var rett og ville husket om det var noen transkvinner av farge i aktivismeårene. Ware (2017) forteller at denne hvite homofile mannen var så selvsikker i sine egne minner om at det ikke var noen transkvinner av farge, som er med på å gjøre at transpersoner, spesielt svarte kvinner, har blitt revet bort fra historien (Ware, 2017, s. 176). Ware (2017) er veldig tydelig på at transkvinner og transpersoner av farge har alltid vært en del av den skeive historien. Ware forteller at «black trans archives live in the moments of shared story, of names called, of gatherings and celebrations in public space. Our archives live in our bodies and minds, and they span time and space» (Ware, 2017, s. 177).

Skeive arkiver har en viktig jobb med å faktisk inkludere alle medlemmer av det skeive miljøet og fellesskapet som eksisterer i landet arkivet ligger i. Da er det viktig at de skeive arkivene lytter til kritikken og etterspørselen fra visse deler av det skeive miljøet, og aktivt arbeider for å samle inn arkivmaterialer som vil synliggjøre *alle* som eksisterer i det skeive miljøet. Dette arbeidet vil nok foregå fortere hos skeive *community archives*, som blir opprettet av de personene eller grupperingen som føler de de fortsatt ikke er inkludert i arkivene, slik som de en gang gjorde for hvite skeive personer. Her har også Skeivt arkiv en viktig jobb å gjøre for å sikre at alle som er en del av eller knyttet til det skeive miljøet og det skeive fellesskapet i Norge blir representert i arkivet og i historiene som arkivet formidler.

5.4.1 Blir alle med i Skeivt arkiv?

I denne delen skal jeg se på hvem som blir en del av Skeivt arkiv sin samling. Er arkivet dominert av hvite menn eller har kvinner donert like mye som menn? Det skal påpekes at denne undersøkelsen ikke inneholder hva Skeivt arkiv viser til i andre arkiver. Denne undersøkelsen inneholder bare det som Skeivt arkiv offentliggjør på sin nettside og på Skeivopedia, informasjon som arkivet selv offentliggjør og publiserer. Undersøkelsens uthenting av data forgikk den 17. april 2023.

På Skeivt arkiv sin nettside er det en liste over alle arkivene som arkivet har tatt inn siden det åpnet i 2016. I en gjennomgang av denne listen ser jeg at det er en overflod av menn som har donert sine privatarkiver til Skeivt arkiv. Totalt har 25 menn donert, 19 kvinner og 1 transkvinne. Når det kommer til om hvorvidt disse er hvite, så er det ingen person av farge

som har donert sitt arkiv, og hele 43 av donerte privatarkiver er fra hvite personer. 1 av arkivene er det usikkerhet rundt om det er en hvit person. De resterende av donerte arkiver til Skeivt arkiv kommer fra organisasjoner, foreninger, tidsskrifter, klubber, grupper og lignende, med 24 donerte arkiver. Det er en tydelig skeivfordeling i hvem som har donert til Skeivt arkiv, hvite menn har donert mest. At det ikke finnes noen donerte arkiver fra personer av farge, eller av transpersoner er bekymringsverdig. Dette viser at ikke alle er med i Skeivt arkiv, i hvert fall i det som er donert til arkivet.

I Skeivopedia blir det publisert artikler om den norske skeive historien. Her ville jeg se på om det i likhet med hva som blir donert til Skeivt arkiv; er en overflod av artikler om menn i forhold til kvinner? Jeg valgte å så på de 100 nyligste artikler som har blitt publisert på Skeivopedia. Av de 100 så jeg at 45 av dem omhandlet menn og 28 omhandlet kvinner. 12 av artiklene omhandlet hendelser av ulike typer og 16 omhandlet det som kan kalles for *annet*. *Annet* er en blanding av masteroppgaver, bøker, tidsskrifter og lignende som ikke handlet om hendelser eller personer. En artikkel handlet om transpersoner og 2 omhandlet tekster om ord og uttrykk. Her var det ingen som omhandlet personer av farge, noe som er bekymringsverdig når man tenker på unge personer som søker til arkivet for å finne noe som er relatert til seg selv i Skeivt arkiv og hva som arkivet selv formidler til offentligheten.

Det er uheldig at ved et lite innblikk i hva Skeivt arkiv har og publiserer så er det dominert av hvite menn. Selv om disse mennene er homofile, så er Skeivt arkiv sitt innhold dominert av cishomofile hvite menn og kvinner. Majoriteten av Norges befolkning er hvite, som er med på å gjøre at det er større sjanse for at det er flere hvite som donerer til Skeivt arkiv enn personer av farge. Her har Skeivt arkiv et viktig arbeid å gjøre for å fremme og vise frem andre personer enn hvite menn og kvinner. Ikke minst bør Skeivt arkiv begynne å samle inn, om de ikke allerede gjør det, arkivmateriale som omhandler personer av farge og transpersoner som er og har vært en del av det skeive miljøet i Norge. For det kan ikke ha seg at det ikke eksisterte én eneste person som ikke var hvit i enten homobevegelsen eller som var en del av de tidlige lesbiske eller homofile organisasjonene. Og det er i hvert fall mange personer som ikke er cis og hvit som er en del av slike organisasjoner og foreninger i dag. Her kan man finne viktige arkivmaterialer for fremtiden og for fremtidige skeive generasjoner i Norge.

Denne skeivfordelingen mot hvite menn kan komme av flere grunner. Det kan for eksempel komme av at det er flere menn som tar vare på dokumenter enn kvinner. Eller at kvinner som er en del av en organisasjon eller forening ikke tar vare på sine private samlinger, eller for å tenke vidt, så kan det ha seg at noen kvinner legger sine private arkiver inn i

samlingene til de organisasjonene eller foreningene som de er en del av. Da kan man tenke at menn velger å bevare sine egne ting, mens kvinner ikke alltid gjør det. Denne skeivfordeling kan også komme på bakgrunn av personer av farges eller transpersoner private liv. Det kan komme av at personer av farge har en religion eller er en del av en familie med religiøse syn som ser negativt på skeive personer. Da kan det hende seg at de ikke lever like åpent som sine hvite motparter. De kan for sin egen sikkerhet ikke være en del av det skeive miljøet i Norge, i frykt for sitt eget liv eller ekskludering fra sin egen familie. Selv i dag ser man personer som deltar i Pridefeiring og parader med masker, fordi de ikke kan bli gjenkjent av personer i sitt miljø i frykt for vold eller represalier. Det er ikke trygt for alle å kunne vise sin legning i offentligheten. Det kan være mange slike og lignende grunner til hvorfor det er et flere hvite personer som bevarer skeivt arkivmateriale. En annen grunn til at flere hvite menn donerer sitt arkivmateriale er at de er en del av et lokalt eller nasjonalt arkivmiljø. De kan for eksempel arbeide innen et etablert arkiv, være en del av et lokalhistorielag og på den måten få informasjon om at det er en mulighet til å donere sitt arkiv. Dette er da vill gjetting fra min side, men det kan være mange ulike forklaringer på hvorfor det er flere menn som har donert til Skeivt arkiv. Det er ikke én enkel grunn til hvorfor det er flere hvite menn som har donert, det er heller mange ulike forklaringer på ulike samfunnsnivåer som er med på å gi en forklaring. En enkel forklaring kan derfor ikke gis, for det kan være én grunn for en enkeltperson, og flere grunner for en større gruppe av personer. Dette kan være interessant å forske på for fremtiden. Hvorfor har menn gitt mer til arkiver? Finnes det noe arkivmateriale som er bevis på at personer av farge har vært en del av den skeive bevegelsen i Norge? Interessante spørsmål og områder for fremtidige studenter, forskere og ikke minst for Skeivt arkiv til å forske på selv.

5.5 Diagnosen homofil

I *Tidsskrift for Norsk psykologforening* skriver Tor Levin Hofgaard (2010) om makten som diagnoser har og de definisjonene som psykologer gir sine pasienter. Hofgaard (2010) påpeker at selv om homofili som diagnose ble fjernet i 1977 i Norge, men den ble ikke før i 1990 tatt ut av WHO's offisielle diagnosehåndbok. Ved feiringen av homobevegelsens 60 årsjubileum så ble det satt et større fokus på fjerningen av diagnosen enn på endringen av loven. Dette sier noe om hvor mye en diagnose kan påvirke livet til den diagnostiserte, men også til det miljøet som den personen tilhører. Hofgaard (2010) forteller også om et arrangement han var på, det ble snakket om at lovgivning kan diskuteres og endres gjennom våre demokratiske prosesser,

mens medisinske og psykiske diagnoser nærmest er uangripelige. En diagnose kan for mange oppleves som et sterkere brennmerke enn en straffedom. Det å bli sett på som syk på grunn av sine følelser og egen identitet var verre enn man anså praktiseringen av sin seksualitet som straffbar. Hofgaard (2010) stiller også et viktig spørsmål, er de som forvalter diagnosene opptatt av den definisjonsmakten som de råder over? Diagnosene innenfor det psykiske-helse feltet er forskningsforankret og kan diskuteres, samtidig som diagnosesystemet som brukes bør være gjenstand for faglige debatter av forskjellige bredder, og hvor brukerne blir hørt. Hofgaard (2010) peker på et viktig element i endringer som skjer innenfor diagnosesystemet, hvor endringer som skjer, skjer ikke alene og kommer av nye forskningsresultater, men kommer også av samfunnsmessige endringer som endringer i normer og gjennom politisk arbeid. Hofgaard (2010) diskuterer kultur normer som blir vitenskapeliggjort og sementert gjennom diagnosekriterier. Alt som er annerledes enn det som man anser som en normal person hvor alle avvik fra dette enten de er ekstreme eller betydelige avvik fra det som samfunnet ville føle, oppleve, tenke og forholde seg til andre på blir ansett som avvik. Hofgaard (2010) viser til at i journaler fra noen tiår tilbake så finner man normative begreper om alt fra klesstiler, språk, væremåte og sosial tilhørighet som beskriver pasienter, som ble sett på som relevant informasjon i datidens diagnosekriterier. Han er tydelig på at her har psykisks helsefeltet et betydelig forbedringspotensial og at helsepersonell har en tendens til en automatisert kategorisering av mennesker. Hofgaard (2010) peker på at det er viktig å være tydelig overfor sine klienter med at en diagnose representerer et tilstandsbilde og at klienten alltid er mye mer enn den diagnosen. Han oppfordrer også til at psykologer og selve profesjonen bidrar til å minske fordommer og stigmaer rundt diagnoser. Man burde åpne opp om hvordan diagnosene oppleves for de som mottar behandling og de som gir behandling, ikke minst til resten av samfunnet som skal forholde seg til og forstå diagnosene og personene. På den måten kan man unngå at diagnoser oppleves som en livsvarig dom (Hofgaard, 2010).

Diagnosen homofil er en faktor som kan påvirke hvor potensielt arkivmateriale befinner seg eller om det er mulig å kunne tilgjengeliggjøre for offentligheten. En slik diagnose er for det første med på å gjøre homofili til noe som er lik en sykdom eller noe som kan ha en mulighet for å "kureres". En slik diagnose gir et syn på at homofili som er alt annet enn noe naturlig. En diagnose kan for personer som er syke komme som et viktig steg i prosessen med å bli frisk eller få den behandlingen man trenger for å kunne leve et så normalt liv. Diagnosen homofili bringer med seg skam hvor det ikke trenger å være det, samtidig som

den er med på å skade hva det er å være homofil og skeiv. En slik diagnose kan også være en dødsstraff for personer som bor i land hvor det er ulovlig å være homofil. Det er ikke før i 1990 at en slik diagnose ble tatt ut av WHO's offisielle diagnosehåndbok, og det er helt uforståelig, men også forståelig. Homofili bli lovlig på forskjellige tider i verden, hvor homofilt ekteskap ble for første gang lovlig i Nederland i 2000, ti år etter WHO sin fjernelse av diagnosen. Homofili blir for eksempel i kristendommen sett på som en synd og med religionens utbredelse har dette synet påvirket verden mer enn man tror. Diagnosen homofili kan være et eksempel på en sykdomsgjøring av en person, hvor man sier at en person er syk og kan behandles frisk. En slik diagnose kan også ses i sammenheng med konverteringsterapi, hvor man ser på homofili som noe dårlig og noe som kan "reverseres" og bli "frisk" fra sine homofile tanker og følelser. Derfor er det viktig at man tar de stegene som er nødvendige for å hindre at skeive personer får en slik diagnose og en behandling som ikke ville blitt gitt til heterofile personer. Det er viktige steg som har blitt tatt og som tas for å fjerne stigmaer og skam fra det som er en normal del av et menneskets liv.

Så er det jo slik at en diagnose blir liggende i en person sin kjernejournal og er med personen gjennom hele personens liv. Har en person blitt diagnostisert i Norge før det ble endret i 1977, så vil denne personen sannsynligvis fortsatt ha denne diagnosen liggende i sin journal eller i tidligere versjoner av journalen. Pasientjournaler, kjernejournaler, legekantor sine arkiver, sykehus og helsearkiver er potensielle steder hvor man kan finne slike dokumenter og spor av skeive liv, spesielt gamle journaler og arkiver fra sykehus eller legekantorer. I disse arkivene vil man finne dokumentasjon på mennesker som har blitt diagnostisert som homofil. Tidsskrifter som presenterer diagnosen, pasienteksempler og lignende er også potensielle arkivmaterialer. Medisinske tidsskrifter har en større mulighet til å kunne bli en del av offentlige arkiver og videre tilgjengeliggjort for offentligheten, enn det som pasientjournaler har. Disse har også en større sjanse for å bli en del av skeive arkiver, som kilder på en tid hvor homofili var en diagnose og ikke en naturlig del av livet. Pasientjournaler og kjernejournaler har en større sjanse for å bli en del av et legekantor, sykehus, eller helsearkiver, enn å bli en del av skeive arkiver eller offentlige arkiver. Dette kan endre seg når slike arkiver blir en del av offentlige arkiver, eller blir tatt opp i et annet etablert arkiv. Den største faktoren som er med på å påvirke innsamlingen og bevaringen av slikt arkivmateriale er at disse dokumentene inneholder svært sensitive personopplysninger. Opplysninger som kan legge hele eller store deler av arkivet under automatiske klausuler og taushetsbelegging, og dermed minke muligheter for innsyn og tilgang som videre vil påvirke

hva arkiver, museum, og Skeivt arkiv kan tilgjengeliggjøre, publisere artikler om, eller lage utstillinger om. Det er vanskelig å skape noe som kan gis til offentligheten når man ikke kan offentliggjøre den informasjonen på grunn av lovverket i Norge. Men dette vil endre seg når det går lang nok tid til klausulene blir omgjort eller om arkivene får tillatelse fra privatpersonen. Fremtidens publikum vil kunne se utstillingen, få lærdommen av disse materialene som har blitt skjermet for offentligheten. Det kan komme mye interessant forskning i fremtiden fra materialene som man ikke får innsyn i nå og hvor mye ny kunnskap man får ut ifra disse materialene.

6 *Community Archives* og *Queering* av arkiver

Vi har sett at de fleste skeive arkivene som ble etablert i USA og i Canada, samt i Nederland, startet som *community archives*. I denne delen skal jeg se på hvorfor slike arkiver er viktigere for bevaringen av skeive materialer. Jeg skal videre se på hvordan Skeivt arkiv driver med en *queering* av andre norske arkiver. Til slutt diskuterer jeg hvorvidt det er på tide med en norsk oversettelse på *community archives* og hvilket norsk begrep som vil passe til en oversettelse.

6.1 Hvorfor er *community archives* viktige i bevaringen av skeiv historie?

Community archives blir definert som arkiver som har blitt skapt, vedlikeholdt og kontrollert av fellesskaps medlemmer innen deres miljø og fellesskap. De definerende kjennetegnene til *community archives* er den involveringen til medlemmene av et fellesskap som har sine dokumenter i arkiver, i innsamlingen og i tilgangen til deres historie på deres egne premisser (Wakimoto et al., 2013, s. 295). *Community archives* er en del av en større bevegelse hvor grupper som sin historie og liv har blitt representert feil, marginalisert eller forsvunnet helt av etablerte institusjoner, og de begynner å skape sine egne arkiver for å ta tilbake sin egen historie og sin egen fortid. Det har vært et initiativ til å skape egne arkivprosjekter som et middel for selvrepresentasjon, identitetskonstruksjon og myndiggjøring. Disse organisasjonene og prosjektene er rammet inn som måter for samfunnet til å skape felles, autonome beslutninger om hva som har en varig verdi, forme kollektive minner om deres egen fortid og en kontroll på måter som fortellinger om deres fortid har blitt konstruert på (Caswell et al., 2017, s. 7).

Community archives er spontane og et forsøk på å tilgjengeliggjøre fellesskapets historie og utfordringer. Spesielt i tider hvor samfunnet går gjennom hyppige og signifikante endringer, hvor grupper eller større fellesskaper føler at de er i prosessen med å miste deres identitet eller at deres identitet blir marginalisert. En slik følelse er ofte relatert til følelsen av at individuelle stemmer ikke blir hørt eller lyttet til (Fowler, 2017, s. 18). De er forsøk på å redde sin identitet, spesielt i perioder hvor det å være skeiv og å være en homofil mann, var ulovlig og innebærer et liv med mange farer, og det var viktig å redde sin identitet i møte med et dominerende flertall og myndigheter. *Community archives* kan være potensielle reparerende steder, hvor marginaliserte personer kan skape en felles arv for å motstå hverdagstraumer fra kjønnsdiskriminering og homofobi, og videre styrke sitt fellesskap og dets individuelle identiteter (R. Sheffield, 2017, s. 358).

Så hvorfor er community archives så viktige i bevaringen av skeiv historie?

Community archives oppstod som arkiver på utsiden av de tradisjonelle arkivpraksisene, hvor medlemmene av disse *community archives* ikke var opptatte av hva som er rett eller gal arkivpraksis, eller av arkivteorier. De brydde seg om å sikre sin historie og sin fortid, slik at den ikke forsvant eller ble feil representert. Altså en form for selvbevaring av sin fortid og fremtid og en sikring mot at de ikke forsvinner bort i fra samfunnet eller fra fremtiden. Det er initiativer til å skape et sted hvor fellesskapet kan få sin historie og sine liv representert på en måte som styrker og støtter fellesskapet og deres identitet. Dette gjelder spesielt *queer community archives*, som bevarer dokumentasjon på at skeive personer har eksistert, styrker og støtter opp mot den skeive identiteten som stadig er under trussel fra deler av samfunnet.

Å fortelle om de politiske og sosiale motivasjonene som ligger til grunn for *community* arkiveringspraksiser kan hjelpe forskere og profesjonelle til å bedre engasjere seg med *community archives* og til å støtte disse organisasjonene på en respektfull, konstruktiv og meningsfull måte. Hvis fremveksten av *community archives* over den siste generasjonen er en indikator av deres del i skapelsen av kulturarv, så er det en bredere fremtid for disse typene av *community* drevne arkiv bestrebelser til å spille en viktig rolle i sunn kommunikasjon og i felles kulturarv som påvirker mer enn deres tilhørende *community* (R. Sheffield, 2017, s. 372). *Community archives* er politiske handlinger, hvor marginaliserte grupper og fellesskaper går imot majoriteten og den dominerende delen av samfunnet skaper et rom i samfunnet for de som faller utenfor samfunnet eller som blir ekskludert fra den offisielle historien og

kulturarven. Det er politiske handlinger ved å formidle at vi er her og har alltid vært her, ovenfor en del av samfunnet som har aktivt arbeidet for å ekskludere og fjerne dem fra historien og kulturarven.

Queer archives motvirker systemisk cishetero patriarkalsk kunnskap ved å skape rom for en skeiv sannhet, en sannhet bygd på erfaringer, følelser og fellesskap på utsiden av sosiale definisjoner og aksept (Hosfeld, 2018, s. 11). *Queer archives* har også kommet for å stå for noe som mangler, et hjem, senter, nasjon eller stabil forestilling om fellesskap (Eichhorn, 2018, s. 324). Noen av de største og viktigste samlingene av skeivt arkivmateriale som eksisterer i dag startet som personlige samlinger, ofte bevart i hjemmene til skeive og trans samlere. Disse samlingene eksisterer i dag på grunn av de individuelle LHBTIQ+ personene som bestemte seg for å starte å samle inn deres egen dokumentasjon og gjenstander, men også fra andre personer innad i deres miljø (Eichhorn, 2018, s. 304). For traumatiske hendelser i skeiv historie, så trenger man et *queer archive* for å overkomme disse traumene og gi en beslutning på skeive ønsker og identitet (Edenheim, 2013, s. 47). Det er mange traumatiske hendelser gjennom historien som trenger et sted for å leges og reparere sitt forhold til fortiden og til seg selv. Dette er en av alt for mange grunner for at *community archives* og *queer community archives* er viktige, ikke bare for det skeive miljøet eller de marginaliserte gruppene innen disse arkivene, men også for samfunnet i sin helhet og de mer etablerte arkivene. Disse arkivene gir en viktig kilde på fortiden og et miljø som identitet som ikke kan finnes eller som er mangelfull i offentlige arkiver. *Queer community archives* er grunnen til at det finnes en så rikdom på kilder, dokumenter og flyktige objekter fra skeive personer og den skeive historien. Det er *queer community archives* som har vært de som har reddet så mange materialer fra å gå tapt og reddet så mange materialer som har blitt nektet å bli innlemmet i offentlige arkiver. I skapelsen av *community archives* av enhver form og formål så bidrar de til en form for rettferdighetsutøvelse. De bidrar til å rette opp enhver feilrepresentasjon som har foregått i offentlige arkiver. De er med på å skape et sted for personer innenfor det fellesskapet som arkivet er skapt av og et sted hvor de kan møtes for å søke etter sin fortid og videreutvikle eller forsterke sin identitet. Det er steder som blir viktige for fellesskapet og formidlingen av deres historie og identitet. *Community archives* er også med på å skape en mulighet for marginaliserte grupper og se sin familie og sin arv reflektert i historien, som videre skaper en følelse av inkludering og at de hører til i samfunnet som de kanskje ikke har følt på tidligere.

Queer community archives bidrar til å gi skeive personer en følelse og bekreftelse på at skeive personer tilhører her og har alltid vært her og har en effekt på skeive personer som føler ekskludering og at skeivhet er noe nytt. Det gir unge skeive personer muligheten til å se på den rike historien til sin legning og til den skeive bevegelsen, og alt arbeidet som skeive personer har lagt inn for å skape de rettighetene og mulighetene som unge skeive har i dag. *Queer community archives* gir oss muligheten til å kunne se tilbake på hvordan verden var før og hvordan verden har endret seg til det den er i dag.

Finnes det community archives i Norge?

Norge har ikke samme tradisjon for *community archives* slik som for eksempel USA har. Det finnes noen former for *community archives* i Norge, nemlig Skeivt arkiv og lokalarkiver. I likhet med mange *community archives* springer lokalarkiver opp som en måte å bevare den lokale historien til en by, sted eller område, hvor lokalarkivet også formidler denne historien gjennom lokalhistoriebøker og foredrag. Selv om Skeivt arkiv ikke har samme etableringen som *community archives*, har både *community archives* og Skeivt arkiv startet med samme formål og oppdrag, nemlig å bevare en del av historien som ikke alltid har vært en del av tradisjonelle offentlige arkiver. Lokalehistorielag vil også kunne ligge under paraplyen *community archives*, hvor det etableres et historielag som skal samle inn og formidle lokalhistorie. Lokalhistorielag produserer store mengder med dokumentasjon som danner et geografisk avgrenset arkiv med en rik dokumentasjon på den lokale historien og lokale personer.

Hellesund forklarer at Skeivt arkiv er en form for hybrid arkiv. Med at det er et typisk arkiv i en institusjon og delvis et aktivistarkiv, skeivt identitetsarkiv, et museum, et skeivt arkiv og et følelsesarkiv (Hellesund, 2016, s. 126). Skeivt arkiv er på en måte en kombinasjon av forskjellige typer av arkiver i forhold til arkivets formål, det er et *community archive* med måten det kom sammen fordi det startet som en ide og samarbeid mellom personer, for å så bli et tradisjonelt arkiv etter hvert som arkivet ble etablert og åpnet. Det startet slik som *community archives* startet, med et ønske om å bevare materialer som ikke har blitt sett på som bevaringsverdig av tradisjonelle arkiver. Men siden Skeivt arkiv har fra etableringsstart hatt et fokus på å bli et tradisjonelt arkiv, så beveger det seg bort fra *community archives* typen. Selv om arkivet er nå av den mer tradisjonelle arkivtypen, så er arkivet fortsatt en sammenslåing av *community archives* og tradisjonelt arkiv. Det deler målene til *community archives*, og praksisene og teoriene med tradisjonelle arkiver.

6.2 *Queering* av arkiver

Tradisjonelt har arkivinstitusjoner bekreftet den hegemoniske maktstrukturen ved å slette eller ignorere historier fra marginaliserte samfunn, grupper eller fellesskap. En måte å forstyrre dette på er ved å gjøre disse arkivinstitusjonene skeive for å konfrontere disse maktdynamikkene og gjøre inngrep mot de rasistiske, kjønnsdiskriminerende, hierarkiske og heteroseksuelle strukturer som oppholder dem (Zepeda, 2018, s. 95). Dette kan skje gjennom at dokumenter eller artefakter som tidligere ikke har blitt sett på som skeivt eller skeivt relatert, kan bli gjort om til noe skeivt ved at det plasseres i en skeiv kontekst eller i konteksten av en skeiv samling (Eichhorn, 2018, s. 304). *Queering* kan også skje gjennom bevisste valg om å innhente mer skeive materialer, utvikle spesifikke skeive samlinger og øke synligheten til disse materialene. *Queering* av arkiver transformerer institusjonen med flere muligheter for inkludering for sosial rettferdighet og omskriving av historier. *Queering* av arkiver endrer hvordan man definerer liv og tillater for uendelige muligheter for inkludering (Zepeda, 2018, s. 94). *Queering* av historiske arkiver har spilt en viktig rolle i å fremheve de utenforliggende verdiene til dokumenter og artefakter i en kontekst hvor materielle spor kan fungere som bevis på både hva som var, og hva som kunne ha vært eller kan fortsatt være (Eichhorn, 2018, s. 320).

Skeivt arkiv henviser besøkende på sin nettside og på Skeivopedia til hvor de kan finne mer informasjon og flere materialer i andre arkiver. Skeivt arkiv driver med noe som kan ses på som en passiv form for *queering*, hvor de viser til hvor skeive materialer finnes i arkiver som tidligere kanskje ikke har blitt sett på som skeive eller i en skeiv kontekst. Skeivt arkiv sine henvisninger til andre norske arkiver kan bidra til en ubevisst endring av disse arkivenes innsamlingsplan, som muligens resulterer i en økende interesse for skeive dokumenter og økende samling av skeive dokumenter for å imøtekomme den interessen som vises av arkivets besøkende. Enten bevisst eller ubevisst så driver Skeivt arkiv på med en *queering* av norske arkiver enten om det er via deres henvisninger til andre arkiver, eller gjennom deres formidlinger av fortellinger i en tid med økende interesse for skeive historier og spor av skeive liv.

En slik *queering* av arkiver kan også ses i sammenhengen med konseptet til Cook (2011), hvor arkivarer kan bli definert av hva de bevarer og bevarer hva de er. «*We are what we keep, and we keep what we are*» er ifølge Cook (2011) i samme tankegang som «jeg er hva jeg spiser og jeg tenker derfor er jeg», tanker om at det man gjør, spiser eller handler med

bestemmer hvem man er og hvem man er, er basert på dette. Arkivarene er med på å skape de verktøyene og praksisene for bevaringsvurderinger og innsamling, som igjen skaper og definerer og blir en del av arkivet og arkivarens identitet (Cook, 2011, s. 173). Arkivarer er også en form for medskaper i skapelsen av arkiver som institusjoner, hvor i skapelsen av et arkiv arkivarene må være ekstra følsomme for den politiske, sosiale og etiske karakteren av arkivvurderingen. Det er fordi denne prosessen definerer arkivskaperen, funksjonen og aktivitetene som skal gjenspeiles i arkivene. Å definere og velge ut hvilke dokumenter og materialer som skal bevares er med på å bestemme hvilken nytte disse dokumentene kan ha i alle aktivitetene til arkivet og om det skal bevares eller ikke. Denne bevaringsvurderingen bestemmer også hvilke dokumenter som blir ødelagt, ekskludert, sin skaper glemt eller slettet fra hukommelsen. Innenfor en slik bevaringsvurdering argumenterer Cook for at arkivarer heller er det de ikke beholder og det bevisst ekskluderes, marginaliseres, ignoreres og ødelegges arkiver og dokumenter som ikke møter bevaringsvurderingen til arkiver (Cook, 2011, s. 174). Cook (2011) argumenterer derfor med at arkiverer bevarer det som de er, det de er komfortable med, det som de vet og hva den sosiale eller utdanningsbakgrunnen har formet arkivaren til. Det som ikke stemmer overens med dette, blir sett på som ikke bevaringsverdig fordi det stemmer ikke med det arkivarene vet om, hva de er eller den utdannings bakgrunnen og den sosiale konteksten som arkivet ligger i, og på den måten ekskludert fra arkivets samlinger.

En slik man er hva man bevarer tankegang vil også stemme overens med skeive arkiver. Arkivene skapes av det skeive fellesskapet, skeive personer eller ut fra skeive historiske hendelser og en skeiv presse. I slike arkiver er som ofte arkivarene selv skeive eller er en del av det skeive miljøet, som skaper skeive arkivarer ut fra deres ønske om å bevare materialer som er relatert til skeivhet. Arkivarenes skeivhet eller relasjoner til skeive materialer blir i tråd med Cook's (2011) tankegang å bidra til at arkivarene blir til det de er (skeiv eller skeiv relatert) og bevarer det de er (skeive materialer og skeive arkivarer). Dette vil også gjelde for arkivet selv som får inn skeive materialer, som videre fører til at arkivet blir om til en form for skeivt arkiv siden de nå bevarer skeive materialer og med det har blitt om til et skeivt arkiv, i en viss forstand. Skeive arkiver og *queer community archives* tiltrekker også til seg flere og flere skeive personer som blir en del av arkivet eller som donerer sine skeive privatarkiver til et *queer community archive*, og på den måten fortsetter en *queering* og tanken om at man er det man bevarer og bevarer hva man er. Denne tankegangen vil også gjelde for Skeivt arkiv, for selv om de som arbeider innen arkivet selv ikke er skeiv, så blir de en form for "skeive arkivarer" på grunn av hvor de arbeider og hva de bevarer. Skeivt arkiv er

et skeivt arkiv fordi arkivet bevarer skeive materialer og skeive historier, som er med på å videreføre en slik tankegang hvor man er det man bevarer og bevarer det man er.

6.3 Fellesskapsarkiv?

I arbeidet med å oversette engelske arkivbegreper om til norsk, kommer spørsmålet i oversettelsen av *community archives*. Hvilket norsk ord skal jeg bruke for å gi en god oversettelse på *community* og *community archives*, og spørsmålet om man skal bruke et norsk ord i det hele tatt? Det er på tide med et godt norsk ord for å bruke om *community archives*. Begrepet *community* har mange ulike definisjoner og forklaringer. Selve begrepet *community* kan bety så mangt, på norsk kan det bety fellesskap, samfunn, folk, gruppe og en samling av mennesker. *Merriam-Webster* definerer *community* som en forent gruppe av individer som har felles interesser og bor i et område, en gruppe av mennesker med felles egenskap, felles profesjonelle interesser, felles historie, felles sosial, økonomisk og politiske interesser, eller en gruppe som er knyttet sammen i et større samfunn (Merriam-Webster, u.å.-a).

Innenfor sosiologien så kan begrepet *community* refererer til tre ulike fenomener. Det ene er at *community* kan bety et geografisk avgrenset bosted, hvor det på norsk best kan forklares som et lokalsamfunn. Det andre er at *community* kan bety en sammenslutning som er med på å knytte folk sammen og til hverandre, en felles tilhørighet med ulike opphav. Det kan være religion, interesser, seksuell legning eller kjønnet man har. Det tredje er at *community* kan refereres til et opplevd fellesskap, som også innebærer bestemte sosiale kvaliteter enten i form av identifikasjon, samhold eller forpliktelser (Ødegård, 2021, s. 1). En annen måte og definere *community* på er som en gruppe som vil definere seg selv på basisen av lokalitet, kultur, religion, bakgrunn eller andre delte identiteter eller interesser. Det er opp til medlemmene av disse fellesskapene til å velge hvilken beskrivelse som er riktig (Ødegård, 2021, s. 1). *Community* kan være selvidentifiserende eller at individer kan bli tildelt et *community* av andre, for eksempel av massemedia eller myndigheter. Samtidig kan det hende seg at noen medlemmer ikke er i stand til å se at de er med i et definert *community* (R. Sheffield, 2017, s. 359).

På Arkivverket sin forumside ble det lagt ut et innlegg med et spørsmål om Arkivverket kjenner til om det finnes noen *community archives* i Norge. Arkivverket svarer med at de ikke er kjent med begrepet, men etter noen undersøkelser så ser de at det ikke er et norsk begrep for slike arkiver og gir noen norske eksempler på *community archives* hvor

Skeivt arkiv er et av forslagene (Arkivverket, 2022a). Det er ikke rart at det er vanskelig å oversette *community archives* til et norsk begrep når det ikke finnes en konkret og god nok oversettelse, eller et begrep som kan brukes om *community archives*. Når man oversetter *community* til norsk så kommer forslagene samfunn og fellesskap. Er disse to forslagene begreper som kan brukes som et norsk begrep på *community archives*?

Kan samfunn og samfunnsarkiv være et alternativ?

Bokmålsordboka definerer samfunn som en gruppe av folk med en felles tro, meninger, formål, som en forening og som folk i en stat, bygd, kommune, by, eller tettsted («samfunn», u.å.-a). Det Norske Akademis ordbok definerer samfunn som et fellesskap av individer som bor sammen, lever under felles regler, tilhengere av en bestemt tro, en forening og mennesker i administrativt fellesskap («samfunn», u.å.-b). Begrepet samfunn har en overordnet omfatning av mennesker som deler en kultur, et geografisk område med felles språk, normer, verdier og tradisjoner. Begrepet samfunn kan brukes på mindre grupperinger eller på et mer globalt nivå, hvor det innenfor et samfunn også kan eksistere ulike sosiale eller økonomiske grupperinger. Assosiasjonene med begrepet samfunn gir et bilde av en større gruppe som bor innenfor samme land eller by, og som deler mange aspekter med denne geografiske avgrensningen, men at det eksisterer mange ulike mindre grupperinger og skiller innenfor dette samfunnet. Med tanke på hvordan man til daglig bruker begrepet samfunn, så passer det ikke helt til det som er essensen i *community archives*. Begrepet samfunn er for overordnet og kan virke ekskluderende når det kommer til å beskrive og forklare hva et *community archive* er. Begrepet samfunn brukes om mer større deler av et land, om et folk som deler en nasjon, et språk og en historie og kultur, og blir på denne måten på et mer overordnet nivå. Selv om man kan bruke begrepet rundt mindre grupperinger, har det ikke samme betydning eller assosiasjoner som for eksempel begrepet fellesskap har.

Kan fellesskap og fellesskapsarkiv være et alternativ?

Bokmålsordboka definerer fellesskap som sameksistens («fellesskap», u.å.-a). Det Norske Akademis ordbok definerer fellesskap som det å ha noe felles med, høre sammen med noen, en tilhørighet og samhörighet, og som en gruppe, eller en løs sammenslutning av mennesker med felles bakgrunn, bosted eller interesse («fellesskap», u.å.-b). Begrepet fellesskaps har flere likheter med begrepet *community*. Det er et begrep som har et likt omfang som *community archives* har, det er en gruppe med mennesker som går sammen med et felles mål. Begrepet fellesskaps har mange av de samme assosiasjonene som *community* har

og dekker det samme nivået innenfor et samfunn og innenfor en nasjon. I motsetningen til samfunn, dekker fellesskap mindre grupperinger av mennesker og dekker en form for samhold som både er midlertidig og fast. Det dekker mindre grupperinger som dannes basert på en tilhørighet til en samling av mennesker, enn til tilhørigheten til en nasjon og noe overordnet. Det kan være en tilhørighet til et fellesskap under for eksempel en konsert, under en Pridefeiring eller som en gruppe med personer som møtes på nett eller i spill. Fellesskap handler om å tilhøre noe som er forskjellig fra det å tilhøre et samfunn. Et fellesskap kan være noe helt konkret rundt en enkel egenskap slik som en seksuell legning, hvor det kan finnes mange mindre fellesskaper innenfor LHBTIQ+ paraplyen. På bakgrunn av dette passer fellesskap bedre som et norsk begrep enn det samfunn gjør.

Når man sammenligner definisjonene mot hverandre, så ser jeg at fellesskap er det norske ordet som har en passende definisjon og betydning. Samfunn blir for overordnet og gir ikke samme betydning som fellesskap gir. Begrepet samfunn brukes på et mer overordnet nivå som inkluderer så mange forskjellige fellesskaper og miljøer, samt at begrepet har helt andre betydninger for folk enn det fellesskaps begrepet har. Samfunns begrepet har med seg assosiasjoner med noe som er vedvarende, noe som varer over lengre tid og som ikke kan oppløses lett, og assosieres med noe av en mer formell natur. Mens fellesskap har assosiasjoner med noe som har en mer flyktig, mer personlig og har på den måten en mer uformell natur som passer bedre med det som er essensen av *community archives*.

Det dukker også opp et spørsmål om finnes det noen andre begreper som trekkes frem i oversettelsen av *community*? I definisjonen på *community* så kom ord som samling av mennesker, folk og gruppe. Ingen av disse begrepene passer slik som samfunn og fellesskap gjør. Det å bruke for eksempel folk og folkearkiv gir andre assosiasjoner til hva som ligger i arkivet. Det samme gjøre gruppe og gruppearxiv. Det gir ikke samme betydning og forklaring som fellesskap og samfunn gjør. Menneskearkiv gir en helt feil fremstilling av hva et *community archive* er. Menneskearkiv gir assosiasjoner med ben og skjeletter heller enn til materialer rundt menneskers liv. Et enkelt søk i synonymordboken på synonymer på fellesskap så ser jeg at det er bare fellesskap som har samme betydningen og samme assosiasjoner, og ikke minst omfang slik som *community* har. Det kommer eksempler som nærhet, allianse, brorskap og mange andre ord som beveger seg lenger og lenger unna den betydningen og definisjonen som fellesskap, samfunn og *community* har (Synonymordboka, u.å.).

Det er også litt opp til enhver person rundt hva legger i begrepene og i deres definisjoner. For noen passer samfunn bedre enn fellesskap og omvendt. Siden det kan bli så mange forskjellige måter å skrive *community archives* på som kan skape forvirring rundt hva det er snakk om, så burde det bli innført et norsk begrep eller ord som er en god oversettelse og som inneholder de samme omfangene og innholdet som *community* gjør. Dette kan være fellesskap for noen, men samfunn for andre, alt etter hvilken fagretning eller akademisk tilhørighet man har. Derfor er det på tide at det innføres et slikt begrep og terminologi på norsk. Mitt forslag er fellesskapsarkiver som et norsk begrep for *community archives*.

Jeg vil også foreslå et annet norsk begrep, da i forhold til *queering*. I likhet med *community archives* finnes det ikke et norsk ord for en *queering* prosess. Siden *queering* refererer til en prosess hvor materialer som tidligere ikke har blitt sett på som skeiv, blir nå sett på som skeiv eller skeiv relatert. Slike materialer går igjennom det man rett og slett kan kalle en form for skeivifisering, som er det begrepet som best kan beskriver en slik prosess på norsk. Et google søk og søk i ordbøker på nett viser ingen resultater for skeivifisering, dette er et begrep som jeg har fornorsket ut ifra det engelske ordet *queering* og det som ligger i denne prosessen. Jeg foreslår at skeivifisering kan bli et norsk begrep for prosessen med *queering* av ikke bare arkivmaterialer, men også av andre ting eller andre media.

7 Konklusjon

Hellesund (2016) argumenterer for at skeive arkiver ikke burde være et verktøy for å påtvinge samtidens merkelapper, identiteter og praksiser på fortiden. Men at skeive arkiver skal være en måte å utforske de ulike logikkene som ligger i det å forstå kjønn og seksuelle praksiser, i ulike historiske kontekster, så vel som å utforske de ulike måtene som grensene til kjønn og seksualitet har blitt utfordret og kontrollert (Hellesund, 2016, s. 113).

Queer Archives er arkiver som samler inn, bevarer og tilgjengeliggjør arkiv materialer og dokumenter som omhandler eller er relatert til skeive personers liv og til skeive miljøer og samfunn. Det er arkiver som har et mål med å sikre materialer som ellers ville ha blitt borte, utelukket eller ikke ansett som noe av verdi av mer tradisjonelle og etablerte arkiver. *Queer archives* fungerer som en form for påstand av at skeive personer alltid har vært der og utgjør et inngrep mot hetero/homo normativitets retrospektive styringer og disipliner. *Queer archives* skaper rom for en skeiv sannhet, en sannhet bygd på erfaringer, følelser og fellesskap på

utsiden av sosiale definisjoner og aksepter, og er viktige kilder på en historie som ofte har blitt ekskludert fra tradisjonelle arkiver.

Community archives er definert som arkiver som har blitt skapt, vedlikeholdt og kontrollert av fellesskapsmedlemmer innen deres eget miljø eller fellesskap. *Community archives* er som ofte resultatet av aktiv samling og skapelse enn av akkumulering, og inkluderer flere former for arkivmaterialer. *Community archives* har blitt formet rundt etnisitet, seksuell identitet, geografisk lokasjon osv. og er som ofte flytende, grensespennende og selvdefinerende. *Community archives* er spontane og et forsøk på å tilgjengeliggjøre fellesskapets historie og utfordringer, spesielt i tider hvor samfunnet går gjennom hyppige og signifikante endringer. Slike arkiver er viktige i bevaringen av skeive materialer og materialer som omhandler eller er relatert til marginaliserte grupper. *Community archives* og personene som startet slike arkiver er grunnen til at det skeive materialet som eksisterer i dag, faktisk eksisterer. Disse arkivene og personene har reddet mange materialer fra å bli glemt, gå tapt eller kastet. *Community archives* gir marginaliserte grupper muligheten til å se tilbake på sin historie, sin fortid og sikre at bevis på deres eksistens fortsetter inn i fremtiden. *Community archives* fungerer også som steder for reparerende aktiviteter, samlingssteder og et sted for selv-identifisering.

Stillhet er noe som er iboende i skrivingen av historier og skapelsen av arkiver hvor det noen ganger er ting som er utelatt enten fordi det blir sett på som noe som ikke er viktig på den tiden. Det kan være informasjon eller dokumentasjon som enten med vilje eller ikke med vilje blir utelatt fra arkiver og deres innhold. Det å oppdage stillhet i arkiver krever en oppmerksomhet ikke bare til de øyeblikkelige kontekstene til når arkivet ble skapt, men også til de større sosiale og politiske kontekster. Stillhet kan også komme av at informasjon eksisterer en annen plass enn i arkivet, for eksempel i privatarkiver som påvirker innsamlingsarbeidet til etablerte arkiver og Skeivt arkiv.

Fram til 1972 var det ulovlig å ha seksuell omgang mellom menn, i 1993 vedtok Stortinget en partnerskapslov, og i 2008 vedtok Stortinget en kjønnsnøytral ekteskapslov. I 2015 ble det i USA lovlig for likekjønnede par å gifte seg. I Canada ble det i 2005 vedtatt at homofilt ekteskap var blitt legalisert. Nederland var det første landet i verden med å legalisere likekjønnet ekteskap i 2000.

Fremveksten av lesbiske og homofile arkiver i USA og Canada er knyttet til fremveksten av en homofil presse i 50- og 60-tallet, og mobiliseringen av skeive i kjølvannet av Stonewall opprøret i 1969. I USA ble *ONE Archive* etablert i 1953 og publiserte samme året *ONE Magazine*. GLBT ble etablert i 1985 som en støtte for forskere i deres forskning på

homofili. *Lavender Library* ble grunnlagt i 1998 og er et arkiv som er fullt drevet av frivillige. I Canada så *The ArQuives* sin start i 1964. I Nederland ble IHLIA etablert i 1978 av studentaktivisme. I Norge ble Skeivt arkiv offisielt åpnet i 2015.

I forhold til Skeivt arkiv sin etablering er det en annen etablering enn det de andre skeive arkivene hadde. De skeive arkivene i Nord-Amerika hadde en fremvekst som kom som følge av etableringen av en skeiv presse og et ønske om å bevare skeive materialer fra frigjøringsbevegelser og den skeive pressen. Skeivt arkiv har mange likheter med skeive arkiver i Nord-Amerika når det kommer til hvorfor arkivet ble etablert. Men har mange ulikheter med hvordan arkivet ble etablert. De skeive arkivene i Nord-Amerika og i Nederland ble startet uten et mål om å forholde seg til arkivpraksiser og arkivteorier. Skeivt arkiv ble etablert med slike mål i tankene og med et mål om at arkivet skulle bli et tradisjonelt arkiv. Etableringen av Skeivt arkiv har mange likheter med DIY-arkiver. Arkivet ble etablert etter et ønske om å bevare norsk skeiv historie som andre arkiver ikke gjør. Med en form for «gjør ingen andre det så skal jeg gjøre det» tankegang. I fraværet av skeive arkiver i Norge, gikk Hellesund inn for å skape et slikt arkiv selv i sann DIY-tankegang.

Fremveksten av skeive arkiver og *community archives* kan også ses i sammenhengen med Cook's fire paradigmer og endringene til rollen til arkivarer. Fremveksten av *community archives* og skeive arkiver samsvarer med det tredje paradigmet identitet. Arkiver innen det tredje paradigmet ble et sosialt fundament for identitet og rettferdighet, og de gjenspeiler 60-tallets protester for menneskerettigheter, homofiles rettigheter, kvinnebevegelser og arbeidets rettigheter. Det fjerde paradigmet, *community*, er hvor Skeivt arkiv passer inn, ikke bare fordi det passer inn tidsmessig, men også på bakgrunn av paradigmets fokus med et større fokus på deltagende arkivering.

Queering foregår ved å se på noe som skeivt som historisk ikke har blitt sett på som skeivt eller å endre noe for å bringe det inn i samsvar med skeive verdier og/eller praksiser. Dokumenter eller artefakter som tidligere ikke har blitt sett på som skeivt eller skeivt relatert, kan bli gjort om til noe skeivt ved at det plasseres i en skeiv kontekst eller i konteksten av en skeiv samling. En *queering* av arkiver transformerer institusjonen med muligheter for inkludering for sosial rettferdighet og omskriving av historier. *Queering* av arkiver endrer hvordan man definerer liv og tillater for uendelige muligheter for inkludering. Igjennom sitt arbeid med å formidle historier og hvor personer kan finne mer informasjon i andre arkiver, så driver Skeivt arkiv med en *queering* av norske arkiver. Ved å sette lys på eller legge til en skeiv beskrivelse på eksisterende materialer som ikke har blitt sett på som

skeiv tidligere, *queerer* Skeivt arkiv andre arkiver. En økning i skeivt innhold og et større fokus på skeive materialer, endrer hva man bevarer og dermed hvem man er.

Det er på tide med en god norsk oversettelse på *community archives*. Begrepet fellesskap er det norske begrepet som dekker de samme assosiasjonene og definisjonene som *community*, og passer bedre for å beskrive det arbeidet som *community archives* gjør og måten disse arkivene kommer sammen på, enn det begrepet samfunn gjør. Dette gjelder også for begrepet *queering*. Det er på tide at man får norsk ord som beskriver en slik prosess, et ord som for eksempel skeivifisering. Selv om ordet egentlig ikke eksisterer i den norske ordboken eller ved nettsøk, så kan det skapes om til et ord for å beskrive en prosess med å gjøre ting eller materialer skeive.

Videre forskningsmuligheter?

I arbeidet med denne oppgaven har det kommet noen muligheter for videre forskning. Et av dem er å se på hat som et organisatorisk prinsipp i skeive arkiver, hvor jeg anbefaler artikkelen til Marika Cifor, *Aligning Bodies: Collecting, Arranging, and Describing Hatred for a Critical Queer Archives* (2016). Her har man en mulighet til å se på hat innen arkiver, og hvorvidt et slik prinsipp har levedyktighet innen et norsk arkiv.

En annen forskningsmulighet er å se videre på hva Skeivt arkiv samler av materiale som er relatert til svarte og transkvinner. En videreføring av Ware (2017) sin artikkel og hvor man kan se på selve innholdet til Skeivt arkiv eller til andre skeive arkiver for å se på hvem som blir ekskludert fra arkivets samlinger. For å se på om det er noen grupper som ikke har noen arkivmaterialer i Skeivt arkiv eller andre norske arkiver og på den måten opplever en form for ekskludering i norske arkiver.

Referanser

- Achter, P. J. (u.å.). *McCarthyism*. Britannica. Hentet 30. mars 2023 fra <https://www.britannica.com/topic/McCarthyism>
- Aftenposten. (2011, 19. oktober). Homo-ekteskap lovlig i Canada. <https://www.aftenposten.no/verden/i/mQVXg/homo-ekteskap-lovlig-i-canada>
- Arkivlova. (1992). *Lov om arkiv* (LOV-1992-12-04-126). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1992-12-04-126>
- Arkivverket. (2022a, 3. november). *Community Archives*. <https://forum.arkivverket.no/topic/308347-community-archives/>
- Arkivverket. (2022b, 2. november). *Sikring og bevaring av privatarkiv*. <https://www.arkivverket.no/om-oss/samisk-arkiv/sikring-og-bevaring-av-privatarkiv>
- Arkivverket. (2023, 18. januar). *Taushetsbelagte opplysninger*. <https://www.arkivverket.no/kom-i-gang-med-arkiv/taushetsbelagte-opplysninger>
- Buenrostro, I. S. (2021). Uncovering archival silences through photographs and listening: Envisioning archives as a democratic space. I M. Moss & D. Thomas (Red.), *Archival Silences: Missing, Lost and, Uncreated Archives* (s. 119-134). Routledge.
- Caswell, M., Migoni, A. A., Geraci, N., & Cifor, M. (2017). ‘To Be Able to Imagine Otherwise’: Community archives and the importance of representation. *Archives and Records*, 38(1), 5–26. <https://doi.org/10.1080/23257962.2016.1260445>
- CBS Chicago. (2011, 6. januar). *The Gay Rights Movement In Illinois: A History*. <https://www.cbsnews.com/chicago/news/the-gay-rights-movement-in-illinois-a-history/>
- Cifor, M. (2016). Aligning Bodies: Collecting, Arranging, and Describing Hatred for a Critical Queer Archives. *Library Trends*, 64(4), 756–775. <https://doi.org/10.1353/lib.2016.0010>
- Cook, T. (2011). ‘We Are What We Keep; We Keep What We Are’: Archival Appraisal Past, Present and Future. *Journal of the Society of Archivists*, 32(2), 173–189. <https://doi.org/10.1080/00379816.2011.619688>
- Cook, T. (2013). Evidence, memory, identity, and community: Four shifting archival paradigms. *Archival Science*, 13(2–3), 95–120. <https://doi.org/10.1007/s10502-012-9180-7>
- Cunningham, A. (2017). Archives as a Place. I H. MacNeil & T. Eastwood (Red.), *Currents of Archival Thinking* (2nd Edition, s. 53–79). Libraries Unlimited.

- Duranti, L., & Franks, P. C. (2015). *Encyclopedia of Archival Science*. Rowman & Littlefield Publishers; eBook Collection (EBSCOhost).
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1017930&site=ehost-live&scope=site>
- Eastwood, T. (2017). A Contested Real: The Nature of Archives and the Orientation of Archival Science. I H. MacNeil & T. Eastwood (Red.), *Currents of Archival Thinking* (2nd Edition, s. 3–23). Libraries Unlimited.
- Edenheim, S. (2013). Lost and Never Found: The Queer Archive of Feelings and Its Historical Propriety. *differences*, 24(3), 36–62. <https://doi.org/10.1215/10407391-2391950>
- Eichhorn, K. (2018). Queer Archives: From Collections to Conceptual Framework. I D. Romesburg (Red.), *The Routledge History of Queer America*. (1st Edition, s. 302–329). Routledge.
- Featherstone, M. (2006). Archive. *Theory, Culture & Society*, 23(2–3), 591–596.
<https://doi.org/10.1177/0263276406023002106>
- «Fellesskap». (u.å.-a). I *Bokmålsordboka*. Språkrådet og Universitetet i Bergen. Hentet 11. mai 2023 fra <https://ordbokene.no/bm/14213>
- «Fellesskap». (u.å.-b). I *Det Norske Akademis ordbok*. Det Norske Akademis ordbok. Hentet 11. mai 2023 fra <https://naob.no/ordbok/fellesskap>
- Fowler, S. (2017). Enforced silences. I D. Thomas & S. Fowler (Red.), *The Silence of the Archive* (s. 1–40). Facet; Cambridge Core.
<https://doi.org/10.29085/9781783301577.004>
- Gillow-Kloster, H., & Jordåen, R. (2020). Queering the Norwegian archive: Skeivt arkiv and changing concepts of gender and sexuality 1. I S. Acadia & M. T. Fjellestad (Red.), *Library and Information Studies for Arctic Social Sciences and Humanities* (s. 229–246). Routledge.
- Halsos, M. S. (1999). §213 i Almindelig borgerlig straffelov av 1902. [M.S. Halsos].
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2017111448056
- Hellesund, T. (2016). Skeivt Arkiv: The Establishment of a Queer Historical Archive in Norway 2012-2015. *Lambda Nordica*, 21(3–4), Artikkel 3–4.
- Hofgaard, T. L. (2010). Diagnosenes definisjonsmakt. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 47(8). <https://psykologtidsskriftet.no/kommentar/2010/08/diagnosenes-definisjonsmakt>
- Hosfeld, B. (2018). “Archival of the Fittest: The Role of Archives in Constructing Public

- Memory of Queer History”. *Independent Study Project (ISP) Collection*.
https://digitalcollections.sit.edu/isp_collection/2960
- Human Rights Campaign. (u.å.). *Marriage Equality Around the World*. Hentet 21. april 2023
fra <https://www.hrc.org/resources/marriage-equality-around-the-world>
- Huvila, I. (2008). Participatory archive: Towards decentralised curation, radical user
orientation, and broader contextualisation of records management. *Archival Science*,
8(1), 15–36. <https://doi.org/10.1007/s10502-008-9071-0>
- Høyringsnotat-Forslag til ny arkivlov*. (2021, 5. november). [Dokument]
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoyring--forslag-til-ny-arkivlov/id2872622/>
- Jessen, R. S. (2022). Kim Friele. I *Store norske leksikon*. http://snl.no/Kim_Friele
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utgave). Abstrakt.
- Johnson, V. (2017a). Dealing with the silence. I D. Thomas & S. Fowler (Red.), *The Silence of the Archive* (s. 101–116). Facet; Cambridge Core.
<https://doi.org/10.29085/9781783301577.007>
- Johnson, V. (2017b). Solutions to the silence. I D. Thomas & S. Fowler (Red.), *The Silence of the Archive* (s. 141–162). Facet; Cambridge Core.
<https://doi.org/10.29085/9781783301577.009>
- Lohn, A. (2022). *Privat- og personarkiver i en digital samtid* [Masteroppgave, NTNU].
<https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/3009240>
- Masci, D., Sciupac, E. P., & Lipka, M. (2019, 28. oktober). *Same-Sex Marriage Around the World*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/religion/fact-sheet/gay-marriage-around-the-world/>
- Merriam-Webster. (u.å.-a). Community. I *Merriam-Webster.com dictionary*. Hentet 11. mai 2023 fra <https://www.merriam-webster.com/dictionary/community>
- Merriam-Webster. (u.å.-b). Queer. I *Merriam-Webster.com dictionary*. Hentet 28. mars 2023 fra <https://www.merriam-webster.com/dictionary/queer>
- Morris, C. E., & Rawson, K. J. (2013). Queer archives/archival queers. I M. Ballif (Red.), *Theorizing Histories of Rhetoric* (s. 74–89). Southern Illinois University Press.
<http://www.scopus.com/inward/record.url?scp=84887992719&partnerID=8YFLogxK>
- Moss, M., & Thomas, D. (2021a). Filling the gaps. I M. Moss & D. Thomas (Red.), *Archival Silences: Missing, Lost and, Uncreated Archives* (s. 226-241). Routledge.
- Moss, M., & Thomas, D. (2021b). Introduction. I M. Moss & D. Thomas (Red.), *Archival*

- Silences: Missing, Lost and, Uncreated Archives* (s. 1-9). Routledge.
- Moss, M., & Thomas, D. (2021c). Theorising the silences. I M. Moss & D. Thomas (Red.), *Archival Silences: Missing, Lost and, Uncreated Archives* (s. 10-25). Routledge.
- NOU 2019: 9. (2019). *Fra kalveskinn til datasjø—Ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiver*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-9/id2639106/>
- ONE Archives at the USC Libraries. (u.å.). *History*. Hentet 28. april 2023 fra <https://one.usc.edu/about/history>
- Pedersen, T. O. (2015, 10. april). Rana kommune har mistet 25.000 dokumenter unntatt offentligheten. *Rana Blad*. <https://www.ranablad.no/5-42-44003>
- Personopplysningsloven. (2018). *Lov om behandling av personopplysninger* (LOV-2018-06-15-38). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2018-06-15-38>
- Piggott, M. (2021). What are silences?: The Australian example. I M. Moss & D. Thomas (Red.), *Archival Silences: Missing, Lost and, Uncreated Archives* (s. 26-53). Routledge.
- Regjeringen.no. (2021, 24. juni). *Handlingsplan: Trygghet, mangfold og åpenhet*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/trygghet-mangfold-og-apenhet/id2863720/>
- Regjeringen.no. (2022, 23. juni). *Høring—Nytt lovforslag om forbud mot konverteringsterapi* [Høring]. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nytt-lovforslag-om-forbud-mot-konverteringsterapi/id2919197/>
- Rønneberg, K. (2015, 26. juni). Likekjønnede ekteskap blir lovlig i USA. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/verden/i/M2M5/likekjoennede-ekteskap-blir-lovlig-i-usa>
- Salvo, V. (u.å.). *The Society for Human Rights*. Legacy Project Chicago. Hentet 20. april 2023 fra <https://legacyprojectchicago.org/milestone/society-human-rights>
- «Samfunn». (u.å.-a). I *Bokmålsordboka*. Språkrådet og Universitetet i Bergen. Hentet 11. mai 2023 fra <https://ordbokene.no/bm/49871>
- «Samfunn». (u.å.-b). I *Det Norske Akademis ordbok*. Det Norske Akademis ordbok. Hentet 11. mai 2023 fra <https://naob.no/ordbok/samfunn>
- Sheffield, R. (2017). Community Archives. I H. MacNeil & T. Eastwood (Red.), *Currents of Archival Thinking* (2nd Edition, s. 351–372). Libraries Unlimited.
- Sheffield, R. T. (2020). Social justice struggles for rights, equality, and identity. The role of lesbian and gay archives. I D. A. Wallace, W. M. Duff, R. Saucier, & A. Flinn (Red.), *Archives, Recordkeeping, and Social Justice*. Routledge.
- Skeivt arkiv. (2014, 21. januar). *Om Skeivt arkiv*. <https://skeivtarkiv.no/om-skeivt-arkiv>

- Skeivt arkiv. (2015, april 14). *Skeivt arkiv offisielt åpnet*. <https://skeivtarkiv.no/skeivt-arkiv-offisielt-apnet>
- Skeivt arkiv. (u.å). Strategi for 2018-2022, Hentet 4. mars 2023 fra https://skeivtarkiv.no/sites/default/files/strategi_skeivt_arkiv_vedtatt_ubstyre_15.02.2018.pdf
- Skeivt arkiv. (2023, 3. februar). *Årsrapport: 2022 i Skeivt arkiv*. Skeivt arkiv. <https://skeivtarkiv.no/arsrapport-2022-i-skeivt-arkiv>
- Skeivungdom. (u.å.). *Skeiv fra A-Å*. Hentet 28. mars 2023 fra <https://skeivungdom.no/skeiv-a-a/>
- Stortinget. (2022, 7. juni). *Avkriminalisering av homofili*. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/avkriminalisering-av-homofili/>
- Stortinget. (2016a, 29. mars). *Lov om endring av juridisk kjønn*. [Sak]. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=64488>
- Stortinget. (2016b, 21. januar). *Møte torsdag den 21. Januar 2016 kl. 10—Sak nr. 1*. [Saksreferat]. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2015-2016/160121/1>
- Stortinget. (2016c, 30. september). *Representantforslag om fremlegging av ny handlingsplan for LHBTI*. [Sak]. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=65994>
- Synonymordboka. (u.å.). *Synonym til fellesskap på norsk bokmål*. Hentet 21. mai 2023 fra <https://www.synonymordboka.no/no/?q=fellesskap>
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utgave). Gyldendal Akademisk.
- Wakimoto, D. K., Bruce, C., & Partridge, H. (2013). Archivist as activist: Lessons from three queer community archives in California. *Archival Science*, 13(4), 293–316. <https://doi.org/10.1007/s10502-013-9201-1>
- Ware, S. M. (2017). All Power to All People?: Black LGBTTI2QQ Activism, Remembrance, and Archiving in Toronto. *TSQ: Transgender Studies Quarterly*, 4(2), 170–180. <https://doi.org/10.1215/23289252-3814961>
- Yeo, G. (2018). *Records, Information and Data: Exploring the Role of Record Keeping in an Information Culture*. Facet publishing. <https://doi.org/10.29085/9781783302284>
- Zepeda, L. (2018). *Queering the Archive: Transforming the Archival Process*. <https://doi.org/10.13023/DISCLOSURE.27.14>
- Ødegård, L. (2021). *Community archives på sosiale medier* [Bacheloroppgave, NTNU].

<https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2785035/no.ntnu%3Ainspera%3A80062505%3A36425438.pdf?sequence=1>

